

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

**TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA KARŞILAŞTIRMALI
OLARAK EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA HALİNDE HAK VE
YÜKÜMLÜLÜKLER**

Fjolla HYSENI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK EVLİLİK
DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA HALİNDE HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

Fjolla HYSENI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Fjolla HYSENI tarafından hazırlanan ‘‘Türk ve Kosova Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinde Hak ve Yükümlülükler’’ başlıklı bu çalışma,/...../2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

..... (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ (Danışman)

..... (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

O Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren yıl ertelenmiştir.⁽¹⁾

O Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren..... ay ertelenmiştir.⁽²⁾

O Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.⁽³⁾

...../...../.....

Fjolla HYSENI

¹ "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir.* Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokollü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOğLU YILMAZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Fjolla HYSANI

TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar olan süreçte her zaman yol gösteren, değerli bilgi ve tecrübesini aktaran tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayça ZORLUOĞLU YILMAZ'a teşekkür ederim.

ÖZET

HYSENI, Fjolla, *Türk ve Kosova Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinde Hak ve Yükümlülükler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Evli olmayan çiftlerin ortak bir evde birlikte yaşaması anlamına gelen birlikte yaşama, modern toplumda giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tez, bireylerin birlikte yaşama kararlarını etkileyen faktörleri, birlikte yaşama ilişkilerinin sonuçlarını ve sonuçlarını kapsamlı bir şekilde araştırmayı amaçlayarak birlikte yaşama olgusunu çok yönlü olarak incelemektedir. Araştırma multidisipliner bir yaklaşım kullanmaktadır. İlk olarak tarihsel gelişim sırasında aileyi analiz ederek modern zamanlarda kavramını ele almakta, böylece birlikte yaşamaya ve ekonomik istikrar, sosyal normlar gibi faktörleri dikkate alarak evlilik yerine birlikte yaşamayı tercih etme nedenlerine değinmektedir. Ayrıca evlilik dışı doğan çocuk ve çocuğun hakları, babalık, soyadı, çocuğun velayeti gibi konuları olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla birlikte inceleyerek birlikte yaşamamanın dinamiklerini araştırıyor. Bu tez, mevcut literatürü sentezleyerek ve özgün bir araştırma yürüterek, çağdaş toplumda birlikte yaşamamanın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve iki farklı hukuk sisteminin örgütlenme türleri karşılaştırmaktadır. Bu konunun odak noktası, evlilik ile birlikte yaşama arasındaki farklar olup olmadığı ve evlilik dışı birlikte yaşamamanın toplum tarafından kabul edilip edilmediği sorularına yanıt aranmaktadır.

Sonuç olarak bu tez, birlikte yaşamamanın farklı yönleri hakkında bilgiler sunmakta, kişinin birlikte yaşadığı diğer kişiye karşı sahip olduğu hak ve yükümlülükler ile Türk ve Kosova aile hukukunda birlikte yaşamadan doğan çocukların hakları arasında bir karşılaştırma yapmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Evlilik Dışı Birlikte Yaşama, Aile, İmam Nikahı, Aile İçi Siddet.

ABSTRACT

HYSENI, Fjolla, *Comparative Rights and Obligations in Cohabitation Relationships in Turkish and Kosovo Law*, Master Thesis, Ankara, 2024.

Cohabitation, which means unmarried couples living together in a shared home, is becoming increasingly common in modern society. This thesis examines the multifaceted phenomenon of cohabitation, aiming to comprehensively investigate the factors affecting individuals' decisions to live together, the outcomes and consequences of cohabitation relationships. The research uses a multidisciplinary approach. It begins by analyzing the family as a concept in modern times, the family during historical development, thus coming to cohabitation and the reasons for choosing cohabitation over marriage, according factors such as economic stability and social norms. It also explores the dynamics of living together by examining issues such as children born out of cohabitation and the child's rights, paternity, surname, child custody, together with their positive and negative consequences. By synthesizing existing literature and conducting original research, this thesis contributes to a better understanding of coexistence in contemporary society and compares two different types of organization of the legal system. The focus of this issue is to seek answers to the questions of whether there are differences between marriage and cohabitation and whether non-marital cohabitation is accepted by society.

In conclusion, this thesis provides valuable information about different aspects of cohabitation and makes a comparison between the rights and obligations that a person has towards the other person he/she lives with and the rights of children born out of cohabitation in Turkish and Kosovo family law.

Keywords: Cohabitation, Family, Religious Marriage, Domestic Violence.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TÜRK HUKUKUNDA AİLE KAVRAMI VE EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA	3
1.1. TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLENİN ÖNEMİ	3
1.2. TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLE KAVRAMI VE TÜRLERİ .5	
1.2.1. Dar Anlamda Aile.....	7
1.2.2. Geniş Anlamda Aile	7
1.2.3. En Geniş Anlamda Aile	7
1.3. TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ	8
1.3.1. Süreklilik ve Birlik İlkesi	8
1.3.2. Zayıfların Korunması İlkesi	9
1.3.3. Düzenleme Serbestliğinin Bulunmaması İlkesi.....	11
1.3.4. Devletin Karışması İlkesi	12
1.3.5. Eşler Arasında Eşitlik İlkesi	12
1.4. TÜRK HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMI VE SEBEPLERİ	14

1.4.1. Türk Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinin Tarihi Gelişimi	14
1.4.1.1. Osmanlı Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama.....	15
1.4.1.2. Türk Kanuni Medenisi Döneminde Evlilik Dışı Birlikte Yaşama	15
1.4.1.2.1. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramı	16
1.4.1.2.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamının Ortaya Çıkış Sebepleri	17
1.4.1.2.2.1. Aile Kavramına Yönelik Geleneksel Yaklaşımın Değişmesi	18
1.4.1.2.2.2. Çiftlerin Evlilik Dışı Birlikte Yaşamayı Tercih Etme Sebepleri	21
1.5. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMANIN TÜRK AİLE HUKUKU BAKIMINDAN GÖRÜNÜMLERİ	22
1.5.1. Evlilik Dışı Çocuklar Bakımından Görünümleri	22
1.5.1.1. Soybağı Bakımından Görünümleri	22
1.5.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması.....	24
1.5.1.1.1.1. Doğum Yoluyla Kurulma	24
1.5.1.1.1.2. Evlat Edinme Yoluyla Kurulma	24
1.5.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması	25
1.5.1.1.2.1. Genel Olarak	25
1.5.1.1.2.2. Ana ile Evlilik Yoluyla Kurulma.....	26
1.5.1.1.2.2.1. Doğum Sırasında Evli Olma	26
1.5.1.1.2.2.2. Doğumdan Sonra Evlenme	28
1.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri	29
1.5.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Görünümleri	32
1.5.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamının Taraflar Bakımından Görünümleri.....	34
1.5.2.1. İmam Nikahı	34
1.5.2.2. 6284 Sayılı Kanunun Evli Olmayan Çiftler Arasındaki Şiddeti Düzenleyen Yönü	36

2. BÖLÜM: KOSOVA’DA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA.....	38
2.1. KOSOVA MEDENİ KANUNU’NA GÖRE AİLENİN ÖNEMİ.....	38
2.2. KOSOVA MEDENİ KANUNU’NA GÖRE AİLE KAVRAMI VE TÜRLEĞİ	39
2.2.1. Tarihsel Gelişime Göre Aile Türleri.....	40
2.2.1.1. Anaerkil Aile.....	41
2.2.1.2. Ataerkil Aile.....	42
2.2.1.3. Çağdaş Aile	43
2.2.2. Ailenin Kuruluş Şekline Göre Aile Türleri	44
2.2.2.1. Evlilik Ailesi	44
2.2.2.2. Evlilik Dışı Aile	45
2.2.2.3. Evlat Edinme Yoluyla Aile	47
2.2.3. Aile Üyelerinin Sayısına Göre Aile Türleri.....	48
2.2.3.1. Büyük Aile	48
2.2.3.2. Orta Aile.....	49
2.2.3.3. Küçük Aile	50
2.3. KOSOVA MEDENİ KANUNA GÖRE AİLE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ.....	51
2.4. KOSOVA HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA	52
2.4.1. Kosova Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinin Tarihi Gelişimi	52
2.4.1.1. Lekë Dukagjini Kanunu’na Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama	54
2.4.1.2. Dibra Kanunu'na Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama	56
2.4.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramı.....	57
2.4.3. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamanın Ortaya Çıkış Sebepleri	58
2.4.3.1. Aile Kavramına Yönelik Geleneksel Yaklaşımın DeğıŐmesi	58
2.4.3.2. Çiftlerin Evlilik Dışı Birlikte Yaşamayı Tercih Etme Sebepleri.....	59

2.5. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMANIN KOSOVA AİLE HUKUKU BAKIMINDAN GÖRÜNÜMLERİ	61
2.5.1. Evlilik Dışı Doğan Çocuklar Bakımından Görünümleri	61
2.5.1.1. Soybağı Bakımından Görünümleri	62
2.5.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması.....	62
2.5.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması	64
2.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri	66
2.5.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Görünümleri	67
2.5.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Bakımından Görünümleri	69
2.5.2.1. Aile İçi Şiddet	69
2.5.2.2. Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Bunlara Karşı Koruma İÇin Kanun.....	69
3. BÖLÜM: EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA BAKIMINDAN TÜRK VE KOSOVA HUKUKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	71
3.1. TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA AİLE KAVRAMI KARŞILAŞTIRILMASI	71
3.2. TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI	72
3.2.1. Evlilik Dışı Doğan Çocuklar Bakımından Karşılaştırılması.....	72
3.2.1.1. Soybağı Bakımından Karşılaştırılması.....	72
3.2.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması.....	73
3.2.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması	74
3.2.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Karşılaştırılması.....	75
3.2.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Karşılaştırılması	76
3.2.2. Diğer Hukuki Düzenlemeler Bakımından Karşılaştırılması.....	77
3.2.2.1. 6284 Sayılı Kanunun Bakımından Evlilik Dışı Birlikte Yaşayanların Hak ve Yükümlölükleri	77
3.2.2.2. Kosova Evlilik ve Aile Hakları Düzenlemesinde Yer Alan Evlilik Dışı Birlikte Yaşayanların Hak ve Yükümlölükleri	80

3.3. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER.....	82
3.3.1. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamanın Diğer Hukuk Sistemlerindeki Durumu	82
3.3.1.1. Ülkeler Bazında İnceleme.....	85
3.3.1.1.1. Norveç'te Evlilik Dışı Birlikte Yaşama	85
3.3.1.1.2. İsveç'te Evlilik Dışı Birlikte Yaşama.....	86
3.3.1.1.3. Fransa'da Evlilik Dışı Birlikte Yaşama.....	88
3.3.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramının Değerlendirilmesi.....	89
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA	97

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Baskı
Bkz/bkz	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: dipnot
Edt.	: Editör
HD.	: Hukuk Dairesi
LFK	: Ligji Familjar i Kosoves (Kosova Aile Hukuku)
m.	: madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk
Mme	: Madame
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
RPSSH	: Republika Popullore Socialiste e Shqiperise (Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti)
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TMK	: Türk Medeni Kanunu
yy.	: yüz yıl

GİRİŞ

Toplumun temel taşı olan aile kurumu, geleneksel olarak evlilik üzerine inşa edilmiştir. Fakat zamanla değişen çocuk-ebeveyn ilişkileri ve toplumdaki yeni bakış açıları, geleneksel olmayan aile yapılarına da zemin hazırlamıştır. "Evlilik dışı birlikte yaşama modelleri" olarak da adlandırılan bu aile yapıları, sosyolojik ve demografik açıdan çeşitli sorunları beraberinde getirirken, karmaşık hukuki soruları da gündeme getirmektedir.

Evlilik dışı birlikte yaşama hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, insan ilişkilerinin sosyal, kültürel, hukuki ve kişilerarası yönlerini kapsayan çeşitli sebeplerden dolayı önemlidir. İlk olarak, evlilik dışı birlikte yaşama, çağdaş toplumların dokusunu etkileyen, yaygın ve gelişen bir sosyal olgu haline gelmiştir. Günümüzde evlilik dışı birlikte yaşama, dünyanın tüm ülkelerinde giderek daha fazla yayılmakta ve "evlilik dışı çiftler" terimi yerleşmektedir. Evlilik dışı birlikte yaşama evli olmayan çiftlerin, genellikle birlikte yaşadığı bir düzendir. Evlilik dışı birlikte yaşama, genellikle uzun süreli veya kalıcı bir şekilde romantik ve cinsel yakınlık içeren bir ilişki türüdür. Bu tür birlikteliklerde çiftler resmi olarak evli olmasalar da, birlikte yaşarlar ve bir ailenin birçok özelliğini paylaşırlar.

Bu tür düzenlemeler, 20. yüzyılın sonlarından itibaren Batı ülkelerinde, özellikle evlilik, toplumsal cinsiyet rolleri ve din hakkındaki değişen sosyal görüşlerin etkisiyle giderek yaygınlaşmıştır. Evlilik dışı birlikte yaşama dezavantajlı gruplar arasında daha yaygın olmasına rağmen, son yıllarda yüksek eğitimli gruplar arasında ve gelişmiş ülkelerde de hızla yaygınlaşmaktadır.

Evlilik dışı birlikte yaşamayı incelemek, değişen ilişki dinamiklerini, aile yapılarını ve toplumsal normları kavramamıza yardımcı olur. Evlilik dışı birlikte yaşamanın artan yaygınlığı, hukuki sistemlerin bu aile biçimine ilişkin hak ve yükümlülükleri ele alma ve düzenleme ihtiyacını doğurmaktadır. Evlilik dışı birlikte yaşama giderek yaygınlaştıkça, ilgili bireyler için adalet ve koruma sağlamak üzere hukuki mekanizmalar da buna ayak uydurmalıdır. Birlikte yaşamayı anlamak, insan davranışının ve romantik ilişkilerin karmaşıklığının daha incelikli bir şekilde anlaşılmasına da katkıda bulunur. Ayrıca, evlilik dışı birlikte yaşama çalışmaları aile desteği, barınma ve sosyal refahla ilgili kamu politikalarını etkileyebilir.

Evlilik dışı birlikte yaşamanın, toplumlar arasında farklılaşabilen kurumsallaşma seviyeleri göz önüne alındığında, bu çalışma, günümüz Türkiye'sinde ve Kosova'da bu birliktelik biçiminin doğasını bağlamsallaştırmayı amaçlamaktadır. Bu tür yaşam tarzlarının milletlerarası özel hukuk alanına ilişkin yaratabileceği sorunlar Türk hukukunda yeterince bilinmemektedir. Mevcut düzenlemeler, bu tür sorunlarla da karşılaşan uygulayıcılara yeterli çözümler sunmamaktadır. Bu noktada çalışmanın hazırlanma amacı açıkça ortaya çıkmaktadır. Zira Türk hukukunda söz konusu ilişkilere uygulanması gereken hukukun nasıl olması gerektiği önemli bir inceleme konusudur.

1. BÖLÜM: TÜRK HUKUKUNDA AİLE KAVRAMI VE EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA

1.1. TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLENİN ÖNEMİ

Genel olarak aile, birlikte yaşayan veya birbirlerine sosyal, ekonomik ve duygusal destek sunan bir grup bireydir¹. Sıklıkla kan, evlilik ya da hukuki bağlarla birbirlerine bağlıdırlar². Sonuç olarak, aile kavramı toplumun temel birimi olarak görülür³. Kültür, topluma ve hukuki sisteme göre farklılık gösterebilir. Toplumsal bir kurum olarak ailenin, insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir⁴. Evrensel bir kurum olan aile kurumu; işlevi, türleri, üyeleri gibi faktörlere bağlı olarak sayısız anlamlar taşımaktadır⁵.

Sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan aile için tek bir tanım yapmak mümkün değildir. Bir kültürü temel alan bir tanım, diğer medeniyetlerden insanları dışlayabilir. Eski zamanlarda, ailenin kapsamı oldukça genişti. Aile kavramı bugün tipik olarak tasavvur ettiğimiz çekirdek birimin çok ötesine uzanıyordu. Aileden bahsederken sadece ebeveynleri ve evlenmemiş çocukları değil, aynı zamanda evli çocukları, onların eşlerini ve torunlarını, büyükanne ve büyükbabaları, amcaları, teyzeleri ve onların ailelerini de kapsıyor ve birden fazla nesle yayılıyordu⁶. Aile, farklı cinsiyetlerden iki kişinin duygusal ve fiziksel dengesinin hem gereği hem de sonucudur. Üremeyi de içine alarak toplumun devamlılığını destekleyen aile kurumu hukuki olarak korunmaktadır⁷.

Aileler, birçok kültür ve toplumda duygusal destek, sosyalleşme ve kimlik inşası sağladıkları için önemlidir. Ayrıca maddi yardım, çocuk bakımı ve ev işleri gibi pratik

¹ Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Medeni Hukuk, B. : 25., 2019, s. 225.

² Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Aile Hukuku, 2021, s. 4.

³ Ardiç, Oğuzhan, Medeni Hukuk, B.: 5., 2011, s. 249.

⁴ Karşlı, Emine, Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası, 2019, s.1. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/722043> (12 Aralık 2023)

⁵ Myradov, Diyar, Türk Aile Yapısında Aile İçi İletişim Doyumu ve Aile Aidiyetinin İncelenmesi (Malatya Örneği), 2021, s. 1178. <https://asrjournal.org/DergiTamDetay.aspx?ID=278> (13 Aralık 2023).

⁶ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 4.

⁷ Ayan, Dursun, Aile ve Hukuk, (ed. Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner), Aile Sosyolojisi, (içinde), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 215.

yardım ve bakım da sunabilirler⁸. Aile, çocuklarına doğru ve yanlış arasındaki farkı öğretirken onlarda saygı, dürüstlük ve sorumluluk gibi değerleri geliştirebilir⁹. Aile üyeleri bu yöntemle toplumsal standartlara bağlı ve etik ideallere sahip bireyler olarak yetişir. Bireylerin eğitim ve gelişimleri de ailelerinden etkilenir¹⁰. Çocuklar temel becerileri ebeveynlerinden alır ve hayatları boyunca kullanırlar. Aile çocuklara eğitim fırsatları sunar, akademik başarılarını destekler ve onları yetişkinliğe hazırlar¹¹; böylece, benzer şekilde, hobilere katılarak veya birlikte yeni şeyler öğrenerek, aile üyeleri birbirlerinin kişisel gelişimini destekleyebilir. Bireyler aile tarafından kuşatıldıklarında kendilerini rahat ve desteklenmiş hissederler. Aile üyeleri arasında kurulan güven bağı sayesinde bireyler duygusal, fiziksel ve finansal olarak korunmuş olurlar.

Günümüzde aile kavramı, geçmişe göre çok daha dar bir anlam taşımaktadır¹². Ailenin geniş anlamına göre; Eşler, çocuklar ve ayrıca birlikte yaşayan kan ve kayın hısımlarından oluşan bir medeni hukuk birliğidir¹³. Geçmişten farklı olarak, günümüzde aile kavramı sadece eşlerden oluşan bir birlikteliği ifade etmektedir¹⁴. “Aile” kurma sözü verebilmek için karşı cinse ait iki kişinin birleşmesi gerekir¹⁵. Diğer bir ifadeyle, toplumlar temel olarak ailelerden oluşur. İyi ve sağlıklı aile ilişkileri, iyi ve sağlıklı sosyal ilişkileri sağlar¹⁶. Aileler ve toplum arasında karşılıklı bir ilişki vardır; aileler daha geniş sosyal normları, değerleri ve yapıları etkiler ve bunlardan etkilenir. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41 maddesine göre “*Aile Türk toplumunun temelidir*”. Daha doğru bir ifadeyle, aile sadece Türk toplumunun¹⁷ değil tüm insan toplumunun temelidir.

⁸ **Tezel Şahin**, Fatma/Özbe, Saide, Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi, 2007, s. 40.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/797733> (09 Nisan 2024).

⁹ **Beşpınar**, Lütfiye Zeynep, Family Background, Family Processes, Women's Feelings, Attitudes, and Self - Evaluations In Relation To Family Roles, 2004, s. 21.

¹⁰ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 5.

¹¹ **Kuday**, Fatma Servet, Aile Destekli Kurum Merkezli Eğitim Alan ve Hiç Okul Öncesi Eğitim Almayan 3–6 Yaş Çocukların Bilişsel Gelişimlerinin Karşılaştırılması, 2007, s. 1-2. <https://www.proquest.com/openview/1920569d6a15025cf2d180cbf9a9186b/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> (09 Nisan 2024).

¹² **Akıntürk**, Turgut, Medeni Hukuk, 21. Bası, 2008, s. 223.

¹³ **Kayhan**, Şaban/Ünlütepe, Mustafa, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, B: 4, İstanbul, 2019, s. 109.

¹⁴ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 5.

¹⁵ **Hatemi**, Hüseyin, Aile Hukuku, B: 8, İstanbul, 2020, s. 1.

¹⁶ **Kılıçoğlu**, Ahmet M., Aile Hukuku, Ankara, 2016, s. 2.

¹⁷ **Akıntürk**, Medeni Hukuk, s. 223.

1.2. TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLE KAVRAMI VE TÜRLERİ

Türk Medeni Kanunu'na göre aile, aile hukukunun merkezi kurumudur. İnsan, kural olarak, bir aile içinde doğar, yaşar ve ölür. Aile, sosyal organizasyonun en eski hücresidir¹⁸. Aile hukukunda zayıfların korunması ilkesi ön plandadır. Bu prensip esas olarak çocuklar için geçerlidir¹⁹.

Hukuk teorisinde farklı aile tanımları bulunmaktadır. "Aile", bireylerin sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşım ve dayanışma duyguları içinde bulunduğu bir "sosyal hücre" olarak görülmeli ve gerçekçi bir toplumsal temele oturtulmalıdır²⁰. Ayrıca aile, sosyal bir topluluk olarak da tanımlanabilir, bu da onun bir sosyal organizasyon biçimi olduğu anlamına gelir²¹. Ancak bu birlik biçimi diğer örgütlerden farklıdır çünkü birbirleriyle belirli bağları olan kişilerden oluşur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesi, Türk toplumunun temel taşı olarak kabul edilen ailenin korunmasını devlet görevi olarak belirlemektedir. Bu maddeye göre aile, eşler arasındaki eşitliğe dayanan bir yapıya sahiptir ve devletin görevi ailenin huzur ve refahını sağlamaktır. Anayasa, devletin bu amaca ulaşmak için gerekli adımları atmasını ve kurumlar oluşturmasını emretmektedir. Ailede, doğum, büyüme, çocukların eğitimi, ortak yaşam, ortak zenginlik gibi bazı önemli sosyal ilişkiler geliştirilir²². Bu, ailenin gelişimi ile toplumun yenilenmesi arasında doğal

¹⁸ Akıntürk, Turgut, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 9. Baskı, 2004, s. 3.

¹⁹ Kayihan, Şaban/Ünlütepe, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, Ankara, 2016, s. 43.

²⁰ Serozan, Rona/Başoğlu, Başak/Kapancı, Berk, Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi, 2016, s. 557. <https://openaccess.altinbas.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12939/1436/0af78ff1-b4ae-45b1-bb3c-85ff631b1b57.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (26 Mart 2024); Özkaptan, Elif Erol, Çocuk Destek Merkezlerinde Görev Yapan Meslek Elemanlarının Çalışma Koşulları ve Aileye Dönük Sosyal Algıları Üzerine Bir İnceleme : Karma Yöntem Çalışması, 2019, s. 14, https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/213855/yokAcikBilim_10318348.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (14 Nisan 2024).

²¹ Yaşar Ekici, Fatma, Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi, 2014, s. 210. <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/1424/2014-t%c3%bcrk%20aile%20yap%c4%b1s%c4%b1n%c4%b1n%20de%c4%9fi%c5%9fim%20ve%20d%c3%b6n%c3%bc%c5%9f%c3%bcm%c3%bc.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (10 Nisan 2024).

²² Ergün, Mustafa, Eğitim Sosyolojisi, 1994, s. 109-110. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/36219308/1987Egitim_sosyolojisi_Mustafa_Ergun-libre.pdf?1420895745=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3D1987_Egitim_sosyolojisi_Mustafa_Ergun.pdf&Expires=1712747024&Signature=T4aO-fti39UHPUIH7YtZ2Qx0krxvILBI89G~fF791iAJt71TdCob6w8Zu~39JjRXW0Z305oKwgv8fpKjYnW5

bir ilişkidir. Bu aileye eşlerin müşterek çocukları da dahildir. Aile daha geniş anlamda da kullanılmaktadır: Bir hanehalkı çerçevesinde birlikte yaşayan kişiler veya hukuk dilinde evin üyeleri olarak birlikte yaşayanlar, geniş anlamda aileye dahil sayılır²³. Ayrıca, Türkiye'deki mevcut aile tiplerini birbirinden ayırmak için kriterler, büyük ve küçük aile olmak üzere iki başlık altında incelenebilir²⁴.

Türk kültüründe aile önemlidir ve genellikle önemli aile etkinlikleri, bayramlar ve kutlamalar için bir araya gelinir. Büyük aile, genellikle kırsal kesimde yaşayan, geçimini tarımdan sağlayan, akrabalık bağlarının güçlü olduğu, ataerkil bir aile yapısına sahip ve geleneksel yaşam tarzına bağlı bir aile tipi olarak tanımlanmaktadır²⁵.

Türkiye'de küçük aile, ebeveynleri ve çocuklarını içeren yaygın bir aile yapısıdır²⁶. Ebeveynler (anne ve baba) ve çocuklarından oluşur. Çoğu durumda, anne ve baba bir aile birimi oluşturur ve çocuklarının birincil bakıcılarıdır. Türk kültüründe küçük aile önemli bir role sahip olabilir ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki ilişki önemlidir. Çocuklar, evlenip kendi küçük ailelerini kurana kadar ebeveynleriyle birlikte yaşayabilirler. Genel olarak, aile kavramı tarihsel gelişim içinde ve çeşitli ilişkileri belirtmek için kullanılmış ve kullanılmaktadır²⁷.

[MCzLqy3Vja6P9pAq0CqX7qKSzJjWQ8uhO2pNTYUKfHyW1xB26a1QXRbl7JYOKvLQKcKH5u5F3BUsg8IGroQ8r79JEcfi0TGPTzoaoNiMbTUth0eShnwaPjcx5fzEOCWQfqMdB8Ue3Arc7WltsNCsozDnfXhhDB99gF2ghiFW8AmK28SdgXF3U1eFirijDL5pG60mzKjxv~dGYzIDGAtlwyjZzutkHn2iUWnheGu pu6di75tD9~iuROV8fIpKaXXQ &Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA](https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/394733) (10 Nisan 2024).

²³ **Hatemi**, s. 1.

²⁴ **Gökce**, Hatice “Dünü, Bugünü, Yarını ile Aile”, 2017, s. 56. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/394733> (13 Mart 2024).

²⁵ **Gökce**, s. 56.

²⁶ **Baloğlu**, Nuri/**Bulut**, Meryem Berrin, Aile Liderliği, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 2015, s. 178, https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/104688840/294343359_185-197_20Meryem_20berrin_20bulut-libre.pdf?1690922363=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DUluslararası+Avrasya+Sosyal+Bilimler+Dergisi+2015+178-197.pdf&Expires=1712754965&Signature=dWfUge6svkCJjCVJlzuVtr8fhNy4cW-cKyEMZGigGNk00EV2t8AMJlJzTQUE5umcmtNXSea9NRbGdUX-k7rOFII9LUO552eXzqMyA9d5lQ~vet0aU6p66ZTe70AU-ofJ3M0t6aBugDpWXndYD0nX1456TwmGyY72ljBUSyxp4votDP0WS5h2YuK4w1nLAO0xF71k3hHc883NMrH6XE~WfrNhaqNTZTBfDrgTBL0yE3FQig-JpfekEWR6VIADPbJJXdsMHOnL~p8Hb7nqr8P78RAkz1uEOjJhH5vJdoily1iapQJI54IcprGGTr6oo4w3Y0j9VuEzaqsKZ~ocmQ &Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA (10 Nisan 2024).

²⁷ **Zevkililer**, Aydın/**Havutçu**, Ayşe/**Ertaş**, Şeref/**Gürpınar**, Damla, Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk, Ankara, 2015, s. 203.

1.2.1. Dar Anlamda Aile

Dar anlamda aile, sadece evlilik yoluyla bir araya gelen eşlerden oluşan bir birliği ifade eder²⁸. Bu nedenle medeni hukuk, aileyi ilk olarak bu anlamda düzenler. Bu aile tipi, geleneksel bir yapıya sahiptir ve genellikle ailenin temel birimidir. En kısıtlı yorumuyla, doktrinde temel aile birimi, genellikle evlilik birliği olarak adlandırılmaktadır²⁹. Bu terim, aile yapısının temelini oluşturan hukuki ve duygusal bağı vurgulayarak, eşler arasındaki temel bağı öne çıkarır. Türk Medeni Kanunu md. 185/1’de, aileye, en dar anlamıyla "evlilik birliği" denmektedir. Türk Medeni Kanunun’un 185, 186, 188-191, 195 ve diğer bazı maddelerinde³⁰ evlilik birliği kavramı bu anlamda ifade edilmektedir.

1.2.2. Geniş Anlamda Aile

Türk Medeni Kanunu'na göre "aile" terimi, çekirdek aile birimi (anne, baba ve çocuklar) dışında kalan daha geniş bir aile görüşünü ifade etmektedir³¹. Geniş anlamda aile; Birbirleriyle evlilik, akrabalık veya evlat edinme yoluyla bağlı olan, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan kişiler ile karı-koca olarak birbirleriyle sürekli temas ve etkileşim halinde olan ve sosyal ilişkileri bulunan kişiler, anne-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş³². Geniş anlamda aile Türk Medeni Kanunu'nun 282. ve 363. maddeleri³³ arasında düzenlenmiştir.

1.2.3. En Geniş Anlamda Aile

Bir diğer aile türü ise büyük aile olarak da adlandırabileceğimiz en geniş anlamda ailedir³⁴. En geniş anlamıyla bir aile reisinin liderliğinde, aynı çatı altında bir aile olarak birlikte yaşayan insan topluluğudur. Dolayısıyla, en geniş anlamıyla aile kavramı, aynı

²⁸ **Bahçekapili**, Nedim, İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik, 2008, s. 30. http://ktp.isam.org.tr/pdfdrq/D03380/2008_1_1/2008_1_1_BAHCEKAPILIN.pdf (12 Nisan 2024); **Zeytin**, Zafer/**Ergün**, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Ankara, 2020, s. 151.

²⁹ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 6.

³⁰ bkz. Türk Medeni Kanunu'nun yukarıda belirtilen maddeleri.

³¹ **Bahçekapili**, s. 30.

³² **Ağdemir**, Sürmeli, "Aile ve Eğitim", 1991, s. 1. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198056> (23 Mart 2024).

³³ bkz. Türk Medeni Kanunu'nun yukarıda belirtilen maddeleri.

³⁴ **Zeytin/Ergün**, s. 152.

çatı altında birlikte yaşayan akrabaların yanı sıra işçiler, çıraklar, bahçıvanlar, şoförler, aşçılar, hemşireler, hizmetçiler, dadılar ve bekçiler gibi akraba olmayan kişileri de kapsamaktadır³⁵. Türk Medeni Kanunu ise bu tür aileyi, 367-370. maddeleri arasında, “Ev Düzeni” adı altında düzenlemiştir³⁶.

1.3. TÜRK MEDENİ KANUNU’NA GÖRE AİLE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ

Kamu düzeni ve ahlaki değerler açısından taşıdığı önem nedeniyle özel hukukun bir parçası olan aile hukuku, özel hukukun diğer alanlarından farklıdır. Türk Medeni Kanunu'na göre Aile Hukuku, aile ilişkilerini düzenleyen bir hukuk alanıdır. Aile hukukuna ilişkin birçok temel hüküm Türk Medeni Kanunu'nda yer almaktadır.

Aile hukuku, aile ilişkilerini oluşturan, bölen ve yeniden üreten temel uygulamaları kapsar³⁷. Doğası gereği medeni hukukun diğer dallarından ayrılan çeşitli özellikler sergilemektedir³⁸. Nitekim, Aile Hukuku ilkeleri olarak adlandırabileceğimiz bu özellikler, bu hukuk alanına özgü bazı özelliklerdir³⁹. Aşağıda Aile Hukukunu düzenleyen ilkeler yer almaktadır.

1.3.1. Süreklilik ve Birlik İlkesi

Aile hukuku kapsamına giren ilişkiler, tanımı gereği sürekli olan ilişkilerdir. Borçlar hukuku kapsamındaki kira, hizmet ve acentelik sözleşmelerinden kaynaklanan gibi hukukun diğer alanlarındaki bazı ilişkiler az ya da çok sürekliliğe sahip olsa da, bu ilişkilerdeki süreklilik görecelidir⁴⁰. Çünkü söz konusu sözleşmeler kapsamında taraflar, aralarında kurulmuş ve devam etmekte olan hukuki bağı her an sona erdirmeye seçeneğine sahiptir. Hatta nadir durumlarda taraflardan biri tek taraflı bir irade beyanıyla hukuki

³⁵ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 6.

³⁶ Zevkililer/Havutçu/Ertay/Gürpınar, s. 204.

³⁷ Hudson, Valerie/ Bowen, Donna Lee/ Nielsen, Perpetua Lynne, What Is the Relationship between Inequity in Family Law and Violence Against Women? Approaching the Issue of Legal Enclaves, 2011, s. 454, <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1017/S1743923X11000328> (10 Nisan 2024).

³⁸ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 9.

³⁹ Ardiç, s. 251.

⁴⁰ Akıntürk, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, s. 9.

ilişkiyi sona erdirebilir⁴¹. Ancak evlilik akdi ile ortaya çıkan dar aile veya anne, baba ve çocuklardan oluşan geniş aile içinde zamanla oluşan ilişkiler, eşlerin anlaşması ya da birinin tek taraflı irade beyanı ile ortadan kaldırılamaz⁴². Çünkü ahlaki görüşlerin üstünlüğü bu bağların devamını sağlar. Başka bir deyişle aile hukuku, ahlaki ilkelerin en yaygın ve etkili olduğu hukuk alanıdır⁴³.

Nitekim, kanun koyucu evlilik birliğinin kısa süreli olmasını istememiştir⁴⁴. Bu evliliğin üçüncü şahıslar tarafından bilinmesini ve böylece dış dünyaya tek bir isimle görünmesini umarak aile üyelerinin aynı soyadını paylaşmasını sağlamıştır⁴⁵. Aynı zamanda, aile birliğine verilen önemin bir göstergesi olarak, aile üyelerine bakım, eğitim ve destek sağlanmaktadır. Evlilik birliği gibi aile ilişkileri, Türk Medeni Kanunu uyarınca yalnızca mahkeme kararıyla ve açıkça belirtilen nedenlerin varlığı halinde sona erdirilebilir⁴⁶.

1.3.2. Zayıfların Korunması İlkesi

Aile hukuku ilişkilerinin uyumlu ve adil kalmasını sağlamak için kanun koyucu, savunmasız bireyleri koruyan kurallar eklemiştir⁴⁷. Özellikle çocukların kişi ve mal varlıklarını koruyan mevzuat ışığında, bakıma muhtaç alt ve üst soyun karşılıklı nafaka yükümlülükleri kabul edilmiştir⁴⁸. Evlilik birliği içinde, eşlerden birinin, diğer eş lehine hukuki işlemler ve sözleşmeler gerçekleştirmesi halinde, söz konusu işlemlerin geçerliliği ve hükümlerinin için sulh hakiminin onayı aranması zorunludur. Bu zorunluluk, zayıfın korunması ilkesine uygun olarak, eşler arasındaki güç dengesizliğini gözeterek, sömürücü nitelikteki işlemlerin önüne geçmeyi amaçlamaktadır⁴⁹.

⁴¹ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 10.

⁴² Öksüzler Cabılar, Başak/Esin Yılmaz, Advıye, Boşanma ve Boşanma Sonrası Uyum: Tanımlar, Modeller ve Uyumun Değerlendirilmesi, 2022, s. 2, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1688868> (10 Nisan 2024).

⁴³ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 10.

⁴⁴ Turan, Güler, Aile Hukuku, 2018, s. 334.

⁴⁵ Zeytin/Ergün, 2020, s. 152.

⁴⁶ Turan, s. 334.

⁴⁷ Akıntürk, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, s. 10.

⁴⁸ Zeytin/Ergün, 2020, s. 153.

⁴⁹ Ardıç, s. 253.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. Maddesinde yer alan "özellikle ananın ve çocukların korunması" ifadesi, Türk Medeni Kanunu'nda annenin ve çocuğun korunması arasındaki bağlantıyı yansıtmaktadır. Gerçekten de Türk Medeni Kanunu, aile hukuku ilişkilerinde daha zayıf olanları korumak ve çocukları ebeveynlerinden korumak temelinde işlemektedir⁵⁰. Bu bağlamda, Yeni Medeni Kanun'un getirdiği düzenlemeler, toplumsal cinsiyet eşitliğini tam anlamıyla tesis etmeyi amaçlamaktadır. Kanaatimizce, bu maddenin hükmü, zayıf tarafın, özellikle ekonomik açıdan dezavantajlı durumda olması halinde, korunmasını ve haklarının gözetilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Gerçekte, istikrarlı veya sürekli bir gelir kaynağına sahip olmayan eş, evlilik birliğinin giderlerine malvarlığı ile katkıda bulunmak zorunda olmayıp, ancak parasal katkıdan ziyade emeği ile katkıda bulunabilir⁵¹. Kanun bu fırsatı her iki kişiye de eşit olarak vermektedir.

743 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda bu tür bir hüküm bulunmaması, büyük fedakarlıklarla eşlerinin işyerinde veya tarımsal işletmesinde emekleriyle katkıda bulunan birçok kadının mağdur olmasına yol açmaktaydı⁵². 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ise, emeğin değerlendirilmesine imkân tanımakla bu mağduriyeti ve hakkaniyete aykırı durumu ortadan kaldırmış olmaktadır⁵³. Çocukların ebeveynlerine karşı korunmasına ilişkin bir hükme örnek olarak, hakimın velayet hakkını iyi kullanmayan veya kullanamayan ebeveynlere karşı gerekli önlemleri almasını gerektiren Türk Medeni Kanunu'nun 346. maddesini gösterebiliriz. Ayrıca, TMK m. 360'a göre, çocuklar mülk söz konusu olduğunda ebeveynleri ile aynı korumadan yararlanırlar.

Dolayısıyla bu konuda TMK m. 185 ve TMK m. 322'deki düzenlemelerin tipik olduğunu söyleyebiliriz: TMK m. 185: "*Eşler evliliklerinin mutluluğunu ve çocukların bakım, eğitim ve gözetimini birlikte sağlamakla yükümlüdürler. Eşlerin birlikte yaşamaları, birbirlerine bağlı olmaları ve birbirlerine yardımcı olmaları gerekir*".

⁵⁰ **Karabiyik**, Muhammed Sinan, Bir Çocukluk Sosyolojisi Araştırması: Koruma Altındaki Çocukların Çocukluk Deneyimleri, 2018, s. 60-61. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/702940/yokAcikBilim_10200434.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (10 Nisan 2024).

⁵¹ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 10.

⁵² **Yıldırım**, Ayşenur, Sendikalı Kadınların Gündelik Yaşam Pratikleri ve Sendikal Faaliyetlere Katılımları Arasındaki İlişki: Eğitim Sen Örneği, 2011, s. 51. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/519292/yokAcikBilim_419297.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (10 Nisan 2024).

⁵³ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 10.

TMK m. 322: "*Anne-baba ve çocuklar, barışın gereği olarak birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek, aile onurunu ve ailenin bütünlüğünü korumakla yükümlüdürler*"⁵⁴. Türk Medeni Kanunu sadece evlilik içinde doğan çocuklar için değil, aynı zamanda evlilik dışında doğan çocuklar⁵⁵ (Madde 301 ve devamı) ve üvey çocuklar⁵⁶ (Madde 338) için de güvenceler içermektedir.

1.3.3. Düzenleme Serbestliğinin Bulunmaması İlkesi

Aile hukuku özel hukukun bir parçası olmasına rağmen, tarafların işlemler üzerindeki düzenleme serbestisi kısıtlanmıştır⁵⁷. Aile hukukunda taraflar, kanunla düzenlenmemiş mevcut hukuki ilişkileri kendileri yaratamaz, ortadan kaldıramaz veya değiştiremezler⁵⁸. Başka bir deyişle, çiftler hukuki olarak oluşturulmamış veya aralarında bir anlaşma ile düzenlenmemiş bir ilişki ya da kurum oluşturamaz veya yönetemezler⁵⁹. Örneğin, Türk Medeni Kanunu eşlerin mallarının yönetimine ilişkin olarak sadece dört tür mal rejimi kabul etmiştir⁶⁰. Eşler, evlilik öncesi veya sırasında edinilmiş mallara katılma, mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı veya mal ortaklığı rejimlerinden birini seçebilirler. Kendi aralarında anlaşarak mal birliği gibi farklı bir mal rejimi türü oluşturamazlar. Aile hukukunda ilişkileri düzenleyen kurallar genellikle zorunludur ve bu durum büyük ölçüde aile hukuku ilişkilerinin doğasından kaynaklanmaktadır⁶¹. Fakat, taraflar hukuki kısıtlamalar dahilinde kendi anlaşmalarını yapabilirler. Örneğin, çiftler kanununun seçimlik mal rejimlerinden birini seçebilirler⁶².

⁵⁴ Serozan/Başoğlu/Kapancı, 2016, s. 532.

⁵⁵ Ayiter, Nüşin, Türk Medenî Kanunu Öntasarısı ve Gereğesinin Nesebe İlişkin Hükümleri Hakkında Görüşler, 1973, s. 163. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/631759> (10 Nisan 2024).

⁵⁶ Baygın, Cem/Doğan, Murat, Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı, 2005, s. 385. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1861238> (10 Nisan 2024).

⁵⁷ Akıntürk, Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, s. 10.

⁵⁸ Zeytin/Ergün, s. 153.

⁵⁹ Gökçen, Ahmet, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2018, s. 189; Çetin, Ayşe Gül, Aile Hukuku, 4. Baskı, İstanbul 2017, s. 210.

⁶⁰ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 11.

⁶¹ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 11.

⁶² Zeytin/Ergün, s. 153.

1.3.4. Devletin Müdahalesi Yetkisinin Bulunması İlkesi

Aile hukuku ilişkileri toplum için diğer hukuki ilişkilerden çok daha önemlidir. Sonuç olarak, devlet aile hukukuna diğer hukuk alanlarından çok daha fazla müdahale etmelidir. Gerçekten de devlet, aile ilişkilerinin kurulması, sürdürülmesi ve sona erdirilmesinde geniş ölçekli müdahale ve denetim yetkisine ve sorumluluğuna sahiptir⁶³. Evliliğin ancak resmi memur önünde yapılmasıyla geçerlilik kazanması, geçersizlik hallerinde savcının evliliğin geçersizliğine ilişkin dava açabilmesi, evliliğin iptali veya boşanmanın ancak mahkeme kararıyla gerçekleşebilmesi devletin aile hukukuna ne ölçüde müdahale ettiğini göstermek için yeterlidir⁶⁴.

Sonuç olarak, devletin aile ilişkilerine müdahil olması, bu ilişkilerin aile üyeleri ile devlet arasında kurulduğu anlamına gelmez; daha ziyade, ilişkiler tamamen eşit olan aile üyeleri arasında kurulur. Devlet bu ilişkilere sadece kamu yararı, düzeni için ve yalnızca denetlemek amacıyla müdahale eder⁶⁵.

1.3.5. Eşler Arasında Eşitlik İlkesi

Eşler arasında eşitlik ilkesi aile hukukunda temel ilkelerinden biridir. Esasen, bireyler arasındaki eşitlik ilkesi bugün dünyanın her yerinde geçerli olan evrensel bir değerdir. Evliliklerde cinsiyete dayalı ayrımcılığın uygulamada yaygın bir sorun olması beklenmedik bir durum değildir. Eşitlik ilkesinin uygulanmasında en zorlu hukuki mücadelelerden biri, cinsiyet ayrımcılığının sadece toplumsal alışkanlıklardan değil, mevzuattan ve idari prosedürlerden de kaldırılması olmuştur⁶⁶.

⁶³ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 12.

⁶⁴ Sarıbay Göçer, Hilal, Boşanmış Bireylerin Evlilik Öncesi, Evlilik Süreci ve Evlilik Sonrası Deneyimleri (Elaziğ Örneği), 2022, s. 20.

⁶⁵ Baygın, Cem, Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış, 2016, s. 454-455. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/333841> (11 Nisan 2024).

⁶⁶ Erdem, Jülide Gül, Yargı Kararlarında Kanun Önünde Eşitlik İlkesi ve Kadın Erkek Eşitliği, 2017, s. 34. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/394590> (27.03.2024).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarihinde kabul ettiği "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi", Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1950 yılında onaylanmıştır⁶⁷. Çağdaş bir mevzuat olarak Türk aile hukuku, eşler arasında eşitlik fikrini benimsemiş ve uygulamıştır⁶⁸. Dil, ırk, renk, cinsiyet gibi unsurların bir bireyin hak ve özgürlüklerini etkilemesine izin verilmemelidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesi, Türk toplumunun temelini oluşturan eşitlik ilkesini açıkça ortaya koymaktadır. Bu maddeye göre, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri hiçbir sebeple ayırım gözetilmeksizin herkes kanun önünde eşittir. Bu eşitlik, tüm bireylerin hak ve özgürlüklerini eşit şekilde kullanabilmeleri ve kanunlar karşısında adil muamele görmeleri anlamına gelmektedir. Bu ilke, hukukun temelini oluşturur ve tüm vatandaşların eşit haklara sahip olmasını garanti eder. Bu eşitlik, kanunlar önünde eşitlik, kamusal alanlarda eşitlik ve temel hak ve özgürlüklerin kullanımında eşitlik gibi birçok farklı alanda kendini gösterir. Temel hak ve özgürlüklerin kullanımı da her birey için eşit olmalıdır. Nitekim, eski Medeni Kanun'un bazı maddelerinin eşitlik karşıtı olduğu sıklıkla dile getirilmiştir, kocanın evlilik birliğinin reisi olması, kocaya ortak konutu seçme hakkı tanınması, velayetin ifasında eşler arasında anlaşmazlık çıkması halinde kocanın oyunun üstün tutulması ve kadının koca lehine yükümlülüğünün geçerliliğinin denetime tabi tutulması gibi maddeler örnek olarak gösterilmiştir⁶⁹.

Modern çağda, eşitlik kavramı, uluslararası insan hakları sözleşmelerinin temelini oluşturan ve insan onurunun korunmasını amaçlayan bir ilke olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, uluslararası hukukun temelini oluşturan⁷⁰. Sonuç olarak, yeni Medeni Kanun, evli kadınları kocalarına karşı koruma amacı taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın, aile hukukunda toplumsal cinsiyet eşitliğini ihlal ettiği söylenen hükümlerin hiçbirini içermemekte, dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini tamamen güvence altına almaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 187. maddesine göre, kadın evlendikten sonra kocasının soyadını almak zorundadır. Bu kural, eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Eşitlik, her bireyin kanunlar önünde eşit haklara sahip olması ve herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaması anlamına gelir.

⁶⁷ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 12.

⁶⁸ Bkz. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1949 yılında onaylanması: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>

⁶⁹ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 13.

⁷⁰ Karan, Uraş, Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi, 2015, s. 237. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/939483> (27 Mart 2024).

⁷¹ Zeytin/Ergün, s. 152.

Soyadı kanunu, yalnızca kadınları kocalarının soyadını almaya zorlayarak eşitliği ihlal etmektedir⁷¹. Nihayet, 22 Şubat 2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi, 187. maddenin 1. ve 2. fıkralarını iptal etmiştir⁷². Bu iptal kararı, 28 Ocak 2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷³. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla birlikte, evlenen kadınlar artık kocasının soyadını almak zorunda değildir. Evlilik sonrası soyadı seçiminde aşağıdaki seçenekler mevcuttur:

- Kadın, evlilik öncesi soyadını kullanmaya devam edebilir.
- Kadın, kocasının soyadını alabilir.
- Evli çiftler, her ikisinin de soyadlarını birleştirerek yeni bir soyadı oluşturabilirler.

Bu iptal kararı, Türkiye'de kadın hakları açısından önemli bir gelişmedir. Kadınlara, evlilik sonrası soyadı seçimi konusunda daha fazla özgürlük ve eşitlik tanınmaktadır.

1.4. TÜRK HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMI VE SEBEPLERİ

1.4.1. Türk Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinin Tarihi Gelişimi

Türkiye'de evlilik dışı birlikte yaşama, genel olarak yaygın bir uygulama değildir ve toplumda sınırlı bir görünürlüğe sahiptir. Çoğunlukla, kapsamı sınırlı olan bu konu hakkında ne geçmişte ne de günümüzde çok fazla araştırma yapılmamıştır⁷⁴. Türk Aile Kanunu'na göre, evlilik dışı birlikte yaşamadan bahsetmeksizin, nişanlılık ve evliliğin bu kanun tarafından korunan iki birliktelik türü olduğunu vurgulayabiliriz⁷⁵. Ancak genel bir perspektiften bakıldığında, Türkiye'de evlilik dışı birlikte yaşama konusunda bazı genel gözlemler yapılabilir:

⁷² Bkz. Anayasa Mahkemesi'nin 22/2/2023 tarihli ve 2022/155 E. 2023/38 K. Sayılı Kararı. <https://blog.lexpera.com.tr/anayasa-mahkemesinin-kadinin-soyadi-ile-alakali-iptal-karari-neticeler-ve-meselenin-yarini-bakimindan-oneriler/>

⁷³ **Baş**, Seda/**Baş**, Sezgin, Anayasa Mahkemesi'nin Tmk M. 187 Hükmüne İlişkin İptal Kararından Sonra Evlenen Kadının Soyadı, 2024, s. 495. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3770562>. (20 Nisan 2024).

⁷⁴ **Tekdoğan**, Işıl Selin, Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk, 2014, s. 1. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/70345/yokAcikBilim_10046632.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (11 Nisan 2024).

⁷⁵ **Akintürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 11; **Oğuzman**, Kemal/**Dural**, Mustafa: Aile Hukuku, İstanbul, 2001, s. 4; **Öztan**, Bilge: Aile Hukuku, Ankara 2015, s. 17.

1.4.1.1. Osmanlı Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama

İslam dini esaslarına göre yönetilen Osmanlı Devleti'nde, evlilik dışı ilişkiler hoş karşılanmamıştır ve bu nedenle dönemin dini ve sosyal normlarına aykırı olduğu gerekçesiyle çeşitli yaptırımlarla kontrol altına alınmaya çalışılmıştır⁷⁶. Osmanlı hukukunda evlilik dışı ilişkiler zina olarak kabul edilirdi. Şeriattan önce zina yaptıkları tespit edilen evli ve bekar kişilere, sosyoekonomik durumlarına (zengin, orta sınıf veya fakir) bağlı olarak belirli cezalar uygulanırdı. Dullar da bekarlarla aynı cezalara tabi tutulurdu⁷⁷. İslam hukukunda, kanunda suçluların evli ve bekar olarak tasnif edilmesi ve zina yapan evlilere bekarlara göre ağır cezalar verilmesi, "muhsen" ile "muhsen olmayan" arasındaki ayrımı göstermektedir⁷⁸. Zina suçunu işleyen kişilere verilecek cezalar, suçu işleyen kişinin cinsiyetine göre belirli bir ayrımcılığa tabi tutulmadı. Böylece, zina eden kadına verilen ceza, aynı suçu işleyen erkeğe verilen cezanın aynısıydı⁷⁹. Fakat, zina eden kölelere verilen ceza hürlere verilen cezanın yarısıydı. Bunun yanında, kadınları cinsel davranışlarından sorumlu tutarak cezalandıran İslam hukukundan farklı olarak Osmanlı hukuku, kadınların ahlaksız davranışlarından erkeği sorumlu tutar ve erkekleri eşlerini kontrol altında tutan koruyucular olarak görürdü⁸⁰.

1.4.1.2. Türk Kanuni Medenisi Döneminde Evlilik Dışı Birlikte Yaşama

Eski Türk toplumunda ilk sosyal birim aileydi. Aile, eski Türk toplumunun çekirdeğini oluşturuyordu⁸¹. Dünyanın her yerine dağılmış olmalarına rağmen, Türklerin varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri büyük önemden kaynaklanmaktadır ki bunun kanıtı da Türk dilindeki akrabalık nüanslarıdır ve diğer milletlerle kıyaslanamaz⁸².

⁷⁶ **Yakut**, Esra, Tanzimat Dönemi'nden Önce Osmanlı Hukuku'nda Evlilik Dışı İlişkilere Verilen Cezalar, 2011, s. 262.

⁷⁷ **Yakut**, s. 265.

⁷⁸ **Imber**, Colin, Zina in Otoman Law, Paris, 1983, s. 66-67.

⁷⁹ **Özkorkut**, Nevin Ünal; Türk Hukuk Tarihinde Zina Suçu, Ankara, 2009, s. 87.

⁸⁰ **Yakut**, s. 263.

⁸¹ **Özkiraz**, Ahmet/İşçi Baş, Gül, Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma, 2016, s. 87.
<https://earsiv.kmu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11492/1249/Osmanl%C4%B1dan%20G%C3%BCn%C3%BCmde%20T%C3%BCrk%20Toplumunda%20Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1%20ve%20Bo%C5%9Fanma.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (11 Nisan 2024).

⁸² **Kafesoğlu**, İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul, 1997, s. 52.

Türk Kanuni Medenisi'nin başlangıcında, hukuki düzenlemeler evlilik dışı birlikteliklere odaklanmamıştır. Daha çok evlilik kurumunun düzenlenmesi ve evlilik içi ilişkilere odaklanan hukuki düzenlemeler yapılmıştır⁸³. Evlilik dışı birlikte yaşama bağlamında, kanunlar tarafından tanınmayan gayri resmi evliliklerden de bahsedebiliriz. Resmi olmayan evlilikler, ilgili kişilerin koşullarına bağlı olarak gerçekleşir. Buna bir örnek, resmi bir evliliğin varlığından habersiz oldukları için resmi olmayan bir evlilik yapan kişilerin senaryosudur⁸⁴. Bu eşler hukuki olarak evli olmasalar da kendilerini evli kabul etmektedirler.

1.4.1.2.1. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramı

En genel kavram olan birlikte yaşamaktan yola çıkarak, birlikte yaşama kültürünün bugün daha fazla ihtiyaç duyduğumuz temel bir kavram olduğunu, yaratılışımızın bir gereği olduğunu, huzurlu ve mutlu bir toplum inşa etmede kritik bir rol oynadığını anlıyoruz⁸⁵. Evlilik dışı birlikte yaşama, evlilik veya evlilik benzeri bir statüye girmek istemeyen ya da giremeyen bireyler için haklarının otomatik olarak tanınmasını gerektirir. Bu tür bir statünün hukuki olarak tanınmadığı durumlarda, evlilik dışı birlikte yaşayan bireyler için haklarının korunması ve tanınması özellikle önem arz etmektedir.

Evlilik dışı birlikte yaşamının hukuki sonuçları açısından bazı ülkeler iç hukuklarında bu konularda düzenlemeler yaparken⁸⁶, bazıları ise bu konuda düzenleme yapmayı tercih etmeyerek mahkemelerin somut bir olayla karşılaştıklarında hakkın varlığını reddetmelerini ya da hukukun diğer alanlarındaki kuralları uygulamalarını tercih etmektedir⁸⁷. Eski Yugoslavya 1974 yılında birlikte yaşamayı düzenleyen hukuki normlara ihtiyaç olduğunu öngörmüş ve özerk bölgelere bu tür kanunları kabul etme

⁸³ Bkz. Türk Medeni Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf> (14 Nisan 2024).

⁸⁴ **Rutten**, Susan/**Taşkın**, Ahmet, Gayriresmi Evliliklerde, Eşlerin İnsan Hakları Yoluyla Korunması, 2011, s. 193. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1671604> (27 Mart 2024).

⁸⁵ **Çuhadar**, Bekir, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte / Bir Arada Yaşama Kültürü, 2017, s. 15. <http://earsiv.hitit.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11491/204/cuhadarbekir.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (24 Mart 2024).

⁸⁶ **Bumpass**, Larry L./ **Sweet**, James A./**Cherlin**, Andrew, The Role of Cohabitation in Declining Rates of Marria, 1991, s. 913-914. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.2307/352997> (11 Nisan 2024)

⁸⁷ **Harnois**, Caroline/**Hirsch**, Juliane, “Note Sur les Développements en Droit Interne et Droit International Privé Sur la Cohabitation Hors Mariage, y Compris les Partenariats Enregistres”, 2008, s. 14.

yetkisi verilmiştir⁸⁸. Bu bağlamda, evrensel ve kapsayıcı bir denetim mekanizması eksikliği ve evlilik dışı birlikte yaşayan kişilere tanınan hakların ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermesi, konunun araştırılmasını zorlaştırmaktadır.

1.4.1.2.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamının Ortaya Çıkış Sebepleri

Türkiye'de evlilik dışı birlikte yaşama nadir görülen bir olgudur⁸⁹. Çoğunlukla, kapsamı sınırlı olan bu konu hakkında çok az araştırma bulunmaktadır⁹⁰. Türkiye'de birlikte yaşama kavramına ilişkin bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır⁹¹. Ancak Türkiye'deki kanunlar, evli olmayan çiftlerin çocuklarının haklarını düzenlemektedir ve bu kanunları aşağıdaki karşılaştırmalı bölümde ele alacağız⁹².

Evrensel olarak kabul edilebilir ve herkes tarafından benimsenen bir aile tanımı oluşturmak oldukça zordur. Bunun nedeni iki faktördür⁹³. Bunlardan ilki, günümüzde dünya genelinde aile kavramının çeşitliliğidir⁹⁴. Birçok ulusun resmi kaynaklarda yer alan ve aile olarak kabul edilen birlikteliklerin hak ve yükümlülüklerini tanımlayan kanunları, farklı gruplara özgü çeşitliliği yansıtmaktadır. İkinci olarak, tarihsel süreç boyunca aile kurumu toplumsal gelişime paralel olarak sürekli değişmektedir⁹⁵. Bu değişiklikler ailenin yapısını ve işlevini değiştirmektedir. Sonuç olarak, revizyonların temsil ettiği aile tanımları birbirinden farklılık göstermiştir. Dolayısıyla, aile kavramını genel olarak tanımlamak mümkün olmasa da, tarihsel olarak tanınan ve hemen hemen her ülkede var

⁸⁸ **Beinaroviča**, Olga, The Historical Development of Regulation of Non-Marital Cohabitation of Heterosexual Couples and Its Effect on the Creation of Modern Family Law in Europe, 2013, s. 33. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12417/file/Vilnius%20University.pdf#page=28> (27 Mart 2024)

⁸⁹ **Tekdoğan Bahçivanci**, Işıl S., Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk, 2018, s. 624-625. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/980926> (11 Nisan 2024).

⁹⁰ **Tekdoğan**, s. 4.

⁹¹ **Tekdoğan Bahçivanci**, s. 624-625.

⁹² Evli olmayan çiftlerin kendileri Türk hukuku kapsamında hukuki haklara sahip olmasa da, sistem bu çiftlerden. doğan çocuklar için koruma sağlamaktadır. Üçüncü bölümde sunulan karşılaştırmalı analizde bu çocuklara.özü kanunları daha derinlemesine inceleyeceğiz.

⁹³ **Demir**, Zekiye, Değişen Toplumlarda Ailenin Değişmeyen Özellikleri, 2021, s. 773. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1781023> (28 Mart 2024).

⁹⁴ **Nygren**, Karina/**Naujaniene**, Rasa/**Nygren**, Lennart, The Notion of Family in Lithuanian and Swedish Social Legislation, 2018, s. 651. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1017/S1474746418000192> (11 Nisan 2024).

⁹⁵ **Bayer**, Ali, Değişen Toplumsal Yapıda Aile, 2013, s. 102, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/116898> (11 Nisan 2024).

olan "çekirdek aile", "anne, baba ve çocuklardan oluşan birim" olarak tanımlanmaktadır⁹⁶. Yakın zamana kadar, aile ve evlilik birbiriyle iç içe geçmiş kavramlar olduğundan, böyle bir birimin ancak evlilik yoluyla oluşturulabileceği varsayılıyordu⁹⁷. Yirminci yüzyılda bu talebi karşılamak için devlet, yüzyılın ortalarına kadar çiftler arasındaki bağı resmi nikah yoluyla kontrol etmiş ve evli olmayan çiftler hukuki düzenlemeden muaf tutulmuştur⁹⁸. Napolyon'un ünlü bir sözü vardır: "Birlikte yaşayanlar kanunları görmezden gelirler; dolayısıyla kanunlar da onları görmezden gelir". Bu özdeyiş, o dönemde evlilik dışı birlikte yaşamaya yönelik hukuki yaklaşımı yansıtmaktadır⁹⁹.

1.4.1.2.2.1. Aile Kavramına Yönelik Geleneksel Yaklaşımın Değişmesi

Aile kavramını tek bir tanıma sığdırmak zor olsa da, geleneksel olarak kabul gören ve birçok toplumda yaygın olarak bulunan "çekirdek aile", genellikle "anne, baba ve biyolojik veya evlat edinilmiş çocuklardan oluşan aileyi" ifade eder¹⁰⁰. Yakın zamana kadar, çekirdek ailenin ancak evlilik yoluyla kurulabileceği kabul ediliyordu. Bu durum, "aile" ve "evlilik" kavramlarının ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlı olduğu fikrine dayanıyordu. Evlilik kurumu başlangıçta, bireylerin önceden belirlenmiş bir çerçeve içinde bir topluluğa ait olma ihtiyacını ve inancını yansıtıyordu. 20. yüzyılda, bu ihtiyacı karşılamak üzere resmi nikahlı çiftler arasındaki ilişkiler devlet tarafından düzenlenirken, evli olmayan çiftler hukuki düzenlemenin dışında tutuldu. Napolyon'un yukarıda bahsedilen ünlü aforizması, kendi döneminde evlilik dışı birlikte yaşamaya yönelik yasal tutumu özetlemektedir.

⁹⁶ Tekdoğan, s. 4.

⁹⁷ Burç, Pınar Ezgi, Evlilik ve Aile Olguları Üzerinden Gündelik Hayata Sosyo-Kültürel Bir Bakış, 2018, s. 135. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/470746> (11 Nisan 2024).

⁹⁸ Perrelli-Harris, Brienna/Sanchez Gazen, Nora, How Similar Are Cohabitation and Marriage? Legal Approaches to Cohabitation across Western Europe, 2012, s. 437. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2012.00511.x> (22 Kasım 2023).

⁹⁹ Barlow, Anne, Regulation of Cohabitation, Changing Family Policies and Social Attitudes: A Discussion of Britain Within Europe, 2004, s. 58. Napoléon'un ünlü deyişi kaynaklarda "*Les concubins ignorent la loi, la loi ignore donc les concubins*" veya "*Les concubins se passent de la loi, la loi se désintéresse d'eux*" şeklinde yer almaktadır. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.0265-8240.2004.00163.x> (22 Kasım 2023).

¹⁰⁰ Aktaş, Eda/Teksöz, Emel/Ocakçı, Ayşe Ferda, Ailede Kadınının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakımın Önemi, 2012, s. 74. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/825438> (11 Nisan 2024); Atila Demir, Sevim/Genç Çelebi, Şaziye, Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma, 2017, s. 113. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/333789> (11 Nisan 2024); Şentürk, Ekin, Türk Hukukunda Babalık Davası ve Babalık Hükümünün Sonuçları, 2023, s. 352. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3490781> ;Tekdoğan, 2014, s. 4.

Bu özdeyiş, evlilik dışı birlikte yaşayan evli olmayan çiftlere yönelik hakim tutumun kısa bir özeti niteliğinde olup, bu tür birlikteliklerin hukuki olarak tanınmadığını veya korunmadığını göstermektedir¹⁰¹.

İstikrarlı ve sağlam ilişkiler, birey, çift, toplum ve ekonomi için bir bütün olarak idealdir, ancak günümüzde bu tür ilişkilerin tek yolunun evlilik olarak görülmediği bir gerçektir¹⁰². Tarihin her döneminde evli olmadan birlikte yaşayan çiftlerin örneklerini bulmak mümkün olsa da, gelişmiş hukuk sistemlerinin artmasıyla birlikte bu durum nadir hale gelmiştir. Bu anlamda insan haklarının öneminin artması, kadının ekonomiye katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının ulusal ve uluslararası düzenleme ve sözleşmelerde gelişmesi, kadınların statüsünün ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesi gibi etmenler hem erkeklerin hem de kadınların aile kurumunun gelişimine katkıda bulunmuştur¹⁰³.

Aileler tarafından organize edilen evliliğin yerini özgürce seçilen eşlerin almasıyla birlikte, Batı Avrupa genelinde evlilik kurumunun güçlü bir şekilde reddedildiği, evliliklerin sayısında kademeli bir düşüş ve boşanmalarda artış¹⁰⁴ olduğu görülmektedir. Daha net bir ifadeyle, resmi bir evlilik kurumuna bağlı olmadan, resmi bir makama kayıtlı veya düzenli bir ilişki çerçevesinde birlikte yaşanan ve istikrar arz eden evlilik dışı birlikteliklerin sayısı ve toplum tarafından kabul görme oranı gün geçtikçe artmaktadır¹⁰⁵.

Aile hukuku etrafındaki bu değer ve davranış değişimlerine verilen hukuki yanıt, konuyla ilgili düzenlemelerin ve mahkeme kararlarının yavaş ve kademeli gelişmesi olmuştur¹⁰⁶. Çünkü bu yeni birliktelik türleri, aile yaşam biçimi seçiminde özgürlüğü ve

¹⁰¹ Tekdoğan, 2014, s. 4.

¹⁰² Tekdoğan, 2014, s. 5.

¹⁰³ Bayer, Ali, Modernleşme Sürecinde Aile: Değişen Annelik ve Babalık, 2020, s. 41. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1435022> (11 Nisan 2024).

¹⁰⁴ Kiral, Ersin, Avrupa Birliği Ülkelerinin Boşanma Oranı Analizi, 2018, s. 20. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/451811> (11 Nisan 2024).

¹⁰⁵ Tekdoğan, 2014, s. 6.

¹⁰⁶ Tekdoğan, 2014, s. 6.

toplumsal eşitliği savunanlar ile geleneksel aile değerlerinin korunması gerektiğini savunanlar arasında bir fikir ayrılığı ve tartışma konusu haline gelmiştir¹⁰⁷.

Evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin ve bu ilişkilerden doğan çocukların sayısının giderek arttığı istatistiksel verilerden ve araştırmalardan kanıtlanmıştır. 1900'lü yıllarda kadınlar %55 oranında boşanma talebinde bulunurken, 1965 yılından itibaren bu oran %73'e çıkmıştır¹⁰⁸. Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2011 yılında yaptığı araştırmaya göre %90,6 oranında evlenmeden birlikte yaşamının ve %91,7 gibi yüksek bir oranda evlilik dışı çocuk sahibi olmanın hoş karşılanmadığı anlaşılmaktadır¹⁰⁹. Fakat, bu söz konusu istatistiklerde özellikle kırsal kesimde medeni nikahı olmayan, sadece imam nikahı olan çok eşli evli erkeklerin eşlerine ilişkin bir veri bulunmamaktadır. 1933'ten itibaren belirli aralıklarla çıkarılan af kanunları ve bu af kanunları, Türk toplumunda imam nikahı ile birlikte yaşamının yaygın olduğunu ve bu birlikteliklerden doğan çocuk sayısının oldukça fazla olduğunu göstermektedir¹¹⁰. Bu durum, imam nikahının resmi nikah yerine tercih edildiğini ve geleneksel aile anlayışının toplumda hala güçlü bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bundan dolayı, Türk Medeni Kanunu'nda evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen özel hükümlerin yer almaması, Türk toplumunda evlilik dışı birlikte yaşama biçiminin hiç görülmediği anlamına gelmez¹¹¹. Çalışmanın kapsamı çerçevesinde değerlendirildiğinde de, farklı cinsiyetlerden çiftlerin imam nikahı kıymadan birlikte yaşamalarının Türkiye'de yaygın bir durum olduğu açıktır.

¹⁰⁷ **Steiner**, Eva, "Spirit of the New French Registered Partnership Law - Promoting Autonomy and Pluralism or Weakening Marriage?", 2000, s. 3.

¹⁰⁸ **Tekdoğan**, 2014, s. 7.

¹⁰⁹ TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması, Ankara, 2011.

¹¹⁰ **Kiliçoğlu**, Ahmet, 2526 Sayılı Kanuna Göre Fiili Birleşmelerin Evlilik Olarak Tescili ve Evlilik Dışı Doğan Çocukların Neseplerinin Düzeltilmesi, 1981, s. 166. 2526 Sayılı Kanuna Göre Fiili Birleşmelerin Evlilik Olarak Tescili ve Evlilik Dışı Doğan Çocukların Neseplerinin Düzeltilmesi (dergipark.org.tr) (14 Nisan 2024).

¹¹¹ **Serozan**, Rona, Evlilik Dışı Birlikte Yaşam İlişkisi, 1983, s. 5. <https://ronaserozanvakfi.org/wp-content/uploads/2023/03/Evlilik-Disi-Birlikte-Yasam-Iliskisi-IBD-Cilt-57-Sayi-1-3-1983-5-17.pdf> (11 Nisan 2024).

1.4.1.2.2.2. Çiftlerin Evlilik Dışı Birlikte Yaşamayı Tercih Etme Sebepleri

Farklı yaşam tarzlarının yaygınlaşması, bu tarz birliktelikleri tercih eden çiftlerin motivasyonları açısından evlilik fikrine sıcak bakanlar ve evliliğe sıcak bakmayanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir¹¹². Evliliğe açık çiftler için birlikte yaşamak, genellikle evlilik öncesi deneme amaçlı ve kısa süreli bir birliktelik olarak algılanır. Bu birliktelik, kimi zaman evlilikle, kimi zaman da ayrılıkla sonuçlanabilir¹¹³. Örneğin, genç çiftler genellikle kısa bir süre birlikte yaşadıkdan sonra evlenmek isteyebilirler.

Toplumda yerleşik olan geleneksel evlilik anlayışı, eşin toplum tarafından onaylanması gerektiği gibi kendi değer sistemleriyle çelişmektedir ve evliliğe sıcak bakmayan çiftler için birliktelikler kalıcı ve uzun sürelidir¹¹⁴. Bu durumlarda, evlilik kavramını ya da içerdiği şeyleri reddeden çiftler genellikle birlikte yaşamaya zaten aşına olan kişilerdir¹¹⁵. Beş yıldan fazla bir süredir evlilik dışı birlikte yaşayan ve evlilik ihtimalleri düşük olan orta yaşlı çiftler için ayrılık veya ölüm durumunda ciddi sorunlar ortaya çıkabilir¹¹⁶. Evlilik dışı birlikte yaşayanların çocukları üzerindeki hakları ile evlilik dışı birlikte yaşayanların ilişkinin sona ermesi ve vefat halinde sahip olduğu hak ve yükümlülükler, resmi olarak evli kişilerin sahip olduğu hak ve yükümlülüklerden oldukça farklı olabilir¹¹⁷. Bunun yanında, "yanlış bilgiye sahip çiftler için" evlilik dışı birlikte yaşamamanın mantıklı bir kararın sonucu olduğunu düşünmek zordur. Çünkü bu tür çiftlerin kararları yanlış bilgilerden etkilenmiş olabilir¹¹⁸. Örneğin, "common law" evliliği gibi bir kurum olmamasına rağmen, bazı birlikte yaşayan çiftler, bu tür birlikteliklerin

¹¹² **Adak**, Nursen, Evlilik veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, 2016, s. 24. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/592781> (11 Nisan 2024).

¹¹³ **Hatch**, Alison, Saying "I Don't" to Matrimony: An Investigation of Why Long-Term Heterosexual Cohabitors Choose Not to Marry, 2015, s. 2. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1177/0192513X15576200> (11 Nisan 2024); **Adak**, s. 24.

¹¹⁴ **Adak**, s. 31.

¹¹⁵ **Menasce Horowitz**, Juliana/**Graf**, Nikki/Livingston, Gretchen, Marriage and Cohabitation In The U.S. 2019. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2019/11/06/marriage-and-cohabitation-in-the-u-s/> (11 Nisan 2024).

¹¹⁶ **Balmer**, Nigel J. "Ignorance in Bliss: Modeling Knowledge of Rights in Marriage and Cohabitation", 2012, s. 303, <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1540-5893.2012.00490.x> (27 Mart 2024).

¹¹⁷ **Balmer**, s. 303.

¹¹⁸ **Schrama**, Wendy M., Registered Partnership in the Netherlands, International Journal of Law, Policy and the Family, 1999, s. 315. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/13.3.315> (11 Nisan 2024); **Tekdoğan**, 2014, s. 11.

hukuken tanındığına ve evli çiftlerle aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olduklarına inanmaktadır¹¹⁹. Bu kurumun varlığına dair yaygın bir inanış hakimdir ve bu kişiler hukuki bir statüye sahip olduklarını zannettikleri için herhangi bir hukuki adım atmamaktadırlar¹²⁰.

1.5. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMANIN TÜRK AİLE HUKUKU BAKIMINDAN GÖRÜNÜMLERİ

1.5.1. Evlilik Dışı Çocuklar Bakımından Görünümleri

"Evlilik dışı çocuklar" ifadesi, evlilik dışı ilişkilerden doğan çocukları tanımlar¹²¹. Bu çocuklar, anne ve baba arasında resmi bir evlilik bağı bulunmayan ilişkilerin bir sonucu olarak dünyaya gelirler. Evlilik dışı çocukların doğumu genellikle hukuki olarak tanınır ve bu çocuklar, aile hukuku ve çocuk haklarına ilişkin hükümler kapsamında korunurlar¹²².

Özetlemek gerekirse, evlilik dışı çocuklar, anne ve baba arasında resmi bir evlilik olmadan doğan çocukları ifade eder. Bu durum toplumlar arasında farklı şekillerde algılanabilir ve hukuki olarak tanınır. Ancak, çocuk haklarına saygı duyulmalı ve bu çocuklar, ebeveynleri tarafından sevgi ve bakım görmelidir.

1.5.1.1. Soybağı Bakımından Görünümleri

Aile kurulmadan önce, evlilik içi ve evlilik dışı çocuklar arasındaki eşitsizliklerin yarattığı sorunları ve bu eşitsizliklerin giderilmesi için çözüm önerilerini ele almak önemlidir¹²³. "Evlilik dışı çocuk" kavramı, farklı ülkelerde ve toplumlarda farklı anlamlara gelebilmektedir. Türkiye'de bu kavram hala geleneksel ahlak anlayışı ile ilişkilendirilirken,

¹¹⁹ Tekdoğan, 2014, s. 11.

¹²⁰ Sutherland, Elaine E., From 'Bidie-In' To 'Cohabitant' In Scotland: The Perils of Legislative Compromise, 2013, s. 145. <https://Sci-Hub.Se/Https://Doi.Org/10.1093/Lawfam/Ebt006> (11 Nisan 2024).

¹²¹ Külahçı, Şölen, KKTC Hukuku'nda Evlilik Dışı Çocuğun Soybağı İle İlgili Hükümlerinin Değerlendirilmesi, 2017, s. 144. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/542400> (11 Nisan 2024).

¹²² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf> Bu kanun, evlilik dışı doğan çocukların da evlilik içi doğan çocuklar gibi anne ve babalarından nafaka alma ve miras hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir.

¹²³ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 343; Süleyman/İşleten, s. 111.

bazı ülkelerde bu durum herhangi bir sosyal damgaya yol açmamaktadır¹²⁴. Bu farklı anlamların çeşitli nedenleri vardır ve zamanla değişebilmektedir. anlamlara gelmektedir¹²⁵. Soybağı konusunda, 8 Aralık 2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girinceye kadar 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasındaki eşitsizlik ancak 1984 yılında Medeni Kanun'un ön tasarısı hazırlanırken tasarıya dahil edilmiştir. Bunu düzeltmek için bir hüküm konmuştur. Fakat ön taslak yasalaşmadığı için bu eşitsizlik, Anayasa Mahkemesi tarafından (11.09.1987 tarih ve 1/8 sayılı karar, 29.03.1988 tarih ve 19769 sayılı RG) Anayasa'nın "ailenin ve çocuğun korunması" ilkesine dayanarak, evlilik dışı doğan çocuklar lehine bazı iptal kararları verilerek büyük ölçüde giderilmiş ve evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasındaki eşitsizlik ortadan kaldırılmıştır¹²⁶. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklik, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasındaki eşitlik açısından önemli bir adımdır. Bu değişiklik ile çocuk hakları korunmuş ve onlara daha adil bir yaşam imkanı sunulmuştur¹²⁷.

Evlilik dışı doğan bir çocuğun ebeveynleri çocuk doğduktan sonra evlenirse, babayla olan soybağı, çocuk evlilik birliği içinde doğmuş gibi kurulur¹²⁸. Ancak, baba ile çocuk arasındaki soybağı, çocuğun doğumundan sonra ancak ebeveynlerin evliliğinden önce tanıma veya babalık kararı ile kurulmuşsa, evliliğin çocuğun soybağı üzerinde hiçbir etkisi yoktur¹²⁹.

¹²⁴ **Süleyman/İşleten**, s. 111.

¹²⁵ **Ayiter**, Nuşin, "Evlilik Dışı Birleşmeden Doğan Çocuklar", Türkiye'de Ailenin Değişimi Yasal Açıdan İncelemeler Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984, s. 67. https://turuz.com/storage/her_konu-2019-8/8957-Qadin_Ve_Cinsellik-Necla_Arat-1993-183s.pdf#page=79 (04 Aralık 2023).

¹²⁶ **Gençcan**, Ömer Uğur, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Amaç ve Kapsamı, Bahçeşehir Hukuk Fakültesi Kazancı Hukuk Dergisi, 2012, s. 261; **Süleyman/İşleten**, s. 111.

¹²⁷ **Akıntürk/Karaman**, s. 343-344; **Süleyman/İşleten**, s. 112.

¹²⁸ **Akin**, Adnan, Babalık Davası, 2006, s. 6-7. <https://www.proquest.com/openview/9a4ef5114daa050abd905090c75bb423/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> (12 Nisan 2024).

¹²⁹ **Demirbaş**, Feride, Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler, 2018, s. 5. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/679784> (28 Mart 2024); **Öztan**, s. 902.

1.5.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması

Türk Medeni Kanunu'nda aile bağı ve soybağı kavramları, çocuk ve ebeveynler arasındaki ilişkiyi düzenleyen temel kavramlardır. Aile bağı, doğumla doğal olarak kazanılırken, soybağı evlilik, evlilik dışı doğum veya evlat edinme yoluyla kurulabilir. Bu kavramlar, aile ve toplumdaki bireylerin kimliklerini ve haklarını belirlemede önemli rol oynar:

1.5.1.1.1.1. Doğum Yoluyla Kurulma

Esasen doğum, çocuk ve anne arasındaki soyun en doğal kaynağıdır¹³⁰. Türk Medeni Kanunu, Madde 282/1 hükmü, ana ve çocuk arasındaki soybağının doğumla kurulduğunu açıkça düzenlemektedir. Bu madde hükmü, aile hukukunun temel ilkelerinden biri olup, evlilik dışı doğan çocuklar da dahil olmak üzere tüm çocukların ana ile yasal bir bağa sahip olduğunu göstermektedir. Daha doğrusu, çocuğun ve annenin soyunun belirlenmesinde herhangi bir sorun yoktur. Çünkü çocuk ile annesi arasındaki soybağı doğumla birlikte doğal olarak oluşmaktadır. Anneyi tespit etmek için tek ve yeterli sebep, çocuğu doğuran kadını tespit etmektir.

Doğum olayının yanı sıra kadın ve çocuk arasındaki soybağının hukuki oluşumu da Roma Hukukuna dayanmaktadır. Roma Hukukundaki en temel kabullerden biri "anne her zaman bilinir" (mater semper certa es) kavramıdır¹³¹.

1.5.1.1.1.2. Evlat Edinme Yoluyla Kurulma

Türk Medeni Kanunu'nun 282/2 maddesine göre evlat edinme, evlat edinen ile evlat edinilen kişi arasında aile bağlarını da doğurabilir. O halde, bekar veya evli olsun, bir kadın Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen tüm şartları yerine getirerek ve kanunda öngörülen şekle uygun olarak bir kimseyi evlat edinirse, kendisi ile evlatlığı arasında o

¹³⁰ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 327.

¹³¹ Kılıçoğlu, Ahmet, Aile Hukuku, 2017, s. 512; Süleyman, Sirac/İşleten, Mehtap İpek, Türk Hukukunda Soybağının Kurulması, 2018, s. 112. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/660184> (28 Mart 2024).

andan itibaren bir soybağı ilişkisi kurulur¹³². Ancak bu yolla kurulan soybağı, kan bağına dayanmaması nedeniyle doğal değil, yapay soybağı niteliğindedir¹³³.

Sonuç olarak, bir kadın ister evli ister bekar olsun, Türk Medeni Kanunun'un öngördüğü tüm koşullara ve şekle uygun olarak birini evlat edinirse, o andan itibaren evlat edindiği çocukla arasında bir soybağı kurulmuş olur. Ancak, bu şekilde üretilen nesep doğal değildir; daha ziyade, kan bağına dayanmadığı için yapay bir neseptir.

1.5.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması

1.5.1.1.2.1. Genel Olarak

Yukarıda ifade edildiği gibi¹³⁴, bir çocuğu doğuran kadın onun annesi olarak kabul edilir; ayrıca doğum olayı dışarıdan görülebildiği ve tespit edilebildiği için anne tarafından soyun kanıtlanması basittir. Aynı şey baba için söylenemez çünkü kadının hangi erkekten hamile kaldığının tespit edilmesi gerekir¹³⁵. Bir çocuk ile bir baba arasında babalık bağı kurmak, bir çocuk ile bir anne arasında analık bağı kurmaktan daha zordur. Daha doğru bir ifadeyle, biyolojik babanın kim olduğu bilinmemektedir¹³⁶. Ancak, bu sorunun çözümü ise ancak soruşturmalar yoluyla mümkün olabilir¹³⁷.

Doğumdan sonra hukuki babalık durumunun belirlenmesi için çeşitli yöntemler mevcuttur¹³⁸. Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesine göre, evlilik içinde doğan veya ana rahmine düşen bir çocuğun babasının koca olduğu kabul edilir, bu duruma "babalık

¹³² Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 328.

¹³³ Çilenti Konuralp, Ayşen, Evlat Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, 2022, s. 42. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2377407> (12 Nisan 2024).

¹³⁴ Bkz. 1.5.1.1.1.1. Doğum Yoluyla Kurulu.

¹³⁵ Saribaş, Azime, Soybağının Kurulması ve Hükümleri, 2019, s. 15. <http://acikerisim.akdeniz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4594/588788.pdf?sequence=1&isAllo wed=y> (12 Nisan 2024).

¹³⁶ Süleyman/İşleten, s. 114.

¹³⁷ Kılıçoğlu, s. 514.

¹³⁸ Saribaş, s. 17.

karinesi" denir. Bu karine, babanın kimliğiyle ilgili ilk varsayımı oluşturur. Fakat bu kesin bir kural olmayıp, aksinin ispatlanması halinde çürütülebilir¹³⁹.

Türk Medeni Kanunu, çocuk ile baba arasındaki soybağının kurulmasına ilişkin usulleri düzenler. Bu soybağı, çocuğun doğumu sırasında veya sonradan kurulabilir¹⁴⁰. Çocuk ile baba arasındaki soybağının kurulması, Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesinin 1. fıkrasında ve 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Mevzuata göre, çocuk ile baba arasındaki soybağı ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmü ile kurulur, ancak soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulabilir.

Yukarıda sıralanan yöntemin yanı sıra, çocuk ve babanın ailevi bir bağ kurması için bir diğer seçenek de kanun koyucu tarafından onaylanan af yasasıdır¹⁴¹. Bu mevzuatın temel amacı, dini nikahlı eşlerin birlikte yaşamalarından doğan çocukların hukuki şikayetlerini ortadan kaldırmaktır¹⁴². Ancak, teoride "idari yol" olarak bilinen yöntem, Türk Medeni Kanunu'nda yer almadığı ve sıra dışı bir yol izlediği için inceleme alanımızın dışındadır.

1.5.1.1.2.2. Ana ile Evlilik Yoluyla Kurulma

1.5.1.1.2.2.1. Doğum Sırasında Evli Olma

Çocuğun babalık karinesinin kanun tarafından belirlenebilmesi için, çocuğun doğduğu veya gebe kalındığı tarihte babanın anneye evli olması şarttır¹⁴³. Karineye göre¹⁴⁴, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası, hukuki olarak kocadır. Bu kurala "babalık karinesi¹⁴⁵" denir. Bu hüküm, evlilik sürecinde veya sonrasında doğan bir çocuğun babalık ilişkisini hukuki olarak tanımlar. Kanun aynı

¹³⁹ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 328.

¹⁴⁰ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 328.

¹⁴¹ Süleyman/İşleten, s. 115.

¹⁴² Oğuzman/Dural, Mustafa, s. 234; Süleyman/İşleten, s.115.

¹⁴³ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 329.

¹⁴⁴ Sari Fidan, Özlem, Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi, 2023, s. 122. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3094679> (12 Nisan 2024).

¹⁴⁵ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 2018/16404 Esas, 2019/4985 Karar: Bu kararda, Yargıtay, TMK madde 220'ye göre evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası olarak kocanın kabul edildiğini, bu karinenin ancak kocanın aksini ispat etmesiyle kaldırılabilceğini belirtmiştir.

maddeyi, 743 Sayılı Türk Kanun, daha önce net bir şekilde düzenlenmemiş ve çokça tartışma konusu olan bir konuyu çözüme kavuşturarak tamamlamaktadır: Kocanın gaip olduğu tespit edilirse, üç yüz günlük süre ölüm tarihinden veya eğer ölüm tarihi bilinmiyorsa, son haberleşme tarihinden itibaren başlar. Babalık karinesine ilişkin olarak aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alacağımız iki durum söz konusudur: çocuğun evlilik devam ederken doğması ve çocuğun evlilik içinde gebe kalması.

Evlilik sırasında doğan bir çocuk ile babası arasındaki soybağı doğum anında kurulur¹⁴⁶. Sonuç olarak, çocuğun evlilik sırasında doğmuş olması soybağının kurulması için kritik öneme sahiptir. Gerçekte, Türk Medeni Kanunu'na göre, evlilik birliği devam ederken doğan çocuk, kanuni olarak o evliliğin erkeğini baba olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda, çocuk düğünden birkaç gün veya hatta birkaç saat sonra doğmuş olsa bile, doğum anında soybağı ile otomatik olarak babasına bağlanır¹⁴⁷. Soybağının inşasında evlilik kurumunun resmiyet kazanmış olması belirleyici bir etken değildir. Bu nedenle, karşılaştığımız sorunları göz önünde bulundurarak, geçersiz evliliklerden doğan çocukların, ebeveynlerinin iyi niyetli olup olmadığına bakılmaksızın, evlilik içinde doğmuş sayılacağı sonucuna varıyoruz. Benzer şekilde, anne ve baba çocuğa hamile kaldıklarında evli değillerse, ancak çocuk doğmadan kısa bir süre önce evlenmişlerse, çocuğun babayla aile bağı yine de kurulur, çünkü çocuk da 'evlilik içinde' doğmuştur¹⁴⁸.

Türk Medeni Kanunu'nun 282. maddesine göre, evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocukların babası, kocadır. Tıbbi bulgulara göre makalede belirtilen "üç yüz günlük süre", insan hamileliğinin en uzun olabilecek süresini temsil eder. Bu, bir kadının gebe kaldığında bebeğini en geç üç yüz gün içinde doğuracağı anlamına gelir. Bu bağlamda, Türk Medeni Kanuna göre, evliliğin sona ermesinden sonraki üç yüz gün içinde doğan bir çocuğun evlilik içinde gebe kaldığı, yani evlilik devam ederken gebe kaldığı kabul edilir. Ancak çocuk evliliğin sona ermesinden üç yüz gün sonra doğarsa, koca otomatik olarak babası olarak kabul edilmez¹⁴⁹. Diğer bir deyişle, çocuk bu süre içinde doğarsa babaya nesep

¹⁴⁶ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 329.

¹⁴⁷ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 330.

¹⁴⁸ Turan Başara, Gamze, Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi, 2017, s. 216. <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-131-1675> (12 Nisan 2024).

¹⁴⁹ Kılıçoğlu, 2016, s. 522.

bağı kurulur, ancak üç yüz günlük süreden sonra doğmuşsa çocuk ile baba arasında nesep kurulmaz. Türk Medeni Kanunu'nun 285. maddesinin ikinci fıkrasına göre, evlilik sona erdikten sonra üç yüz gün içinde doğan bir çocuk için, annenin evlilik birliği devam ederken gebe kaldığı ispat edilirse, babalık davası açılarak babaya bağ kurulabilir. Şöyle ki, söz konusu üç yüz günlük süre, ölüm tehlikesinin gerçekleştiği tarihten veya kocanın gaipliğinin tespit edilmesi halinde son haberleşme tarihinden itibaren işlemeye başlar. Kanun böyle olmakla birlikte, çocuğun anne karnında üç yüz günden fazla kaldığı, yani gebeliğin mutlak süre olan üç yüz günden daha uzun sürdüğü ispat edilirse çocuk eşe bağlanabilir. Doğal olarak, annenin hamileliğinin üç yüz günden fazla sürdüğü iddiası, anne tarafından açılan bir davada kanıtlanmalıdır, fakat bu iddia genellikle bir doktor raporu ile desteklenir¹⁵⁰. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen davada ispat yükü babaya ait değildir.

1.5.1.1.2.2.2. Doğumdan Sonra Evlenme

Türk Medeni Kanunu, çocuk ile baba arasındaki soybağının¹⁵¹, annenin soybağı gibi, doğumla birlikte kendiliğinden kurulabileceğini, ancak bunun tek bir şartla, anne ve babanın doğum sırasında evli olmaları halinde mümkün olabileceğini öngörmektedir. Ancak kanun koyucu, evlilik dışı doğan bir çocuk ile babası arasında babalık bağı kurulmasına izin veren 743 Sayılı Kanun hükmünü muhafaza ederek evlilik dışı doğan çocukları korumak istemiştir¹⁵². Böylece, madde 292 ve sonraki maddeler aslında bu seçeneği "Sonradan Evlenme" alt başlığı altında düzenlemektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 292. maddesine göre, evlilik dışında doğan bir çocuk, anne ve babasının sonradan evlenmeleri halinde, evlilik içinde doğan çocuklara tanınan tüm haklara sahip olur.

Bildirim de çok önemlidir. Daha doğru bir ifade ile, eşler evlilik dışı çocuklarını evlilik sırasında veya sonrasında ikamet ettikleri yerdeki ya da evliliğin gerçekleştiği yerdeki nüfus müdürlüğüne kaydettirmelidir¹⁵³. Öyleyse, eşlerin evlilik dışı doğan ortak

¹⁵⁰ Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 331.

¹⁵¹ Demirbaş, Feride, Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler, 2019, s. 5. <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Download/Article-File/679784> (12 Nisan 2024).

¹⁵² Akıntürk/Ateş, Aile Hukuku, s. 333.

¹⁵³ Duran, Humeyra, Babalık Davası, 2007, s. 15. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/569771/yokAcikBilim_9005600.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (12 Nisan 2024).

çocuklarını nüfus müdürlüğüne bildirmemiş olmaları, çocuğu evlilik içinde doğan çocuklara uygulanan hükümlerden, özellikle de çocuk ile baba arasında soybağının kurulmasından muaf tutmaz¹⁵⁴. Hatta soybağının kurulması için eşlerden birinin veya her ikisinin irade beyanında bulunmasına ya da çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması halinde rızasının alınmasına dahi gerek yoktur, çünkü çocuk ile baba arasındaki soybağı, doğumdan sonra ve evlilik sözleşmesinin tamamlanmasıyla birlikte anne ve babanın evlenmeleri sonucunda kanunen kendiliğinden kurulmuştur¹⁵⁵. Böylece, baba ile çocuğun soybağı evlenmeden önce tanıma veya babalık kararı ile kurulmuşsa, nüfus memuru çocuğun ebeveynleri evlendiğinde gerekli adımı atar. Çocuğun ebeveynlerinin daha sonra evlenmesiyle çocuğun soybağının iptal edilmesi de mümkündür¹⁵⁶, çünkü bu durumda, çocuğun yeni ebeveynleri, resmi olarak soybağını üstlenir ve çocuğun hukuksal statüsü yeniden belirlenir.

1.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri

Çocuk bakımı, kişisel bakım, çocuğun ikametgahının belirlenmesi ve çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması da dahil olmak üzere çok çeşitli hak ve görevleri içerir¹⁵⁷. Küçük çocuklar genellikle ebeveynlerinin velayeti altındadır¹⁵⁸. Kural bu olsa da, her küçüğün ebeveynlerinin velayetine tabi olduğu iddia edilemez¹⁵⁹. Örneğin, çocuk doğduğunda anne ve baba evli değilse ve anne genç, engelli veya vefat etmişse, çocuk doğduğu andan itibaren anne ve babasının bakımına tabi olmayabilir¹⁶⁰. Anne ve babanın evli olması halinde, velayet hakları çocuk doğduğu andan itibaren kanunla tesis edilir.

¹⁵⁴ **Altunkaya**, Mehmet, Türk Özel Hukukunda Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuku Durumu, 2001, S. 396. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/262186>, (12 Nisan 2024).

¹⁵⁵ **Aydıncık Midyat**, Şirin, Genetik Babanın Türk Soybağı Hukukundaki Yeri, 2022, s. 468. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2552047> (12 Nisan 2024).

¹⁵⁶ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 335.

¹⁵⁷ **Öztekin Gelgel**, Günseli, Devletler Özel Hukukunda Velayet, Çocuk Kaçırmaları, Evlat Edinmeye İlişkin Problemler, 2005, s. 109. <https://ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s8/M00123.pdf> (12 Nisan 2024).

¹⁵⁸ **Yılmaz Kaçmaz**, Özgül, Türk Hukukunda Velayet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İle Anayasa Mahkemesi Kararlarına Yansıyan Problemler, 2016, s. 4. https://Acikbilim.Yok.Gov.Tr/Bitstream/Handle/20.500.12812/273045/Yokacikbilim_10130819.Pdf?Sequence=-1&Isallowed=Y (12 Nisan 2024); **Karabacak**, Ayşegül, Eşlerin Çocuk Üzerindeki Velayet Hakkı, İstanbul 2006, s. 1. <https://www.proquest.com/openview/bf6d2136066b50661158474452e14024/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y> (28 Aralık 2023).

¹⁵⁹ **Karabacak**, s. 1.

¹⁶⁰ **Karabacak**, s. 1.

TMK'nın 337. maddesine göre çocuğun annesi ve babası evli değilse çocuğun velayet hakkı otomatik olarak anneye aittir. Ebeveynlerin kimliği bilinmiyorsa veya resmi olarak belirlenmemişse, çocuğun velayeti ve bakımı konusunda da endişeler olabilir¹⁶¹.

Evlilik dışı doğan bir çocuk ile anne-baba arasındaki ilişkide dikkat edilmesi gereken konulardan biri de çocuğun velayetidir¹⁶². Evli olmayan ebeveynlerin çocuğun velayeti, evli ebeveynlerin çocuklarının velayeti ile farklılık gösterebilir. Türk Medeni Kanunu'nun 337. Maddesinin 1. Fıkrasına göre, evlilik dışı doğan bir çocuğun velayeti, anne ve babanın evlilik statülerine bakılmaksızın anneye aittir. Bu durum, babanın çocuğu tanıması veya hâkim kararıyla baba olarak belirlenmesi halinde de değişmez¹⁶³. Anne küçük yaştaysa, engelli ise, vefat etmişse veya velayetten mahrum bırakılmışsa, hakim çocuğun menfaatini gözeterek ya çocuğa bir vasi atar ya da çocuğun velayetini babaya verir. Velayetle ilgili kanunlar ülkelere göre değişiklik gösterebilir, bu nedenle yerel kanuni düzenlemelere dikkat etmek önemlidir. Genel olarak, evli olmayan ebeveynler arasında çocuğun velayeti şu şekillerde düzenlenebilir:

Ortak Velayet: Evli olmayan ebeveynler arasında ortak velayet, çocuğun her iki ebeveyni de çocuğun hayatına eşit katılım hakkına sahip olduğu bir düzenlemeyi ifade eder¹⁶⁴. Bu, ebeveynlerin çocuğun bakımı, eğitimi ve kararlarını birlikte paylaştığı¹⁶⁵ anlamına gelir.

Tek Velayet: Bir ebeveyn tek velayeti elde edebilir, diğer ebeveyn ise çocuğa sınırlı veya belirli bir zaman diliminde erişim hakkına sahip olabilir¹⁶⁶. Bu tür bir düzenleme,

¹⁶¹ **Çelikel**, Serdar, Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları, 2006, s. 12. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/563889/yokAcikBilim_156659.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (13 Nisan 2024).

¹⁶² **Birinci Uzun**, Tuba, Türk Medenî Kanunu'na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli, 2016, s. 148. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/744678> (12 Nisan 2024).

¹⁶³ **Birinci Uzun**, s. 148

¹⁶⁴ **Apaydin**, Eylem, Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği, 2018, s. 446. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/492698> (12 Nisan 2024); **Kurt**, Leyla Müjde, Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velâyet, 2018, s. 158. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/543483> (12 Nisan 2024).

¹⁶⁵ **Sayan Karahan**, Ayşegül, Boşanma Sürecinde Ortak Ebeveynlik ve Ortak Velayete İlişkin Bir Derleme, 2021, s. 8504, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1878977> (12 Nisan 2024).

¹⁶⁶ **Özer Taşkin**, Özden, Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi, 2020, s. 246, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1287379> (12 Nisan 2024).

çocuğun en iyi çıkarlarına uygun görüldüğünde veya diğer ebeveynin çocuğa zarar verme riski olduğunda ortaya çıkabilir¹⁶⁷.

Anne veya Baba Velayeti: Bazı durumlarda, mahkeme çocuğun annesine veya babasına velayeti verebilir¹⁶⁸. Bu, diğer ebeveynin çocuğun hayatında sınırlı bir rol oynayabileceği anlamına gelir.

Evli olmayan ebeveynler arasında velayet düzenlemesi, çocuğun en iyi çıkarlarına dayalı olarak yapılır ve mahkeme tarafından onaylanır¹⁶⁹. Velayet düzenlemesi, ebeveynler arasında uzlaşma yoluyla da yapılabilir, ancak uzlaşma sağlanamazsa mahkeme müdahale eder¹⁷⁰. Böylece, velayet hakkından söz edebilmek için öncelikle anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkinin kurulması gerekir¹⁷¹. Bu kural, doğal olarak, Türk Medeni Kanunu'nun 337. maddesinde yer alan ve evlilik dışı doğan çocuğun velayetinin fiil ehliyetine sahip anneye ait olduğunu düzenleyen hükme de temel oluşturmaktadır. Çocuk ile baba arasında babalık davasıyla veya çocuğun tanınması yoluyla babalık kurulmuşsa, bunun annenin tek başına velayet hakkı üzerinde hiçbir etkisi yoktur¹⁷².

Evlilik dışı doğan çocuk için de, babanın anneye evlenmesi halinde, evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümler otomatik olarak uygulanacak ve anne ve baba, velayetin birlikte alınmasına hak kazanacaktır. Çocukları ilgilendiren herhangi bir davada, hakim en önemli görevi çocuğun yüksek yararına öncelik vermektir¹⁷³.

¹⁶⁷ **Taşatan**, Caner, Velayetin Değiştirilmesi, 2022, s. 389. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2254560> (12 Nisan 2024); **Akçaal**, Mehmet, Velâyetin Değiştirilmesi, 2022, s. 192. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2186676> (12 Nisan 2024).

¹⁶⁸ **Akçaal**, s. 193.

¹⁶⁹ **Üner Altuntaş**, Gülden Elçim, İstanbul Fatih Adliyesi 1. Aile Mahkemesi'nde 2005- 2007 Yılları Arasında Verilen Velayet Kararlarında Yer Alan Uzman Raporlarının Değerlendirilmesi, 2010, s. 4. https://Acikbilim.Yok.Gov.Tr/Bitstream/Handle/20.500.12812/633522/Yokacikbilim_360552.Pdf?Sequence=-1&Isallowed=Y (12 Nisan 2024); **Taşatan**, s. 389; **Akçaal**, s. 192.

¹⁷⁰ **Üner Altuntaş**, s. 4.

¹⁷¹ **Erlüle**, Fulya, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı, 2018, s. 261. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/573715> (13 Nisan 2024).

¹⁷² **Turan Başara**, Gamze, Ana İle Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi, 2017, s. 213. <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12416/7368/Article.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (24 Mart 2024).

¹⁷³ **Taşatan**, s. 389; **Akçaal**, s. 192.

Örneğin, anneye reşit olmadığı için velayet şu anda verilmiyorsa, çocuğun velayetinin sonradan babadan alınmasının daha zor olacağı düşünüldüğünden, çocuğun babanın velayetine bırakılması yerine vasi atanması daha uygun bir çözüm olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁴. Belirli sebeplerden dolayı velayet babaya verilmişse, velayet hakkının anneye verilmesi için öncelikle velayet hakkının babadan alınması gerekir. Anne öldüğünde veya velayet anneden alındığında, evlilik dışı doğan çocuğun velayeti genellikle bu durumda babaya verilir¹⁷⁵.

1.5.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Görünümleri

Çocuğun soyadı Türk Medeni Kanununun 321. maddesine göre düzenlenmiştir. Çocuğun ebeveynleri evliyse, çocuk aile soyadını devralır¹⁷⁶. Ancak Türk Medeni Kanunu'nda aile soyadlarından bahsedilmemektedir. TMK 187. maddesine göre aile soyadı, eşlerin ortak soyadı veya kocanın soyadıdır¹⁷⁷. Görüldüğü gibi evlilik yoluyla doğan çocuklar çoğunlukla babalarının soyadını taşıyacaktır. Çocuk doğmadan önce babanın ölmesi veya yok olması halinde çocuk, babanın soyadını taşımaz¹⁷⁸. Fakat, Türk hukukunda soyadı ve velayet ilişkisine bakıldığında, çocuğun soyadının belirlenmesi velayet hakkıyla değil, babalıkla ilgilidir¹⁷⁹.

Böylece, babanın Türk Medeni Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca dava veya evlat edinme yoluyla soyadını değiştirmesi halinde, çocuğun soyadı da değişir, ancak, bu gibi durumlarda, ancak yetişkin çocuğun eski soyadını korumak istemesi durumunda küçük bir parantez açılarak eski soyadı da belirtilebilir. Bunun dışında, kural olarak evliliğin sona ermesi çocuğun soyadını etkilemez. Yani, evlilik sona erse bile çocuk babanın

¹⁷⁴ **Turan Başara**, s. 214.

¹⁷⁵ **Turan Başara**, s. 214.

¹⁷⁶ **Oktay -Özdemir**, Saibe, Soyadı ve İle İlgili İsviçre Medeni Kanunu'nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler İle Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması, 2016, s. 2019. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372909> (14 Nisan 2024).

¹⁷⁷ **Dural**, Mustafa/**Öğüz**, Tufan/**Gümüş**, Alper, Türk Özel Hukuku, Cilt III: Aile Hukuku, İstanbul, 2016, s. 158.

¹⁷⁸ **Öztan**, Bilge, Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 1011.

¹⁷⁹ **Baçoğlu**, Başak, Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi, 2017, s. 355.

soyadını taşımaya devam eder¹⁸⁰. Evlilik dışı doğan bir çocuk ile baba arasında soybağı kurulmuş ise, çocuk babanın soyadını taşır; aksi takdirde çocuk annesinin soyadını alır¹⁸¹.

Türkiye'de evlilik dışı doğan bir çocuğun soyadı, genellikle annesinin soyadını alır. Ancak anne ve baba çocuğun soyadı konusunda anlaşılırsa, çocuğun soyadı anlaşmaları şeklinde belirlenebilir. Babayla herhangi bir aile bağı bulunmayan çocuğun anne soyadını alması, annenin velayet hakkından bağımsız olduğundan, çocuk velayet uyumsuzluğunun sonucu ne olursa olsun annenin soyadını alacaktır¹⁸². Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesi çocuğun soyadı konusunu ele almakta ve anne ile babanın evli olup olmamasına bağlı olarak her iki seçeneği de kapsamaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesinde yer alan ve anne ve babanın evli olmaması halinde çocuğun annesinin soyadını alacağına dair hüküm, Anayasa Mahkemesi tarafından aile içinde doğan çocuklar arasında ayırım gözetilmemesi ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle bozulmuştur. Anayasa Mahkemesi, evlilik dışında doğan çocuğu babasının soyadını almasının çocuğun yararına olacağına karar vermiştir¹⁸³. Kararda, çocuğun babasının soyadını taşıma hakkına sahip olduğu ve ona annesinin soyadını vermenin çocuğun menfaatlerinin ihlali sayılacağı belirtilmiştir¹⁸⁴.

Bu karara göre, evlilik dışı doğan bir çocuğun baba soyadını kabul etmemesinin, çocuğun farklı bir sosyal korumaya tabi olacağı sonucuna varılmıştır¹⁸⁵. Bu durum, babanın soyadını almanın sosyal koruma düzeyini artıracığı anlamına gelir. Ancak evlilik dışı doğan çocuğun annesinin soyadını taşımasının onun haklarının ihlali olacağı düşüncesini de kabul ederken bu görüşe katılmak da mümkün değildir. Bu çocuklar için tanıma ve

¹⁸⁰ **Baçoğlu**, s. 354.

¹⁸¹ **Turan Başara**, s. 215.

¹⁸² **Turan Başara**, s. 215.

¹⁸³ **Ayan**, Serkan, Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar İle Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi, 2012, s. 27. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789345> (13 Nisan 2024); **Ergene**, Deniz, İnsan Hakları Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Kadının ve Çocuğun Soyadı Meselesi ve Medenî Kanun'da Değişiklik Önerisi, 2012, s. 146. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/411052> (13 Nisan 2024).

¹⁸⁴ **Turan Başara**, s. 218.

¹⁸⁵ **Süleyman**, Mortaş, Evlenen Kadın ile Velayeti Kadına Bırakılan Çocuğun Soyadının Belirlenmesinde "Kocanın Soyadı" Parametresi, 2016, s. 319. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Download/Article-File/788988> (13 Nisan 2024).

babalık hükmü bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, doğum sırasında ebeveynleri evli olmayan çocukların soyadına nasıl karar verileceği sorunu Türk Medeni Kanunu'nun 321. maddesinin kapsamı dışında kalmaktadır, çünkü yönetmelik¹⁸⁶ evli ebeveynlerden doğan çocukların soyadını düzenler.

1.5.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamın Taraflar Bakımından Görünümleri

1.5.2.1. İmam Nikahı

Türkiye'de aile kurmak söz konusu olduğunda, Medeni Kanun'da tanımlanan niteliklere sahip ve sistem tarafından tanınan evliliklerin yanı sıra, sistemin dışında kalan ve çoğunlukla dini ve sosyal açıdan kabul görse de hukuki dayanağı bulunmayan "evlilikler" de mevcuttur¹⁸⁷. Böylece, Türkiye'de evlilik dışı birlikte yaşamın bir yolu olarak, ancak kanunlar tarafından tanınmayan, imam nikahı denilen evliliktir. Evlenme, bir erkek ve bir kadını birbirine bağlayan ve bir aile yuvasının kurulmasını sağlayan önemli bir sözleşmedir¹⁸⁸. Sözlükte imam nikahı, 'evlenmek ve cinsel ilişkiye girmek' olarak tanımlanıyor¹⁸⁹. Bu kısa ve öz tanım, nikah'ın özünü özetliyor ve sadece iki bireyin birliğini değil aynı zamanda evliliklerinin tamamlanmasını da simgelediği İslami evlilik uygulamalarında onun önemini vurgulamaktadır. Klasik fıkıh literatüründe "nikah" terimi, hem evlilik akdini hem de bu akitle kurulan evlilik bağı ve eşler arasındaki hukuksal ilişkiyi ifade eder¹⁹⁰. Tüm dinlerde benzerlik gösteren ve şekli din ve kültüre göre değişiklik

¹⁸⁶ Evli ebeveynlerden doğan çocukların soyadını düzenleyen yönetmelik Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Nüfus Kayıtları Yönetmeliği'dir, <https://www.nvi.gov.tr/yonetmelikler>

¹⁸⁷ **Civelek**, Yaprak/**Koç**, İsmet, Türkiye'de "İmam Nikahı", 2007, s. 3. https://www.researchgate.net/profile/Yaprak-Civelek/publication/289326437_Turkiye'de_Imam_Nikahi/links/568b868d08ae051f9afbb271/Tuerkiyede-Imam-Nikahi.pdf (14 Nisan 2024).

¹⁸⁸ **Çalik**, Bünyamin, Kur'an ve Sünnetin Aileye ve Evliliğe ilişkin Tavsiyeleri ve "Dini Nikâh" Olgusunun İslam Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi, 2015, s. 116. https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/15_/7.pdf (12 Nisan 2024).

¹⁸⁹ "Nikah", Dini Kavramlar Sözlüğü, DİB Yayınları, Ankara 2006, s. 527; **Aydemir Cantekin**, Kübra, Bazı İslam Ülkelerindeki Mevzuat Işığında Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 2017, s. 14. https://Acikbilim.Yok.Gov.Tr/Bitstream/Handle/20.500.12812/614849/Yokacikbilim_10152509.Pdf?Sequence=-1&IsAllowed=Y (13 Nisan 2024); **Coşkun**, Güleray, İslam Aile Hukukunda Nikâh Akdinin Dini ve Hukuki Boyutları, 2009, S. 25. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/536553/yokAcikBilim_372906.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (14 Nisan 2024).

¹⁹⁰ **Çetin**, Ensar, Türkiye'de Modernleşme ve Nikâh İkilemi, 2014, s. 32. <https://toplumbilimleri.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=b94df1ca-34c84119-99e9-792928ca33cd2%20Ensar%20CET%20C4%B0N%20.pdf&key=359> (13 Nisan 2024).

gösteren bu hukuki sözleşme, evlilik dışı birlikte yaşamaya karar veren tarafların kendi iradeleriyle, rol ve sorumluluklarını yerine getireceklerini ve birbirlerine sadık kalacaklarını şahitler önünde beyan etmeleri ile gerçekleşir¹⁹¹. Ancak Müslüman toplumlarda, evlilik akdinin aile büyükleri, toplum tarafından saygı duyulan din âlimleri (imam, müftü, kadı gibi) huzurunda yapılması, akit sırasında evlilik birliğinin önemine dair bir konuşma yapılması, eşlerin mutluluğu için dua edilmesi ve bu esnada düğün yemeği verilmesi bir gelenek olarak günümüze kadar devam etmektedir¹⁹². Böylece bir yandan nikâh sırasında hazır bulunanlar tarafından nikâhın şartları kontrol edilip hayır duaları alınırken, diğer yandan da nikâhın toplum nezdinde alenileşmesi sağlanmıştır. Nikah sözleşmesi, eşler için bazı haklar ve görevler sağladığı, kadın ile erkek arasındaki ilişkinin geçerlilik kriteri olarak kabul edildiği için kamuya açıklanması önemli görülmüştür¹⁹³. Nikah akdi veya nikah sözleşmesi, evlilik kurumunun oluşturulmasındaki ilk aşamadır ve ancak belirli normlara uyduğu takdirde toplum tarafından onaylanmaya değer görülür ve geçerli hale gelir¹⁹⁴.

1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'na göre, resmi nikah olmaksızın kıyılan imam nikahı, hukuki bir evlilik akdi olarak kabul edilmez¹⁹⁵. Buna karşın, Medeni Kanun, resmi nikahtan sonra gerçekleştirilen imam nikahını "dini nikah" olarak zımnen kabul etmektedir¹⁹⁶. İmam nikahının hukuki olarak kabul edilmemesi nedeniyle imam nikahı ile evlenenler ve çocukları çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Resmi evlilikten önce imam nikahı kıymış olanların karşılaştığı bu zorlukları aşmak için Türkiye'de medeni kanunun kabulünden sonra imam nikahıyla yapılan evlilikleri (nikahsız birliktelikler) ve bu evliliklerden doğan çocukları (tek taraflı birliktelikler) meşrulaştıran kanunlar çıkarılmıştır¹⁹⁷.

LFK¹⁹⁸ söz konusu olduğunda, dini nikah şeklini düzenleyen hükümler içermektedir (LFK Madde 36). Madde 36, dini nikahların yasallığını düzenlemektedir, geçmişte böyle

¹⁹¹ Bakkaloğlu, M. K. Abdüssamet, Cahiliyye Dönemi, Aile Hukuku, 1995, s. 43; Aydemir Cantekin, s. 14; Çetin, s. 32.

¹⁹² Çetin, s. 32.

¹⁹³ Atar, Fahrettin, "Nikah" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2007, s. 112.

¹⁹⁴ Aydemir Cantekin, s. 14.

¹⁹⁵ Civelek/Koç, s. 3.

¹⁹⁶ Civelek/Koç, s. 3.

¹⁹⁷ Civelek/Koç, s. 3.

¹⁹⁸ Ligji Familjar i Kosoves (Kosova Aile Hukuku).

bir nikahların var olmaması nedeniyle bir yeniliktir. Ancak LFK eşlerin iradesi olarak dini nikaha izin vermesine rağmen, medeni nikaha öncelik tanımaktadır. Bu durum, medeni nikah olmadan dini nikahların geçerli olmadığı anlamına gelmektedir¹⁹⁹. Yetkili devlet organı önünde hukuki bir evlilik yaptıklarını kanıtlamadıkları takdirde dini nikahı yasaklamaktadır²⁰⁰. Dolayısıyla, resmi evliliğin bir sertifika ile kanıtlanması halinde dini nikah kıyabilir²⁰¹.

LFK'ya göre, dini evliliklerin dahi medeni durum sicillerine (evlenme kütüğü) kaydedilmesi gerekmektedir. Dini nikahın geçerli olabilmesi için, dini nikahın kıyıldığına dair belgenin, bu nikahın kıyıldığı günden itibaren beş gün içinde resmi nikahın kıyıldığı yerdeki yetkililere gönderilmesi gerekir. Bu işlem, dini topluluğun yetkilisi önünde gerçekleştirilir²⁰². Bu belgeye dayanarak, belgenin alındığı tarihten itibaren beş gün içinde, nikah memuru dini nikahı taç giymiş için kayıt defterine kaydeder ve dini nikah belgesini düzenler²⁰³. Evlilik için herhangi bir engel veya yasak olmadığına dair nüfus memurundan onay alınmasını gerekmektedir²⁰⁴.

1.5.2.2. 6284 Sayılı Kanunun Evli Olmayan Çiftler Arasındaki Şiddeti Düzenleyen Yönü

Hem evlilik sürecinde hem de birlikte yaşanan ailelerde sıklıkla karşılaşılan sorunlardan biri de aile içi şiddettir. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddete maruz kalan veya maruz kalma riski taşıyan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının korunmasını ve temel insan hakkı olan yaşam hakkının güvence altına alınmasını amaçlamaktadır²⁰⁵. Bu kanun ayrıca, şiddete maruz kalan kişilerin rehabilite edilmesini, kadın cinayetlerinin önlenmesini ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanmasını da

¹⁹⁹ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 94.

²⁰⁰ Bulukraqi, Loreta, Procedurat Për Lidhjen e Martesës, 2020, s. 8. <https://knowledgecenter.ubt-uni.net/cgi/viewcontent.cgi?article=2788&context=etd> (13 Nisan 2024); Aliu/Gashi, s. 124; Gashi/Aliu/Vokshi, s. 94.

²⁰¹ Bulukraqi, s. 8; Aliu/Gashi, s. 124.

²⁰² Bulukraqi, s. 8; Aliu/Gashi, s. 124.

²⁰³ Bulukraqi, s. 8; Aliu/Gashi, s. 124.

²⁰⁴ Aliu/Gashi, s. 124.

²⁰⁵ Öktem Songu, Sezgi/ Şahin Emir, Asiye, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Çalışma İlişkilerine Etkisi, 2020, s. 1158, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1343858>, (28 Mart 2024).

amaçlamaktadır²⁰⁶. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un adında "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi" ifadesi yer almasına rağmen, kanun uygulamada genellikle şiddet "gerçekleştikten sonra" müdahale aracı olarak görülmektedir. Oysa kanunun öncelikli amaçlarından biri şiddeti "gerçekleşmeden önce" önlemektir. Bu bağlamda, Kanunun 1. Maddesi, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınları, çocukları, aile bireylerini ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarını koruduğunu belirtmektedir.

Etimolojik kökenine bakıldığında, şiddet kelimesi Arapçadan Türkçeye geçmiştir. Kelimenin kökenine göre, şiddetli davranış, saygısızlık ve zorlamayı ifade etmektedir²⁰⁷. Kadına karşı şiddet, kabul edilemez bir insan hakları ihlalidir ve sadece cinsiyetleri nedeniyle kadınlara uygulanan her türlü fiziksel saldırı, cinsel istismar, duygusal istismar ve ekonomik yaptırımını kapsar²⁰⁸. Cinsiyete dayalı ayrımcılığı sürekli kılarak, kadına yönelik şiddetin kadınların yaşamları, sağlıkları ve genel refahları üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Şiddet, toplumda, kamusal veya özel alanda meydana gelen her türlü cinsel, psikolojik, fiziksel veya ekonomik şiddet olarak tanımlanır ve insanlara cinsel, fiziksel, ekonomik ya da psikolojik zarar veya acı veren ya da verebilecek eylemleri ayrıca bu amaçla yapılan baskı, tehdit veya özgürlüğün keyfi olarak reddedilmesini içerir²⁰⁹. Fiziksel, sözlü ya da ekonomik her türlü tutum ve eylemi kapsar²¹⁰.

Şiddetin tanımı yapılırken kamusal ve özel alanda gerçekleşen ve kanuni tanıma uygun davranışların şiddet olarak kabul edilmesi yeterlidir, bu nedenle, "toplumsal alanda gerçekleşen" ifadesinin tanımda yer almasına gerek yoktur²¹¹.

²⁰⁶ **Öktem Songu /Şahin Emir**, s. 1158.

²⁰⁷ **Köknel**, Özcan, Bireysel ve Toplumsal Şiddet, 1. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1996, s. 27; **Akkaş**, İbrahim/**Uyanık**, Zeki, Kadına Yönelik Şiddet, 2016, s. 34. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/184934> (31 Mart 2024).

²⁰⁸ **Söylemez**, s. 111.

²⁰⁹ **Karimova**, Laman, Kadına Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Yönelik Düzenlemelerin Azerbaycan ve Türk Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, 2023, s. 9; **Koçtürk**, Nilüfer/**Ulukol**, Betül, Aile İçi Şiddet, Ankara Nobel, 2020, s. 3.

²¹⁰ **Koçtürk/Ulukol**, s. 3.

²¹¹ **Ercişkun Şenol/Hatice Kübra**, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (13), 2019, s. 430. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/742616> (31 Mart 2024).

2. BÖLÜM: KOSOVA'DA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA

2.1. KOSOVA MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLENİN ÖNEMİ

Aile, hukuki olarak tanınan çeşitli temeller üzerine kurulmuştur. Kosova'nın aile mevzuatına göre, bir aile evlilik içi, evlilik dışı veya evlatlık aile olabilir²¹². Kısacası, isimlerinden yola çıkarak, evlilik ailesinin farklı cinsiyetlerden iki kişi arasındaki evlilik bağıyla, evlilik dışı aile, aralarında duygusal bağ bulunan iki kişinin ortak yaşamıyla, evlat edinme ailesi olarak adlandırılan ailenin, bir mahkeme kararıyla evlat edinen ve evlat edinilen arasında hukuki bir bağ kurulduğunda oluştuğunu anlıyoruz²¹³. Evliliğin yanı sıra birlikte yaşama da aile oluşumunun temeli olarak görülmektedir. Bunun sebebi, bu birlikteliklerden çocukların doğabilme ihtimalinin olmasıdır ve doğum sayısındaki artış da kan bağıyla oluşan ailenin genişlemesine katkıda bulunur.

Aile, statik değil dinamik bir unsurdur çünkü toplumla birlikte sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. Aile, toplumun daha düşük bir konumdan daha yüksek bir konuma doğru evrimleşmesiyle paralel olarak da kendi içinde bir evrimleşme sürecine girer²¹⁴. Aile, esasen en temel hukuki ve sosyal kurumlardan biri olarak görülmektedir²¹⁵. Aile içinde var olan sayısız ve çeşitli bağlantıların yanı sıra zaman içinde ortaya çıkan çeşitli biçimlerin, ailenin anlamını tanımlamayı imkansız hale getirdiğine şüphe yoktur. Dolayısıyla, aile hukuku bilimine göre aile, evlilik, kan veya evlat edinme yoluyla psikolojik, ahlaki, ekonomik ve hukuki olarak birbirine bağlı olan, ortak bir aile ekonomisi içinde yaşayan ve toplum önünde birbirlerine karşı sorumluluk taşıyan insanlardan oluşan bir topluluktur²¹⁶.

Kosova Aile Hukuku (LFK) evlilik dışı aileleri tanımakta ve hatta evlilik dışı birlikteliği çocuklara karşı hak ve ödevler, karşılıklı yardım ve destek ve mülkiyet ilişkisi açısından medeni durumla eşit tutmaktadır. Böylece evlilik ve birlikte yaşamın bir eş ile diğer eşin

²¹² Aliu, Abdullah/ Gashi, Haxhi, E drejta familjare, Prishtine 2007, s. 61.

²¹³ Aliu/Gashi, s. 61.

²¹⁴ Laurasi, Aleks, Marredheniet familjare, Tirane 2001, s. 12.

²¹⁵ Podvorica, Hamdi, E drejta familjare, Prishtine 2011, s. 29.

²¹⁶ Begeja, Santhipi, E drejta Familjare e RPS se Shqiperise, Tirane, s. 83/Podvorica, 2011, s. 30.

akrabaları arasında aile hukukunda yakınlık cinsiyeti olarak bilinen ailevi bağlar oluşturduğunu öğreniyoruz²¹⁷.

2.2. KOSOVA MEDENİ KANUNU'NA GÖRE AİLE KAVRAMI VE TÜRLERİ

LFK'nın 2. maddesinin 2. fıkrasına göre aile, aile hukukunun merkezi kurumudur. Bir kişi genellikle bir ailede doğar, yaşar ve ölür²¹⁸. Aile, sosyal organizasyonun en eski hücresidir²¹⁹. Kosova pozitif hukukunun 2. maddesinin 2. fıkrasında, ailenin toplumun temel ve doğal çekirdeği olduğu ve bu nedenle korunma altına alındığı açıkça belirtilmiştir. Ailenin ve özel aile hayatının korunması uluslararası kanunlarla da güvence altına alınmıştır²²⁰. Kosova'da hukuk teorisinde bile farklı aile tanımları bulunmaktadır.

Hukuki açıdan ailenin tanımına gelince, teoride ailenin, aralarında kanunların sağladığı hak ve görevlerin de bulunduğu, evlilik ve cinsiyetle birbirine bağlı temel bir sosyal grup olduğu şeklinde bir tanım vardır²²¹. Pozitif mevzuatta aile, anne-baba ve onların çocukları ile kan bağı bulunan diğer kişilerden oluşan yaşamsal topluluk olarak tanımlanmaktadır. 1984 tarihli Eski Evlilik ve Aile İlişkileri Kanunu'nun (LMMF²²²) 2. maddesinde aile, ebeveynler, çocuklar ve kan bağı bulunan diğer kişilerden oluşan yaşayan topluluk olarak tanımlanmaktadır.

Dolayısıyla aile esasen sosyal bir topluluktur, yani bir sosyal örgütlenme biçimidir²²³. Bu topluluk birbiriyle belirli bir ilişkisi olan insanlardan oluşur. Yani bu topluluk, daha doğrusu, evlilik ilişkisi olan veya evlilik dışı ilişki yaşayan kişilerden ve aralarında kan

²¹⁷ **Gashi**, Haxhi/**Aliu**, Abdulla/**Vokshi**, Adem, Komentar – Ligji per Familjes i Kosoves, (Şerhi - Kosova Aile Hukuku), İlk baskı, 2012, s. 19.

²¹⁸ **Oruçi**, s. 6.

²¹⁹ **Aliu/Gashi**, s. 41.

²²⁰ Bkz. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, madde 12: "*Hiç kimsenin özel hayatına, ailesine, evine veya haberleşmesine keyfi müdahaleye, şeref ve haysiyetine karşı saldırıya maruz bırakılamaz. Herkes, bu tür müdahale veya saldırılara karşı kanunla korunma hakkı*", ve madde 16 par. 3. madde şöyle diyor: "*Aile, toplumun doğal ve vazgeçilmez bir birimidir ve toplumdan ve devletten korunma hakkına sahiptir.*"

²²¹ **Oruçi**, s. 7; **Aliu/Gashi**, s. 41.

²²² Bkz. Ligji Mbi Martesen dhe Marredheniet Familjare.

²²³ **Aliu/Gashi**, s. 41.

bağı bulunan kişilerden oluşur²²⁴; örneğin: ebeveynler (evli veya bekar veya evlat edinme ilişkisinden gelen ebeveynler), çocuklar (evlatlık ilişkisinden gelen çocuklar) evlilik, evlilik dışı doğan çocuklar ve evlat edinilen çocuklar) ve ayrıca erkek kardeş, kız kardeş, büyükbaba, büyükanne, üvey anne, üvey baba gibi unsurlardır, kan bağı olan diğer kişiler²²⁵.

Gördüğümüz gibi, birlikte yaşamının düzenlenmediği ve hatta kanunlarca tanınmadığı dünyadaki diğer bazı ülkelerden farklı olarak, Kosova'da aile hukukunda "aile" kavramı ile sadece karşı cinsten iki kişi arasında evlilik yoluyla kurulan aileyi değil, aynı zamanda evlilik dışı bir birliktelik kuran kişileri de kapsamaktadır. Böylece, aile tarih boyunca sürekli değişen dinamik bir kurumdur.

Ailenin nasıl sınıflandırılacağı esas alınan kritere bağlıdır. Literatürde ailenin sınıflandırılması şu kriterlere göre yapılmaktadır; kuruluş yöntemi; aileyi oluşturan üye çevresi; tarihsel kriter; sosyolojik, coğrafi, ailedeki güç gibi unsurlardır²²⁶. Aile türlerinin farklı kriterlere göre incelenmesi birçok bilimsel disiplinin çalışma konusu olabilmektedir. Kosova Anayasasına dayalı aile hukuku açısından en önemlileri aşağıdaki aile türleridir:

2.2.1. Tarihsel Gelişime Göre Aile Türleri

Aile, tarihsel gelişim süreci içerisinde bir biçimden diğerine geçerek pek çok dönüşüm geçirmiştir²²⁷. Başlığından yola çıkarak, bu tür dönüşümlerin tarihsel gelişime dayalı kalkınma ve yaşam tarzı değişikliklerinin bir sonucu olduğunu anlıyoruz. Toplum tarihinde çeşitli aile türleri vardır ve bunların gelişimi zamana ve kültüre göre değişkenlik göstermiştir. Tarihsel gelişim açısından aile bölünmüştür:

²²⁴ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 18.

²²⁵ Aliu/Gashi, s. 42.

²²⁶ Aliu/Gashi, s. 43.

²²⁷ Aliu/Gashi, s. 43.

2.2.1.1. Anaerkil Aile

Anaerkil aile, ilkel yaşam sırasındaki sosyal evrimin ilk aşamalarında gelişti²²⁸. Anaerkillik, kadının evdeki egemenliği üzerine kurulmuştur²²⁹. Dolayısıyla, anaerkillikte kadının önemli bir rolü vardı ve hatta aile hukuku felsefesinde anaerkillik "kadının egemenliği dönemi" olarak anılır²³⁰. Hanedeki hanım, kocası da dahil olmak üzere tüm aile üyeleri üzerinde daha fazla kontrole sahipti. Böylece kan bağı kadın tarafından hesaplanmış ve oluşturulmuştur.

Anaerkil aile, kadınların özellikle çocuk yetiştirme konusunda güç ve liderlik rollerine sahip olduğu, erkeklerin ise ailede ve genel olarak toplumda daha az rol oynadığı bir tür aile organizasyonudur²³¹. Anaerkil bir evde, kritik seçimler yapmak da dahil olmak üzere, aile düzeninin ve yapısının korunmasında kadınlar birincil sorumluluğu üstlenmektedir. Tarım ve hayvancılığın ekonominin bir kolu olarak ortaya çıkmasına kadar kadın bu gücünü korumuştur²³².

Ailenin sürdürülmesindeki önemli rolü nedeniyle bu ailenin varlığı kadının çalışmasına dayanmaktadır. Nitekim, dediğimiz gibi, anne tüm aile üzerinde otoriteye sahipti. Bu aile, ekonomik gelişmelerin kocayı ailenin temel gelir sağlayıcısı haline getirmesine kadar varlığını sürdürdü²³³. Anaerkil aileler, ataerkil aileler ve diğer aile örgütlenmeleriyle karşılaştırıldığında farklı yapılarını ve dinamiklerini anlamak için sıklıkla incelenmektedir. Anaerkil aileler Arnavutluk toplumunda var olan birçok aile yapısından sadece biridir. Bununla birlikte, neredeyse tüm Arnavutluk Kanunlarında anaerkilliğin açık işaretleri vardır, bu da sosyal süreçlerin karmaşık olduğunu ve uzun bir süre sonra bile tamamen saf olamayacağını göstermektedir²³⁴.

²²⁸ Aliu/Gashi, s. 43.

²²⁹ Aliu/Gashi, s. 43.

²³⁰ Podvorica, s. 32.

²³¹ Aliu/Gashi, s. 44.

²³² Podvorica, s. 32.

²³³ Aliu/Gashi, s. 44.

²³⁴ Luarasi, Aleks, Marredheniet Familjare, Tirane, 1999, s. 22; Podvorica, s. 32.

2.2.1.2. Ataerkil Aile

Ataerkil aile, ailede babanın veya erkek figürünün ana rol ve otorite konumuna sahip olduğu bir aile örgütlenmesi modelidir²³⁵. Bu, erkeğin ailenin lideri olduğu ve ailenin karar alma süreçleri ve kaynakları üzerinde kontrole sahip olduğu anlamına gelir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki otoritesi, aile tarihinde bir dönüm noktasını ifade eder. Hayvanların evcilleştirilmesi, başka şeylerle takas edilmesi ve tarım ile hayvancılığın birbirinden ayrılmasıyla birlikte erkeğin ekonomideki konumu giderek büyür ve hane halkı üzerinde tam bir kontrol sahibi olur²³⁶. Bu durum, insan uygarlığının temel birimi olarak ataerkil ailenin ortaya çıkışını kolaylaştırmıştır. Böylece, ataerkil aile, erkeğin aile üzerindeki egemenliğiyle tanımlanır. Her üye ailenin kocasına itaat etmelidir²³⁷. Ataerkil ailede iktidar sahibi erkektir²³⁸. Muazzam ekonomik, sosyal ve tarihsel değişimler sonucunda kadın, anaerkillikteki büyük etkisini kaybetmekle kalmaz, aynı zamanda bir köle haline gelir ve ailenin biyolojik yeniden üretim mekanizması olarak hizmet eder²³⁹. Başka bir ifade ile, kadın aile tüketimine katılır, ancak mülkiyetin bir parçasına sahip değildir. Bu hanede baba hukuku tesis edilmiştir²⁴⁰.

Kosova ve Arnavutluk'ta, diğer Arnavut topraklarında, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, kararların kanun tarafından alındığı dönemde bu bölgelerde büyük ataerkil aileler ve küçük ataerkil aileler mevcuttu²⁴¹. Büyük ataerkil aile ve küçük ataerkil aile, aile grubunun büyüklüğüne ve aile içindeki otoritenin nasıl işlediğine bağlı olan aile modelinin iki çeşididir²⁴². *Büyük ataerkil aile*, aynı barınak altında veya yakın bir coğrafi bölgede yaşayan, birkaç kuşaktan oluşan aile üyelerinden oluşan büyük bir ailedir. Erkek patriğin otoritesi, geniş ailenin parçası olan tüm bu aile üyelerine uzanır. Diğer tarafta, *küçük ataerkil aile*, büyük aileye göre daha az sayıda aile üyesiyle karakterize edilirken²⁴³. Bu durumda aile daha yakındır ve yalnızca karı koca ve çocuklar gibi

²³⁵ Aliu/Gashi, s. 44.

²³⁶ Podvorica, s. 33.

²³⁷ Aliu/Gashi, s. 44.

²³⁸ Oruçi, s. 120; Aliu/Gashi, s. 44.

²³⁹ Podvorica, s. 33.

²⁴⁰ Aliu/Gashi, s. 44.

²⁴¹ Elezi, Ismet, Njohuri Per Te Drejten Zakonore Mbareshqiptare, s. 56.

²⁴² Aliu/Gashi, s. 44.

²⁴³ Elezi, s. 56; Aliu/Gashi, s. 45.

doğrudan akrabaları içerebilir²⁴⁴. Diğer bir deyişle, Arnavut ataerkil ailesinin temel özellikleri şunlardır: erkek soyundan gelen veya evlilik yoluyla birleşmiş bireylerden oluşan bir topluluk, ortak ekonomi; erkeklerin ailenin kadınları üzerindeki gücü; her birinin doğası, eğilimi ve yeteneklerine uygun olarak iş bölümü ve iç organizasyon, aile üyeleri arasında yayılan ve kompaktlığı sağlayan dayanışma²⁴⁵. Nitekim, yakın zamana kadar bu ailenin unsurlarına daha az gelişmiş Arnavut köylerinde rastlanıyordu. Günümüzde bu aileler büyük bir sefalet içindedir ve bunların yerini çağdaş (tek eşli) aile almaktadır²⁴⁶.

2.2.1.3. Çağdaş Aile

Tek eşli aile olarak da bilinen çağdaş aile, karı koca ve diğer aile üyeleri arasındaki eşitlik ilkesiyle karakterize edilir²⁴⁷. Bir erkek ve bir kadının evliliğini ifade eder²⁴⁸. Evlilikte tek eşlilik ilkesi geçerlidir. Çağdaş ailelerde her iki eşin hakları ve görevleri eşitlik ilkesine dayalı olarak kanunlarla güvence altına alınmıştır²⁴⁹.

Tek eşlilik, büyük mülklerin erkeklerin elinde toplanmasından ve bunları başkalarından ziyade kendi çocuklarına miras olarak bırakma arzusundan doğmuştur²⁵⁰. Tek eşli aile, bir erkeğin bir kadınla evlendiği ve ömür boyu birlikte yaşayabilecekleri gerçeği de dahil olmak üzere, uzun bir süre boyunca yalnızca eş ve eş olarak birlikte yaşadıkları geleneksel bir aile organizasyonu modelidir. Bu model eş değiştirmeye karşıdır ve genellikle tek bir çiftin yakın ilişkisini kurmaya ve sürdürmeye odaklanır. Dolayısıyla tek eşli aile, doğduğu zamandan günümüze kadar, toplumun değişen biçimlerine uygun olarak bir biçimden diğerine geçerek geçirdiği tüm değişimlere rağmen, onu diğer aile biçimlerinden ayıran temel özelliklerini korumayı başarmıştır, bu nedenle doğuşu insanlık için tarihsel bir ilerleme olarak kabul edilmektedir²⁵¹. LFK'nın 3. maddesine göre

²⁴⁴ Elezi, s. 56.

²⁴⁵ Podvorica, s. 34.

²⁴⁶ Aliu/Gashi, s. 45.

²⁴⁷ Aliu/Gashi, s. 45.

²⁴⁸ Podvorica, s. 34.

²⁴⁹ Aliu/Gashi, s. 45.

²⁵⁰ Begeja, s. 73; Podvorica, s. 34.

²⁵¹ Podvorica, s. 34.

aile ilişkilerinin düzenlenmesi, karı koca arasında eşitlik, aile üyeleri ile aralarında karşılıklı saygı ve yardımlaşma ilkesine dayanmaktadır.

2.2.2. Ailenin Kuruluş Şekline Göre Aile Türleri

2.2.2.1. Evlilik Ailesi

Evlilik ailesi, bir erkek ve bir kadının evlendiği ve karı koca olarak birlikte yaşadığı bir aile organizasyonu modelidir²⁵². Bu, evli iki eşten ve bazen de onların sahip olabileceği çocuklardan oluşan bir aile yapısıdır. Evlilik ailesi geniş aileden ayrıdır ve yalnız yaşar²⁵³. Bu ailenin kriteri evlilik²⁵⁴. Başka bir ifade ile, evlilik aile kurmanın temelidir²⁵⁵. Aile evlilik yoluyla kuruluyorsa bu bir evlilik ailesidir. Evlilik ailesi, evlilikte doğan ebeveynler ve çocuklardan oluşan yaşayan topluluğu içerir²⁵⁶. Bu aile, evlilik dışı bir aile oluşturma yolundan farklı olarak, evlilik içindeki ebeveynlerden çocukların doğmasıyla oluşur, bu nedenle evlilik ailesi olarak adlandırılır²⁵⁷. Bu aile ebeveynleri, ebeveynleri ve çocukları, onların soyundan gelenleri içerir. Evli aile, üye sayısı bakımından küçük bir aile türüdür. Evlilik ailesi tam veya eksik olabilir. Evlilik yoluyla oluşmuşsa ve eşler ile çocukları birlikte yaşıyorsa tam bir ailedir. Evlilik bozulduysa, dağıldıysa veya eşlerden biri öldüyse aile, tamamlanmamış bir evlilik ailesidir²⁵⁸. Bu aile günümüzde hem gelişmiş ülkelerde hem de Kosova'da daha yaygındır. Bu tür aile, ekonomik ve sosyal gelişmenin yarattığı yeni koşullar tarafından koşullandırılmıştır. Günümüzde insanlar bu aile biçimini tercih etmekte ve bunu, aile ilişkilerinden kaynaklanan hak ve görevleri yaşamının ve gerçekleştirilmenin en uygun yolu olarak görmektedir²⁵⁹.

²⁵² Zaçe, Valentina, Marredheniet Martesore Sipas Legjislacionit Shqiptar, Tirane, 1999, s. 45.

²⁵³ Podvorica, s. 38.

²⁵⁴ Aliu/Gashi, s. 45.

²⁵⁵ Elezi, İsmet, Njohuri Per Te Drejten Zakonore, Prishtine, 2003, s. 56; Aliu/Gashi, s. 45.

²⁵⁶ Aliu/Gashi, s. 45.

²⁵⁷ Oruçi, s. 19.

²⁵⁸ Aliu/Gashi, s. 46.

²⁵⁹ Aliu/Gashi, s. 46.

2.2.2.2. Evlilik Dışı Aile

Kosova'da evlilik dışı aileler ortak bir gerçektir ve bu tür ilişkiler kanunla kabul edilmektedir. Kosova'nın yıllar içindeki durumu ve çok genç bir ülke olduğu göz önüne alındığında, Kosova bağımsızlığını kazandıktan sonra birçok hukuki değişiklik ve reforma imza atan bir ülke olup, bu değişiklikler aile ve medeni mevzuattaki değişiklikleri de etkilemiştir.

2015 yılında Kosova, evli kişilerin usul ve koşullarını açıklayan yeni bir evlilik kanunu kabul etmiştir; bu Kanunda aynı zamanda evlilik dışı ilişkiler de tanınmakta ve düzenlenmektedir. Bu, iki kişinin geleneksel şekilde evli olmasa bile hak ve yükümlülüklerinin kanunla korunduğu anlamına gelir²⁶⁰. Buna, ilişkideki ortakların miras hakkı ve diğer hakları da dahildir. Evlilik dışı aile, birlikte yaşayan, tıpkı evli insanlar gibi birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri olan, romantik bir ilişki içinde olan ancak resmi olarak evli olmayan iki bireyin ilişkisini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu ilişki genellikle sevgi ve bağlılığa dayalıdır ancak evlilik sözleşmesi yoktur²⁶¹.

Evlilik dışı aile, ebeveynler ve evlilik dışı doğan çocuklardan oluşan yaşayan topluluktur. Bu aile, çocukların evlilik dışı doğmasıyla kurulur, dolayısıyla evlilik dışı aile olarak da adlandırılır. Sonuç olarak, evlilik dışı birlikte yaşayan bir aile, evlilik dışı ebeveynlerden ve evlilik dışı birlikte yaşama ilişkisinden doğan çocuklardan oluşur²⁶². Evliliğin yanı sıra birlikte yaşama da vardır (Kosova'da fiili birlikte yaşama da denir). LFK'nın 39. maddesinin 1. paragrafına göre evlilik dışı birliktelik, bir erkek ile bir kadın arasında birlikte yaşayan, istikrar ve süreklilik özelliği sunan ortak bir yaşamla karakterize edilen fiili ilişki olarak kabul edilir. Bir erkek ve bir kadın evlenmeden de fiili bir birliktelik içinde yaşayabilir. Peki, böylesine ortak bir yaşamdan, evliliktekiyle aynı ilişkiler, çocukların doğabileceği ilişkiler gelişebilir. Çocukların doğumuyla evlilik dışı aile

²⁶⁰ Aliu/Gashi, s. 46.

²⁶¹ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 97.

²⁶² Podvorica, s. 39.

oluşur²⁶³. Bu ailede ikili ilişkiler, yani bir yandan ebeveynler arasındaki ilişki, diğer yandan ebeveynlerle çocuklar arasındaki ilişki yaratılır²⁶⁴.

Teoride hakim olan görüş, evliliğin kanunla düzenlenen bir topluluk olduğu, evlilik dışı topluluğun ise kanunla düzenlenmeyen bir topluluk olduğu yönündedir²⁶⁵. Bu durum geçmiş hukuk sistemlerinde evlilik birliğinin eşit şekilde korunmaması ve evlilik dışı birlikte yaşamının hukuki hükümlerle birleştirilmesinin bir sonucudur²⁶⁶. Mevcut mevzuatın evlilik dışı grubun düzenlenmesinde önemli değişiklikler yaptığını iddia edebiliriz. Bu sorun, bu tür toplulukların sayısının çok fazla olması ve bu topluluklar içinde gelişen etkileşimlerin kontrol edilmesi gerekliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır²⁶⁷. Karadağ Aile Kanunu'nun 12. maddesinde²⁶⁸ LFK'nın 3. paragrafına benzer bir paragraf yer almaktadır.

Daha gelişmiş mevzuatlardan²⁶⁹ deneyim alan Kosova Aile Hukukunda bile, birlikte yaşamının düzenlendiği birçok hukuki hüküm bulunmaktadır²⁷⁰.

LFK'nın 39. maddesinin 2. paragrafında, evlilik dışı birlikteliğin bakıma ilişkin hak ve yükümlülükler, karşılıklı mali destek ve mülkiyet hakları açısından medeni duruma eşit olduğu belirtilmektedir. Ancak toplumda bu korumadan yararlanabilmek için bulunmaması gereken bazı etmenler vardır:

- a. Mevcut evlilik (Resmi evlilik) bulunmamalıdır,
- b. Evlenmeye engel derecede yakın kan hısımlığı bulunmamalıdır,

²⁶³ **Tushi**, Gezim, Martesa, Familja, Seksualiteti, 2012, s. 124; **Aliu/Gashi**, s. 46.

²⁶⁴ **Podvorica**, s. 39.

²⁶⁵ **Aliu/Gashi**, s. 46.

²⁶⁶ **Omari**, Sonila, E Drejta Familjare, 2010, s. 32; **Aliu/Gashi**, s. 46.

²⁶⁷ **Aliu/Gashi**, s. 46.

²⁶⁸ Karadağ Aile Kanunu, SU – SK.Broj.01-626/14, Podgorica, 27.12.2006, madde 12, "Bir erkek ve bir kadının uzun süre birlikte yaşaması, karşılıklı nafaka ve diğer hukuki mülkiyet ilişkileri açısından evlilik birliğine eşittir", 2. paragraf, "evlilik dışı birlikte yaşama, kuruluş sırasında evlenmeye engellerin mevcut olması halinde, bu maddenin 1. fıkrasından doğan sonuçları doğurmaz".

²⁶⁹ Hırvatistan Aile Kanunu'nun 3. Maddesinde "bu kanunun birlikte yaşamının etkilerine ilişkin hükümleri, evli olmayan bir kadın ile evli olmayan bir erkeğin en az üç yıl süren veya müşterek çocuk bu birliktelikten doğmuşsa daha kısa süren hayat birlikteliklerine uygulanır" hükmü yer almaktadır. Makedonya Aile Kanunu, evlilik dışı birliktelik için 13. maddede "Bir erkekle bir kadının bu kanun hükümlerine uygun olarak kurulan ve en az bir yıl süren birlikte yaşamaları (evlilik dışı birlikte yaşama), karşılıklı nafaka hakkı ve bu birliktelik süresince edinilen mallar bakımından evlilik birliğine eşittir".

²⁷⁰ **Gashi/Alju/Vokshi**, s. 99.

- c. Taraflar arasında evlat edinme yoluyla kurulmuş bir ilişki bulunmamalıdır,
- d. Taraflarda evlenmeye engel derecede akıl hastalığı bulunmamalıdır.

Görüldüğü kadarıyla evlilik dışında birliktelik bile ailenin oluşumunun temelidir. Evli aile için geçerli olan her şey evlilik dışı aile²⁷¹ için de geçerlidir, sadece kuruluş şekilleri farklıdır²⁷².

2.2.2.3. Evlat Edinme Yoluyla Aile

Evlat edinen aile, evlat edinen ve evlat edinilen arasındaki hukuki bağlarla kurulur²⁷³. Evlat edinen aile, evlat edinenin ve onun soyundan gelenlerle birlikte yaşayan topluluğudur. Evlat edinme işlemi, anlaşma ve mahkeme kararıyla kurulur²⁷⁴. Bu ailenin kuruluş şekli, evlilik ve evlilik dışı ailelerin kurulması gibi doğal bir şekilde değil, anlaşma ve mahkeme kararıyla oluştuğu için yapay olarak adlandırılmaktadır²⁷⁵.

Evlat edinme yoluyla aile, bir veya daha fazla evlat edinilmiş çocuk ve evlat edinen ebeveynlerden oluşan bir ailedir. Ailesi olmayan çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ve sağlıklı bir gelişim ortamında yetiştirilmeleri toplum açısından büyük önem taşımaktadır²⁷⁶. Bu özel ailenin kurulması, her ne sebeple olursa olsun, tam bir ebeveyn bakımı alma şansına sahip olmayan çocukların korunmasına ve sevgi dolu bir yuva bulmasına olanak tanır. Aynı zamanda, çocuksuz ebeveynler için de doğanın onlara bahsetmediği bir deneyimi yaşama imkanı sunar: Evlat edinme yoluyla ebeveynlik kurmak, gerçek ve anlamlı bir aile bağı oluşturmayı amaçlamaktadır²⁷⁷. Bu aile türü, çocukların biyolojik ebeveynlerden doğduğu biyolojik aileden farklıdır. Evlat edinme, bir kişinin veya çiftin, diğer biyolojik ebeveynlerden doğan bir çocuğun sorumluluğunu almasına ve bakımına izin veren hukuki

²⁷¹ Kosova'da evlilik dışı birlikte yaşama yoluyla oluşturulan aile, evlilik dışı aile olarak da adlandırılmaktadır, ancak bu yasadışı olduğu anlamına gelmemektedir.

²⁷² **Aliu/Gashi**, s. 46-47; **Gashi/Aliu/Vokshi**, s. 99

²⁷³ **Podvorica**, s. 39.

²⁷⁴ **Aliu/Gashi**, s. 47.

²⁷⁵ **Baygm**, Cem, Evlat Edinmenin Sonuçları, 2003, s. 1. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1860027> (04 Mart 2024); **Balkar**, Süheylâ, Türk Hukukunda Evlât Edinme, 2002, s. 245. <https://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/fakulte-dergisi-2004-2-hukuk-fakultesi.pdf#page=245> (04 Mart 2024); **Aliu/Gashi**, s. 47.

²⁷⁶ **Aydos**, Oğuz Sadık, Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme, 2000, s. 2. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789893> (03 Mart 2024).

²⁷⁷ **Podvorica**, s. 39.

ve sosyal bir süreçtir. Evlat edinme, ebeveyn bakımı olmayan çocuklar için özel bir koruma şeklidir. Bu çocukları korumak amacıyla evlat edinmeye izin verilmektedir. LFK Madde 7.2'de ebeveyn bakımı olmayan çocuklara vesayet, aile konutu, yatılı konut ve evlat edinme gibi koruma biçimleriyle özel koruma sağlandığı belirtilmektedir. Evlat edinme yapay olarak oluşturulsa da, evlat edinilen ailede kurulan ilişkiler, doğal ailelerin biyolojik çocukları ile kurulan ilişkilerle aynıdır. Böylece, örneğin evlat edinilen çocukların evlat edinenlere oranı, çocukların ebeveynlerine oranıyla aynıdır.

Evlat edinme, yalnızca ailesi olmayan çocuklar için değil, aynı zamanda ekonomik ve/veya psikolojik açıdan olumsuz bir aile ortamında yaşayan çocuklar için de son derece faydalı bir kurumdur²⁷⁸. Evlat edinmenin sosyal, psikolojik ve ahlaki önemi ve her şeyden önce insana özgü bir dizi ihtiyaca cevap vermesi, bu kurumun neredeyse tüm modern hukuk sistemlerinde yer almasının nedenleridir²⁷⁹.

2.2.3. Aile Üyelerinin Sayısına Göre Aile Türleri

2.2.3.1. Büyük Aile

Büyük aile genellikle doğrudan ve dolaylı kan bağı olan, aynı toplulukta ikamet eden ve mülk paylaşan bireyler topluluğu olarak tanımlanır²⁸⁰. Bu aile, aynı kanı taşıyan ancak farklı nesillerden gelen çok sayıda bireyden oluşur²⁸¹. Dolayısıyla, bu bireyler birlikte yaşar, çalışır ve ortak bir serveti paylaşırlar; bu aile halkların çoğunluğu arasında var olmuştur²⁸². Arnavut²⁸³ örf ve adet hukuku hükümlerine göre, büyük aile ortak mülkiyet üzerine kuruludur. Büyük ev, bir araya gelerek bir topluluk oluşturan birçok bireyden oluşur. Bu toplulukta, bir kule, bir konut, bir kulübe ve arkadaşları ve ihtiyaç sahiplerini barındıran bir alan gibi farklı işlevlere sahip yapılar bulunur²⁸⁴. Elbette bu, insan gereksinimi açısından en düşük gelişmişlik derecesidir. İş aletleri şimdiki kadar gelişmiş değilken, iş gücü, özellikle de iş kolu, hayati bir araçtı. Bu durum, aile bağları olanları, hayatta kalmak

²⁷⁸ Aydos, s. 2.

²⁷⁹ Balkar, s. 245.

²⁸⁰ Oruqi, s. 20; Aliu/Gashi, s. 48.

²⁸¹ Podvorica, s. 37.

²⁸² Aliu/Gashi, s. 48.

²⁸³ Arnavut diyoruz çünkü bütün Arnavut topraklarını kapsıyor. Aile hukuku ilgili tüm kitapların basımı, Kosova'nın bağımsızlık ilanından (2008) önceki yıllarda yapılmıştır.

²⁸⁴ Laurasi, s. 43; Podvorica, s. 37.

için yeterli iş gücüne sahip bir toplulukta kalmaya zorlamıştır. Diğer taraftan, bilinç gelişimi daha yavaş olmuş ve kan bağı olan akrabalarla kurulan duygusal ilişkiler gündelik hayatı şekillendirmiştir²⁸⁵. Büyük Arnavut ailesinin, özellikle Osmanlı İmparatorluğu yönetimi sırasında önemli ölçüde büyüdüğünü de belirtmek gerekir²⁸⁶. Kan bağı olan insanlar, devlete vergi ödemek zorunda kalmamak için büyük aileler halinde yaşıyorlardı, çünkü o dönemde devlet kişi başına değil aile başına vergi alıyordu²⁸⁷.

Teorik olarak, geniş ailelerin kökenine ilişkin çeşitli bakış açıları vardır. Her durumda, büyük ailelerin ortaya çıkışı sosyal gelişimin daha düşük bir aşamasında gerçekleşir²⁸⁸. Bu ailenin varlığı ve işleyişi bir dizi özellik tarafından belirlenir. Büyük ailenin düzgün işleyişini sağlamak için bazı örgütsel ilkeler geliştirilmişti. Büyük ailenin, ailenin yönetimi için örgütsel bir yapı olarak da hizmet eden kendi organları vardı. Aile meclisi, evin reisi ve evin hanımı gibi organlar vardı²⁸⁹. Aile meclisi ailedeki en önemli organdı ve yetişkin erkeklerden oluşuyordu. Bu organ, ortak mülkiyetin elden çıkarılması gibi temel aile meseleleri hakkında kararlar alırdı. Aile meclisi ayrıca evin efendisi ve hanımının evin çıkarları doğrultusunda hareket etmediklerini düşündüğü takdirde onları değiştirebilirdi²⁹⁰. Konsey ayrıca evin erkeklerine de belirli görevler verirdi. Evin reisi genellikle ailenin en yaşlı erkeği ya da evin reisliğine seçilen bir aile üyesiydi²⁹¹. Evin resinin görevi genellikle mülkü yönetmek ve evin genel işleyişiyle ilgilenmektir. Büyük ailelerde, genellikle evin reisinin eşi olan bir de evin hanımı bulunurdu²⁹².

2.2.3.2. Orta Aile

Orta aile, büyük ve küçük aileler arasında bir yerde bulunanlar için bir yaşam biçimidir. Bu aile, büyük ailelerden daha az, ancak küçük ailelerden daha fazla aile üyesine sahip

²⁸⁵ Aliu/Gashi, s. 48.

²⁸⁶ Podvorica, s. 37.

²⁸⁷ Podvorica, s. 37.

²⁸⁸ Aliu/Gashi, s. 48.

²⁸⁹ Podvorica, s. 37.

²⁹⁰ Aliu/Gashi, s. 48.

²⁹¹ Aliu/Gashi, s. 49.

²⁹² Oruqi, s. 20.

olmasıyla karakterize edilir²⁹³. Tarihsel olarak, geniş aile üye sayısı arttıkça büyüyerek büyük aile haline gelirken, büyük aile parçalanarak küçük aile haline gelmiştir²⁹⁴. Bu akrabalar, ortak bir aile reisinin soyundan gelmektedir ve üçüncü kuşağa kadar doğan bireyleri içermektedir.

Bu ailede birinci kuşak anne-babadan, ikinci kuşak çocuklar ve bunların eşlerinden, üçüncü kuşak ise çocukların çocukları, özellikle torunlardan oluşabilir. Bu ailenin üyeleri kan veya akrabalık bağıyla birbirine bağlıdır²⁹⁵.

Daha önce de belirtildiği gibi, üçüncü kuşağa geçen kişi sayısı arttığında, bu aile genellikle parçalanır ve küçülür. Örneğin, torunlar ve kız torunlar yetişkinliğe ulaşır evlilikler yapmaya başladığında, bu aile küçük hanelere bölünmüştür. Sürekli olarak küçük aile birimlerine dönüşmesine rağmen Kosova'da oldukça yaygındır. Kosova'daki pozitif mevzuat, bu ailenin yapısını ve işleyişini hukuki yollarla kabul etmekte ve düzenlemektedir. LFK'un 2. maddesinin 1. fıkrasına göre aile, ebeveynler, çocuklar ve aynı kanı taşıyan diğer kişilerden oluşan canlı bir gruptur.

2.2.3.3. Küçük Aile

Küçük aile, ebeveynler ve çocuklardan oluşan topluluktur²⁹⁶, bu çocukların evli veya evlilik dışı olup olmadığına bakılmaksızın²⁹⁷, hatta evlat edinilmiş. Çocuğun eşi aileye daha sonra katılabilir²⁹⁸. Ancak çoğu durumda, küçük bir aile ebeveynler ve çocuklardan oluşur. Bu aile, ikinci kuşağa kadar doğrudan kan bağı olan kişilerden oluşur. Yani birinci kuşak ebeveynler, ikinci kuşak ise çocuklardır. Başka bir ifade ile, küçük aile modern bir aile olarak kabul edilir. Bu teorik aile için biyolojik aile, atomik aile, çekirdek aile, sivil aile²⁹⁹ gibi başka isimler de kullanılmaktadır. Küçük aile, şehirler gibi gelişmiş bölgelerin

²⁹³ Aliu/Gashi, s. 49.

²⁹⁴ Podvorica, s. 36.

²⁹⁵ Janjic-Komar, Marina/Korac, Radoje/Ponjavic, Zoran, Porodicno Pravo, Homoc, Beograd, 1999, s. 45; Podvorica, s. 36

²⁹⁶ Janjic-Komar/Korac/Ponjavic, s. 44; Aliu/Gashi, s. 50.

²⁹⁷ Podvorica, s. 35.

²⁹⁸ Oruqi, s. 21; Aliu/Gashi, s. 50.

²⁹⁹ Aliu/Gashi, s. 50.

tipik bir özelliğidir, ancak kırsal alanlarda nadir görülür. Kırsal alanlarda ortalama ailenin erişimi daha geniştir³⁰⁰.

2.3. KOSOVA MEDENİ KANUNA GÖRE AİLE HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ

Pozitif hukukun özel bir dalı ve hukuk biliminin bir parçası olarak aile hukuku, evlilik, evlat edinme, vesayet ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki bağlantı gibi aile ilişkilerini düzenleyen hukuki normlar bütününe kapsar³⁰¹. Aile, toplumun temel bir birimi ve bileşeni olduğundan, toplumla aynı oranda doğar, büyür ve gelişir. Bu nedenle aile ilişkilerini toplumsal ilişkilerden ayrı olarak incelemek mümkün değildir. Her toplum, kendi çıkarları doğrultusunda aile ilişkileri ve ailenin hukuki kontrolü için uyumlu bir ortam sağlamaya çalışır³⁰².

Kişisel türden ilişkilerin aile hukukunun ana odağı olduğunu belirtmek önemlidir. Bu bağlar evlilik yoluyla, ebeveynler çocukları üzerindeki ebeveynlik haklarını kullandıklarında, evlat edinilen ve evlat edinen bir arada olduğunda ve küçükler kendi velayetlerinde olduğunda gelişir³⁰³. Bireysel özgürlük ve ortak haklar fikirleri üzerine kurulmuştur. Evlilik ve kan bağından kaynaklanan mülkiyet ilişkileri de aile hukukunun odak noktasıdır, ancak ikincil olarak görülürler. Kişisel ya da mülkiyete ilişkin aile ilişkileri standartlar tarafından yönetiliyorsa, aile ilişkilerine dönüşürler, dolayısıyla, aile hukuku ilkeleri tarafından yönetildikleri için aile hukuku ilişkileri olarak adlandırılırlar³⁰⁴. Hak ve ödevler içeren aile hukuku ilişkileri, evlilik, evlat edinme, küçüklerin velayeti gibi kanun tarafından öngörülen kişilerin eylemlerine ve doğum ve ölüm gibi olaylara dayanır³⁰⁵.

LFK'ya göre, bir kişi doğduğunda aile hukukuna tabi olur. Ancak, bazı aile hukuku ortaklıklarının kurulması için her zaman hukuki ehliyetin gerekli olmadığını belirtmek

³⁰⁰ Aliu/Gashi, s. 50.

³⁰¹ Podvorica, s. 12.

³⁰² Bakic, Vojislav, Porodicno Pravo, 1980, s. 5.

³⁰³ Podvorica, s. 12.

³⁰⁴ Bakic, s. 6; Podvorica, s. 13.

³⁰⁵ Begeja, Ksanthipi, E drejta Familjare e RPS te Shqiperise, Tirane, 1985, s. 6; Podvorica, s. 13.

önemlidir³⁰⁶. Örneğin, Kosova Aile Hukukunun 16. Maddesinin 2. Fıkrası uyarınca, yetkili mahkeme, on altı yaşından büyük bir reşit olmayan kişinin evlilik haklarını kullanmak ve evlilik yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli fiziksel ve zihinsel olgunluğa eriştiğini tespit ederse, bu kişinin evlenmesine izin verebilir.

Aile hukuku, ebeveynler ve çocuklar³⁰⁷ arasındaki hukuki ilişkileri de ele alır. Hatta daha geniş anlamda, aile hukukunun amacı aynı kanı taşıyan bireyler arasındaki hukuki ilişkileri de kapsamaktadır. Ebeveyni olmayan küçükler ve fiil ehliyetine sahip olmadıkları için menfaatlerini ve haklarını koruyamayan yetişkinler vesayet altına alınır. Daha doğru bir ifade ile, Kosova Aile Hukuku küçük çocukların ve ehliyetsiz yetişkinlerin velayetini düzenlemektedir. Sonuç olarak, vesayetle ilgili hukuki ilişkiler bile aile hukuku konuları olarak kabul edilir.

2.4. KOSOVA HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA

2.4.1. Kosova Hukukunda Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Halinin Tarihi Gelişimi

Sosyal ve hukuki bir olgu olarak evlilik dışı birliktelik, bir erkek ve bir kadının gerçek birlikteliğidir³⁰⁸. Evlilik dışı birlikte yaşama, genellikle evlilikten önce gerçekleşmesine ve bu nedenle evliliğin birçok unsurunu içermesine rağmen, uzun bir süre mevzuatta düzenlenmemiştir. Bu durum, hukuki aile korumasının olmaması nedeniyle evlilik dışı birliktelik yaşayanların çoğu zaman eşitsiz bir konuma düşmelerine neden olmuştur³⁰⁹. Birlikte yaşama aslında evlilikten önce gelen eski bir olgudur. Bu topluluk bir fenomen olarak oldukça yaygındır, çünkü genç nesiller evlenmeden önce birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Bu eğilim, genç nüfusun daha yoğun olduğu metropollerde daha büyük

³⁰⁶ Podvorica, s. 14.

³⁰⁷ Ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişki dediğimizde, evlilik ilişkisinden doğan çocukları, evlilik dışı çocukları ve hatta evlat edinilen çocukları da dail ediyoruz.

³⁰⁸ Traljic, Nerimana/Bubic, Suzana, Porodicno Pravo, Sarajeva, 2001, s. 93.

³⁰⁹ Podvorica, s. 140.

oranlarda kendini göstermektedir. İsviçre, Danimarka ve diğerleri gibi Batı ülkelerinde potansiyel çiftlerin çoğu evlenmeden önce birlikte yaşamaktadır³¹⁰.

Evlilik dışı birlikteliğin temel unsuru kadın ve erkeğin ortak yaşamıdır. Ortak yaşam, fiili ve devam eden yaşam olarak tanımlanmalıdır. Sonuç olarak, topluluğun evlilik dışı birlikte yaşama amacı sorgulanmamalı ve sonunda evlenme hedefi göz ardı edilmemelidir. Bu, evlilik dışı birlikte yaşayan bir kadın ve erkeğin evli bir kadın ve erkekle aynı hayatı yaşadıkları anlamına gelir. Birlikte yaşamının temel bileşenleri arasında, toplumun evlilik birliğinin kurulduğu ve varlığını sürdürdüğü ortamdaki varlığının farkında olması yer alır³¹¹. Bu, onu gizli aşk ilişkilerinden ve gündelik birlikteliklerden ayırır³¹². Bölge, görünür derecede evlilik dışı birlikte yaşamının varlığından haberdar olmalıdır, bu da birlikte yaşayan çiftlerin eşlerinin yaşamının şeffaf olduğu anlamına gelir. Eşler bunu saklamazlar, açıkça ortaya çıkarlar ve bu ilişkiler genellikle evlilikle sonuçlanır³¹³.

Evlilik dışı birlikte yaşamının oluşması için gerekli bir diğer koşul da karı kocanın ortak bir varoluşa yönelik açık arzudur. Evlilikte olduğu gibi birlikte yaşamının da karşı cinsiyetten iki kişiden, yani bir erkek ve bir kadından oluştuğunu ve aynı şekilde tek eşli olduğunu kabul ediyoruz³¹⁴.

Evlilik dışı birlikte yaşayan partnerlerden hiçbirinin aynı anda birden fazla partnerle birlikte yaşayamayacağı anlamına gelir. Böylece, tüm yaşamı boyunca karşı cinsten biriyle evlilik dışı birlikte yaşayan bir kişi, başka bir birlikte yaşama ilişkisine girme olasılığını dışlar³¹⁵. Kısacası, evlilik dışı birlikte yaşama, uzun süre birlikte yaşamış ve yaşamaya devam eden bir erkek ve bir kadının açık iradesine dayanan sürekli bir yaşam topluluğu olarak tanımlanır, ancak birlikte yaşama aynı zamanda kurulduğu bağlam

³¹⁰ Podvorica, s. 140.

³¹¹ Podvorica, s. 140.

³¹² Janjic-Komar/Korac/Ponjavic, s. 126; Podvorica, s. 140.

³¹³ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 104.

³¹⁴ Podvorica, s. 141.

³¹⁵ Janjic-Komar/Korac/Ponjavic, s. 128.

tarafından da tanınır³¹⁶. Sonuç olarak, birlikte yaşama amacının sona ermesiyle sona eren tek eşli bir topluluktur.

2.4.1.1. Lekë Dukagjini Kanunu'na Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama

Lekë Dukagjini Kanunu³¹⁷ Arnavutluk tarihi ve kültüründe özel bir öneme sahiptir. Bu etik ve ahlaki kurallar Arnavutların en büyük kültürel miraslarından biridir ve Dukagjin bölgesinde ve ötesinde toplumun oluşumunu ve insanlar arasındaki ilişkileri derinden etkilemiştir. Lekë Dukagjini'nin Kanunu olarak adlandırılır, çünkü efsaneye göre Lekë Dukagjini onu derleyen ve kodlayan ilk kişidir³¹⁸. Kanun, Arnavut kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturmakta ve ulusal kimliğin korunmasına ve sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Nesilden nesile aktarılan ve zaman içinde uyarlanan ilkeler ve kurallar oluşturmuştur. Kanun, sosyal ve ailevi ilişkilerin düzenlenmesine yardımcı olmuştur. İlkeleri onur, saygı ve adaletle ilgilidir, kabul edilebilir davranış ve çatışma için normlar belirler. Kanunun ana unsurlarından biri adalettir. Çatışmaları yönetmek ve uygunsuz davranışları cezalandırmak için belirli normlar ve prosedürler izlemiştir. Lekë Dukagjini Kanunu, Arnavut örf ve adet hukukunun sözlü olarak aktarılan varyantlarından biridir. Bu konunun ilk ve eksiksiz kodifikasyonu ilk kez 1933 yılında İşkodra'da, 1929 yılında öldürülen Shtjefan Gjeçoviti'nin ölümünden sonra, özellikle Mirdita ve çevresindeki köylerde derlediği bir eser olarak yayımlanmıştır.

Kanon 12 kitap³¹⁹ (bölüm), 24 fasıl, 199 madde ve 1263 paragraftan oluşmaktadır³²⁰. Her bölüm, çağdaş hukuk dilinde adlandırılabilmesi gibi, özel hukuktan aile hukukuna ve ceza ve medeni hukuka kadar sınıflandırılabilen bir konuyu ele alır. Birinci kitap kiliseye ve kilisenin mülkiyetinin korunmasına, ikinci kitap aileye, üçüncü kitap ise

³¹⁶ Aliu/Gashi, s. 187.

³¹⁷ Birinci dünya savaşından önce, Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi sırasında, Arnavut topraklarında kanunlar için Arnavutça bir kelime olmadığından, bunlara Türk diline göre 'kanun' deniyordu. Daha sonra onları 'ligje' olarak biliyoruz, ancak bugün bile tüm Arnavut topraklarında eski yasalara 'kanun' diyoruz.

³¹⁸ Gjeçovi, Shtjefan, Kanuni i Leke Dukagjinit, Lezhe (Kuvendi), 2015, s. XXV.

³¹⁹ Leke Dukagjin kanununda "kitap", bölümlerin bölünmesi olarak adlandırılıyordu.

³²⁰ Shtjefan Gjeçovi tarafından 2015 yılında yayınlanan Lekë Dukagjin's Kanun kitabına göre, 12 kitap, 24 bölüm, 199 makale ve 1263 paragraf ile oldukça derin bir yapıdan oluştuğunu görüyoruz.

çiftlerin tanışma anından törenin düzenlenmesine kadar, kan bağı kategorileri arasındaki yasak oranları da dahil olmak üzere evliliğe ayrılmıştır.

Lekë Dukagjini Kanunu'nda toplanan hukuki normlar, iki temel karaktere sahiptir. Bir yandan cinsiyet düzeninin sosyal ilişkilerini, insanlar arasındaki eşitliği ve farklılaşmış ekonomik-sosyal ilişkileri yansıtırken, diğer yandan da kadın ve erkek eşitsizliği gibi unsurları da barındırır³²¹. Kanun, dini inancı ne olursa olsun tüm dağlılara eşit olarak uygulanmıştır. Bu durum, Arnavutların örfi hukukunun özgünlüğünü ifade eder ve diğer Kanunlarla ortak bir zemine sahip olduğunu gösterir. Genel olarak halk kültürünün, özel olarak da hukuk kültürünün tarihi bir anıttır. Aynı şekilde, insanların yaşamının neredeyse tüm alanlarına ve ekonomik ve sosyal faaliyetlere ait farklı gelenek ve normların bir koleksiyonudur. Aynı zamanda, Arnavutların tarihsel gelişim sürecinde izledikleri yolun bir tanıklığını da temsil eder³²². Kanun, ekonomik ve sosyal gelişimin farklı aşamalarında yaratılan eski geleneklerle doludur. Kanundan, toplumun temel özelliğinin ataerkillik³²³ ve kabile düzeni olduğu görülebilir. Bazı Arnavut kabileleri, başında şefin bulunduğu bir kabile birliği oluşturur; kabileler, Kanunda nadiren bahsedilen kardeşliklere bölünürken, ekonomik ve sosyal bir organizasyon olarak köyden daha sık bahsedilir.

Lekë Dukagjin Kanunnamesi'nin "Evli Olmayan Kadın" başlıklı 32. Maddesi şöyle diyor: Bir kadınla evlenmeden ilişki içinde olan ve onunla birlikte yaşayan herkes Kanuna göre cezalandırılır. Evli olmayan bir kadının kocasından hiçbir hakkı veya mirası yoktur³²⁴. Kanun ayrıca evli olmayan bir karısı olan erkeği de cezalandırır. Kanun, evli olmayan bir karısı olan erkeğe bu cezaları verir:

- Tarla yanar ve arazinin işlenmesine izin verilmez,
- Ülkeyi terk etmek zorundadır ve taşsız sahip olduğu karısından ayrılana, kadar toprağını işleyemez (ondan ayrılana),
- Evli olmayan kadından bir çocuk varsa, çocuğun miras hakkı yoktur³²⁵.

³²¹ Gjeçovi, s. 11.

³²² Gashi/Aliu/Vokshi, s. 5.

³²³ Gjeçovi, s. 10.

³²⁴ Gjeçovi, s. 21.

³²⁵ Gjeçovi, s. 21.

Bununla birlikte, bu Kanunun bazı bölümlerinin tartışmalı olduğunu ve zaman içinde çeşitli değişikliklere ve yorumlara uğradığını belirtmek önemlidir. Modern zamanlarda, Kanunun birçok kuralı alışılmadık bir karakter izlediği ve kan davası gibi bazı unsurları modern bir toplumun değer ve normlarına ve insan haklarına uygun olmadığı için eleştirilmiştir.

2.4.1.2. Dibra Kanunu'na Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama

Yukarıda da belirttiğim gibi, geçmişte Kanunnameler Arnavutluk topraklarının çoğunda günlük yaşamı ve sosyal ilişkileri düzenleyen temel araçlardan biriydi. Lekë Dukagjini'ninkiler de dahil olmak üzere diğer bazı Kanunların aksine, Dibra için bilinen tek bir Kanun yoktur, ancak bu bölgede kullanılan birkaç yerel Kanun varyasyonu vardı. Bu Kanunlar sosyal hayatı, aile ilişkilerini ve çatışma yönetimini düzenlemeyi amaçlıyordu. Bu Kanunlardaki ortak temalardan bazıları onur, sadakat ve adalettir.

Dibra Kanunu, farklı yerel Kanunların varyasyonlarından biri olarak, Arnavutluk'un kuzey doğusunda, kuzey Makedonya'nın kuzey batısında, bugünkü Kosova'nın güney bölgesinde belirli bir bölgenin geleneklerini ve kurallarını takip etmiştir. Lekë Dukagjini Kanunu ile küçük bir karşılaştırma yapıldığında, Lekë Dukagjini Kanunundan çok farklı değildir, ancak aksine üst bölgenin Müslüman kısmına atıfta bulunur. Dibra Kanununa göre, bir erkeğin bir veya daha fazla kadınla evlenmesine izin verilir³²⁶, ancak evlilik bağlamamış bir erkek ve bir kadının ortak yaşamından hiçbir şekilde bahsedilmez. Bununla birlikte, bu Kanunda evlilik dışı çocuk sahibi olma olasılığı dışlanmamıştır. Dibra Kanunnamesi'nin 1313. maddesine göre, bir kadın kocasından olmayan bir çocuk doğurduğunda, bu evlilik dışı bir çocuk olarak adlandırılır³²⁷. Ayrıca, evlilik dışı çocuk, hala ailesinin evinde olan (yani evlenmemiş olan ve Kanuna göre taç giymeden birlikte yaşaması öngörülme) bir kızın karnında taşıdığı çocuğa da denir³²⁸. Babasının ailesindeyken bir çocuk doğuran kız, çocuğu birlikte doğurduğu erkeğin evine gönderilir³²⁹. Madde 1318'e göre, kızın gönderildiği erkek çocuk babalığı kabul etmezse

³²⁶ Martini, Xhafer, Kanuni i Dibres, 2016, s. 203.

³²⁷ Martini, s. 213.

³²⁸ Martini, s. 213.

³²⁹ Martini, s. 214.

ve bu nedenle babalığı kabul etmezse, kızın ebeveynleriyle kan bağı devam eder³³⁰. Böyle bir durumda, Kanuna göre, ebeveynler kızı kendi isteği dışında, kızı kabul eden herhangi bir aileyle evlendirir.

2.4.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramı

İlk araştırmalar, zamanla evlenmek yerine birlikte yaşamayı tercih eden çiftlerin artacağını öngörmüştü, böylece bu çiftlerin kimisi evlenmeden önce kısa bir süre, kimisi ise belirsiz bir süre birlikte yaşamayı seçecekti. Cherlin tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre, gelecekte birçok ülkede kısa süreli birlikte yaşamının evliliğin yerini alacağı öngörülmüştür³³¹. Farklı cinsiyetteki çiftlerin evlilik dışı birlikte yaşamayı tercih etmelerinin en önemli nedenlerinden biri, evlilik kurumunun geleneksel yapısına karşı olma ve bu statüyü reddetmedir³³².

Temel olarak evlilik dışı birlikte yaşama, bir çift olarak yaşayan ancak hukuki bir evliliğe girmemiş bir erkek ve bir kadının birlikte yaşamasıdır. Birlikte yaşama, bir erkek ve bir kadının birlikte yaşamasıdır. Yani, bu toplulukta eşlerin ortak yaşamı, birlikte yaşamının temel unsurudur³³³. Bazı ülkelerde evlilik dışı birlikte yaşamaya hukuki olarak izin verilmezken, bazı ülkelerde ise bu durum daha hoşgörüle karşılanır³³⁴. İki kişinin birlikte yaşadığının anlaşıldığı eylemler şunlardır: ortak ikamet³³⁵, ortak ekonomi³³⁶, gibi

³³⁰ Martini, s. 214.

³³¹ Cherlin, Andrew, J. The Deinstitutionalization of American Marriage *Journege of Marriage and Family*, 2004, s. 848, <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x> (05 Nisan 2024).

³³² Goldstein, Gordon, "La Condition des Couples Cohabitant Hors Mariage." *La Cohabitation Hors Mariage en Droit International Privé Collected Courses of the Hague Academy of International Law 320*, Leiden/Boston 2007, s. 37.

³³³ Aliu/Gashi, H. E drejta Familjare, B.: 1, Prishtinw, 2007, s. 187.

³³⁴ Barlow Anne/Duncan, Simon/James, Grace/Alison, Park, *Cohabitation, Marriage and The Law, Social Change and Legal Reform in the 21st Century*, 2005, s. 18. https://books.google.com.tr/books?hl=en&lr=&id=mprbBAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=While+in+some+countries+living+in+cohabitation+not+legally+allowed,+in+some+countries+this+situation+is+more+tolerated.&ots=eleTFxcRdr&sig=81Pn9qK2zQoLr5K4Q9KosEsY3i4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (13 Nisan 2024).

³³⁵ De Waal, Anastasia, *Cohabitation*, 2008, s. 49, <https://www.jstor.org/stable/25660535?seq=1> (06 Nisan 2024).

³³⁶ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 101; Aliu/Gashi, s. 187.

unsurlardır. Üçüncü kişiler, bu eylemler aracılığıyla iki kişinin aslında birlikte yaşadığını anlarlar.

Nitekim, "evlilik dışı birlikte yaşam" tek bir yaşam tarzı olarak tanımlanamaz; farklı bağıllık derecelerine ve koşullara sahip kişiler için farklı anlamlar ifade eder. Bu durum, hem kavramın tam anlamıyla tanımlanmasını hem de hukuk sistemleri arasındaki tanımların özdeş olmasını zorlaştırmaktadır³³⁷.

2.4.3. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamın Ortaya Çıkış Sebepleri

2.4.3.1. Aile Kavramına Yönelik Geleneksel Yaklaşımın Değişmesi

Aile aynı zamanda zaman içinde evrim geçirmiş bir topluluktur. Ailenin hukuki tanımına bakıldığında, ailenin evlilik ve kan bağıyla birbirine bağlı olan ve aralarında kanunla tanınmış hak ve yükümlülükler bulunan kişilerden oluşan temel bir sosyal grup olduğu belirtilmektedir³³⁸. LFK'ya göre, "aile" kelimesi artık evlenmiş ve birlikte yaşayan karşı cinsten kişilerin yanı sıra çeşitli nedenlerle evlenmeden birlikte yaşayan karşı cinsten kişileri de kapsamaktadır³³⁹. Dolayısıyla aile, bir sosyal yapı türü olan sosyal bir topluluktur. Bu örgütlenme biçimi, birbirleriyle belirli kişilerarası ilişkileri paylaşan bireylerden oluşması nedeniyle diğer örgüt yapılarından ayrılır. Bu ilişkiler sadece kan bağı yoluyla ailevi bağları değil, aynı zamanda evlilik veya birlikte yaşama yoluyla birbirine bağlı bireyleri de kapsar³⁴⁰.

LFK ayrıca evlilik dışı birlikte yaşamayı, evlilik ilan etmeden güçlü bir ilişki içinde yaşamayı amaçlayan bir erkek ve bir kadın arasındaki özel bir ilişki biçimi olarak savunmaktadır³⁴¹. Ancak birlikte yaşamının hukuki sonuç doğurabilmesi için bazı özellikleri karşılaması gerekir³⁴²:

³³⁷ **Tekdoğan Bahçivan**, Işıl Selin, "Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk", 2017, s. 626.

³³⁸ **Oruçi**, s. 6; **Aliu/Gashi**, s. 41.

³³⁹ **Aliu/Gashi**, s. 41.

³⁴⁰ **Podvorica**, s. 30.

³⁴¹ **Gashi/Aliu/Vokshi**, s. 97.

³⁴² **Aliu/Gashi**, s. 189.

- Evlilik dışı birlikte yaşama, farklı cinsiyetten iki kişinin birlikte yaşamasıdır (bir erkek ve bir kadının birlikte yaşaması)
- Evlilik dışı birlikte yaşama, eşlerin ortak yaşamı ile karakterize edilir,
- Evlilik dışı birlikte yaşama istikrar ve süreklilik karakterine sahiptir,
- Evlilik dışı birlikte yaşamamanın özneleri yalnızca yetişkinlerdir.

Kosova hukukunda evlilik dışı birlikte yaşama için bir erkek ve bir kadın birlikte yaşıyor olmalıdır. Ortak yaşam temel bir unsurdur. Ortak yaşam, ortak barınmadan daha geniş bir anlama sahiptir ve barınmanın yanı sıra eşler arasındaki mahrem yaşamı ve karşılıklı bakım ve yardımı da içerir. Kanaatimizce birlikte yaşama istikrar ve süreklilik karakterine sahiptir, bu da bu topluluğun ortak yaşam amacıyla kurulduğu ve bu ortak yaşamın devam ettiği anlamına gelir. Birlikte yaşamamanın kurulması için evlilik engelinin bulunmaması gerekir. Reşit olmayan kişiler evlilik dışı birlikte yaşamayı tesis edemezler. Bu yönüyle evlilik için geçerli olan tüm şartlar aranmaktadır.

2.4.3.2. Çiftlerin Evlilik Dışı Birlikte Yaşamayı Tercih Etme Sebepleri

Evlilik dışı birlikte yaşama, bir erkek ile bir kadın arasında çift olarak yaşayan, istikrar ve süreklilik karakteri sunan ortak bir yaşamla karakterize edilen fiili bir birlikteliktir.

Bugün LFK hükümlerine göre bu birlikte yaşama kanunla düzenlenirken, bakıma ilişkin hak ve yükümlülükler, karşılıklı mali destek ve aynı zamanda eşler arasındaki mülkiyet ilişkileri bakımından medeni durumla eşit düzeydedir³⁴³. Evlilik dışı birlikte yaşamada evli eşlerle hemen hemen aynı ilişkiler kurulur; örneğin: çocukların doğumu, ortak mülk yaratılması, ortak ikamet, gibi unsurlardır. Böylece evlilik dışı birlikte yaşamamanın hukuki hükümlerle düzenlenmesi, birlikte yaşamadan kaynaklanabilecek sorunların çözümüne yardımcı olmaktadır.

Hukuk sistemlerinin evlilik dışı birlikte yaşama konusunu ele alırken karşılaştıkları zorlukların temelinde, evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin çeşitliliği ve bunu yapma

³⁴³ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 98-99.

nedenleri yatmaktadır³⁴⁴. Böylece, evlilik dışı bu ilişkiden genellikle çocukların doğduğunu ve çiftler arasında sorunların ortaya çıktığını gören LFK, evlilik dışı birlikte yaşayan ancak şu veya bu nedenle evlenmeyen çiftlerin hak ve yükümlülüklerini kanunla düzenlemiştir³⁴⁵.

Aşağıda LFK'ya göre evlilik dışı birlikte yaşama ve evlilik arasındaki benzerlik ve farklılıklardan bahsedeceğiz. Evlilik dışı birlikte yaşama ve evliliğin bazı benzerlikleri vardır. İlk olarak hem evlilik hem de evlilik dışı birlikte yaşama partnerlerin birlikte yaşamasını içerir³⁴⁶. Ortak yaşam bile evliliğin ve evlilik dışı birlikte yaşamanın geçerliliği için vazgeçilmez bir unsurdur³⁴⁷. Birlikte yaşamak evliliğin bir sonucudur, ancak aynı zamanda evlilik dışı birlikte yaşamanın bir şartıdır³⁴⁸. İkinci olarak, evlilik ve birlikte yaşama yoluyla bir aile oluşturulabilir³⁴⁹. Tıpkı evlilik sırasında olduğu gibi birlikte yaşama sırasında da çocuklar doğabilir. Ayrıca hem evlilik hem de evlilik dışı birlikte yaşama, ortak aile ekonomisi olarak bilinen ortak mülkiyetin yaratılmasıyla sonuçlanır. Bundan sonra hem evli hem de birlikte yaşayan çiftler çocuklarına bakım ve karşılıklı yardım sağlamaktadır³⁵⁰. Sonuç olarak, bu özellikler evlilik ve birlikte yaşama ile paralellik göstermektedir.

Evlilik dışı birlikte yaşama ile evlilik arasında, birlikte yaşamayı evlilikten temelde farklı kılan önemli farklılıklar olduğunu da belirtmek gerekir. Öncelikle, birlikte yaşama çiftlerin basit bir irade beyanı ile fiili olarak kurulurken, evlilik hukuki olarak, devlet organı önünde ve kanunun öngördüğü yöntemle uygun olarak tamamlanır³⁵¹. Bir diğer fark ise evlilik dışı birlikte yaşamanın evliliğe kıyasla sona erme şeklidir; evlilik dışı birlikte yaşama, sadece eşlerin basit iradesi ile sona ererken, evlilik ancak hukuki olarak ve kanunda öngörülen nedenlerle sona erebilir³⁵². Sonuç olarak, evliliğin sona ermesinin

³⁴⁴ **Sutherland**, Elaine E., From 'Bidie-In' Y To 'Cohabitant' In Scotland: The Perils of Legislative Compromise, 2013, s. 145. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/ebt006> (06 Nisan 2024).

³⁴⁵ **Gashi/Aliu/Vokshi**, s. 98.

³⁴⁶ Bkz. 2.4.3.1. Aile Kavramına Yönelik Geleneksel Yaklaşımın Değişmesi, s. 72.

³⁴⁷ **Podvorica**, s. 142.

³⁴⁸ **Janjic-Komar/Korac/Ponjavic**, s. 127.

³⁴⁹ **Aliu/Gashi**, s. 190.

³⁵⁰ **Aliu/Gashi**, s. 190.

³⁵¹ **Podvorica**, s. 142.

³⁵² **Oruçi**, s. 111; **Aliu/Gashi**, s. 190.

sonuçları, birlikte yaşamın sona ermesi durumundan daha büyüktür³⁵³. Ayrıca, çok önemli ve bahsetmeye değer bir başka fark da evlilik dışı birlikte yaşayan çiftin mirasına ilişkin kanundur. Evlilik dışı bir birliktelik yaşayan bir erkek ve bir kadın, aşağıdaki durumlarda birbirlerine eş olarak mirasçı olabilirler: Vasiyetçinin ölüm zamanına kadar evlilik dışı birliktelik en az on yıl sürmüştü ve bu ilişkiden çocuklar doğmuşsa - en az beş yıl, ancak, Kosova'da Miras Kanunu Değiştirme ve Ekleme Kanununun 28. maddesinin 1. fıkrasının a bendine göre aşağıdaki şekilde değiştirilir: vasiyetçinin ölüm zamanına kadar evlilik dışı eş en az beş yıl sürmüştü ve bu ilişkiden çocuklar doğmuşsa - en az üç yıl. Evliliğe gelince, eş evlilik anından itibaren miras hakkına sahip olur³⁵⁴.

2.5. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMANIN KOSOVA AİLE HUKUKU BAKIMINDAN GÖRÜNÜMLERİ

Evlilik dışı birlikte yaşamının Kosova Aile Hukukunun yansımaları ile ilgili olarak, Kosova'nın aile hukuku bağlamında evlilik dışı çocukları çevreleyen karmaşık yönleri inceleyeceğiz. Tartışmamız özellikle velayet hakkı, soybağının belirlenmesi ve bu çocuklara soyadı verilmesi gibi önemli konular etrafında dönecektir. Bu konularla ilişkili hukuki sonuçları ve toplumsal dinamikleri anlamak, Kosova'daki aile hukukunun daha geniş manzarasını anlamak açısından çok önemlidir. Bu faktörlerin evlilik dışı çocukların haklarını, sorumluluklarını ve statülerini ve Kosova toplumu içindeki yerlerini nasıl şekillendirdiğini inceleyeceğiz.

2.5.1. Evlilik Dışı Doğan Çocuklar Bakımından Görünümleri

LFK'nın 3. maddesinin 4. fıkrasına göre, evlilik dışı birlikte yaşamadan doğan çocuklar haklar bakımından evli çocuklarla eşittir. İki kişinin birlikte çocuğu olması durumunda, medeni durumlarına bakılmaksızın müşterek çocukları sayılırlar. Ortak çocukların, yetiştirilme, bakım ve eğitim sorumluluğunu paylaşan biyolojik ebeveynleri vardır. Bu nedenlerden dolayı her iki ebeveyniyle de hem duygusal hem de kan bağıyla yakın bir bağları vardır. Çocukların büyüyecekleri istikrarlı ve sağlıklı bir çevreye sahip

³⁵³ Aliu/Gashi, s. 190.

³⁵⁴ Podvorica, Hamdi, E Drejta Trashegimore, Prishtine, 2010, s. 50.

olmalarını sağlamak için ortak çocukları olan ebeveynlerin etkili bir şekilde birlikte çalışması önemlidir³⁵⁵.

Ebeveynlerin ayrı olduğu veya ayrılık anlaşması olduğu durumlarda çocukların refahının ve çıkarlarının değerlendirilmesi çok önemlidir. Ebeveynler, çocukların sağlıklı ve güvenli bir şekilde yetişmelerini sağlamak için çocukların bakımı, ziyareti, eğitimi ve haklarına ilişkin anlaşmalar geliştirmelidir. Bazı durumlarda ebeveynlerin anlaşmaya varamaması durumunda mahkemeler ebeveynlerin çocuklara karşı hak ve yükümlülükleri konusunda karar verebilir³⁵⁶.

2.5.1.1. Soybağı Bakımından Görünümleri

2.5.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması

Ebeveynler ve evli olmayan çocuklar arasında, ilgili hak ve yükümlülüklerinin da gösterdiği gibi, belirli bağlantılar vardır. Bununla birlikte, evlilik dışı çocuğun ebeveynlerinin bilinmesi, bunların düzgün bir şekilde yerine getirilmesi için gereklidir³⁵⁷. Annenin tanınması, belirlenmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu, kendisini çocuğun annesi olarak gören kadının irade beyanı olarak bilinen hukuki bir prosedürle gerçekleştirilir³⁵⁸.

Her ne kadar çocuğun hamileliği ve doğumu gözlemlenebilir olaylar olsa ve çocuğu doğuran kadın genellikle çocuğu kendi çocuğu olarak kabul etse de, hukuk teorisi anneliğin bir yargı kararıyla doğrulanmasının rasyonel olduğunu savunmaktadır³⁵⁹. Reşit olmayan anneler de çocuklarını tanıyabilir³⁶⁰. Bu arada, tanınmama vakaları nadirdir ve yalnızca bir çocuk terk edildiğinde meydana gelir. Bu nedenle, birçok kanun annenin tanınmasına ilişkin özel hükümler içermemektedir.

³⁵⁵ Aliu/Gashi, s. 193.

³⁵⁶ Aliu/Gashi, s. 193.

³⁵⁷ Aliu/Gashi, s. 215.

³⁵⁸ Oruçi, s. 163.

³⁵⁹ Podvorica, s. 168.

³⁶⁰ Aliu/Gashi, s. 215.

Yabancı çocukların doğumlarından sonra alınıp satıldığı vakalar da mevcuttur³⁶¹. Bununla birlikte, annenin mahkeme kararıyla belgelendirilme hakkının önemine rağmen, annenin belgelendirilmesi prosedürü Kosova'da Aile Kanunu tarafından hala düzenlenmemiştir³⁶². Anneliğin kanıtlanmasına ilişkin bu hukuki gerekliliklerin bulunmadığı durumlarda mahkeme, mahkeme kararıyla babalığın kanıtlanmasına ilişkin eşdeğer bir dizi kanun kullanmaktadır³⁶³. Mahkemenin kararına göre, anneliğin tanınmasına ilişkin prosedür, babalığın kanıtlanmasına ilişkin prosedürden çok daha basit ve kolaydır.

Anneliğin kanıtlanması için temel bir koşul olarak mahkeme, çocuğun annesi, çocuğu doğuran kadın olarak kabul edilir, hamilelik ve doğumun görünür olaylar olduğunu kabul etmektedir³⁶⁴. Bununla birlikte, genetik kriter, yani gebe kalma anında miras alınan ve taşınan materyal de giderek daha önemli hale gelmektedir³⁶⁵. Tanıkların dinlenmesine ek olarak mahkeme, tıbbi-hukuki uzmanın sonuç ve görüşlerinin yanı sıra fiili durumun doğru ve eksiksiz bir şekilde doğrulanması için mahkeme tarafından ilgili görülen her türlü maddi delili de delil olarak kabul edebilir³⁶⁶.

Hamileliği onaylayan bir mahkeme kararı, anne ile çocuk arasında ebeveynlik bağlarının yanı sıra çocuk ile annenin kan bağına sahip olduğu diğer aile üyeleri arasında da hukuki bağlar kurar³⁶⁷. Çocuğun, evlilik dışı birlikte yaşamadan doğan çocuk statüsünü koruduğu³⁶⁸.

³⁶¹ Janjic-Komar/ Korac/Ponjavic, s. 209; Podvorica, s. 168.

³⁶² Kosova, bir Medeni Kanuna sahip olmamasıyla diğer ülkelerden ayrılır. Medeni Kanun Hazırlama Komisyonu (Devlet Komisyonu), 11.03.2015 tarih ve 09/18 sayılı kararla, 1 Temmuz 2014 tarihinde uygulanmaya başlanan ve 24 ay süren "Medeni Kanun'un Hazırlanması ve Mülkiyet Konularının Düzenlenmesine Destek" adlı AB projesi ile işbirliği içinde, medeni hukuk alanının kodifikasyonu için ilk adımları atmıştır. Bu faaliyetler sonucunda, ilgili aktörlerle istişareler sürecinde bir başlangıç taslağı olarak hizmet edecek olan Kosova Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun ilk taslağı hazırlanmıştır. Kosova Devleti'nde hala bir Medeni Kanun bulunmadığının, bunun yerine evlilik ve aile konularının düzenlenmesinin çok çeşitli yasal düzenlemelerle sağlanmaktadır. <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=1,94> (06 Nisan 2024).

³⁶³ Podvorica, s.168; Aliu/Gashi, s. 215.

³⁶⁴ Podvorica, s. 169.

³⁶⁵ Janjic-Komar/ Korac/Ponjavic, s. 210; Podvorica, s. 168.

³⁶⁶ Podvorica, s. 169.

³⁶⁷ Aliu/Gashi, s. 214.

³⁶⁸ Janjic-Komar/ Korac/Ponjavic, s. 210; Podvorica, s. 169.

2.5.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması

Babalığın kabulü, bir çocuk ile babası arasında bağ kurmanın bir yöntemidir. Babalığın kabulü, bir babanın çocuğunun kendisinden olduğunu kabul ettirme isteğini beyan ettiği hukuki bir süreçtir. Babalığın tanınması en yaygın zorluktur ve LFK bununla başa çıkmak için özel prosedürler öngörmektedir. Kosova Medeni Kanun'un 101. maddesine göre, evlilik dışı doğan bir çocuğun babası, evlilik üç yüz gün içinde sona ermiş olsa bile, mahkeme kararıyla teyit edildiği üzere, çocuğu kendi çocuğu olarak kabul eden veya babalık iddiasında bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır³⁶⁹.

Eğer erkek hukuki gerekliliklere uyuyorsa, çocuğu kendi çocuğu olarak kabul etme, yani babalığını tanıma isteğini beyan edebilir. Fiil ehliyetine sahip ve 16 yaşını doldurmuş bir erkek babalığını kabul edebilir³⁷⁰. LFK'nın 102. maddesine göre, bu babalık, babalık beyanının içeriğini anlayabilecek durumda olması halinde, hukuki ehliyetinden kısmen yoksun olan kişi tarafından bile tanınır.

Çocukların menfaatlerinin korunmasına öncelik veren modern hukuk, evli olmayan çocuklara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklamak ve bu çocukların hak ve yükümlülüklerini evli çocuklarla eşitlemek amacıyla, her durumda mahkeme kararıyla babalığın doğrulanmasına izin vermektedir³⁷¹. Arnavutluk Aile Kanununun³⁷² 186. maddesine göre, evlilik dışı doğan bir çocuğun soybağı, mahkeme kararıyla, yargılama sırasında babanın çocuğun annesiyle birlikte yaşadığı ve şiddet kullanarak veya kullanmayarak cinsel ilişkide bulunduğu ya da evlenme vaadinde bulunduğu kanıtlandığında veya bir ceza ya da hukuk davasından doğrudan veya dolaylı olarak evlilik dışı doğan çocuğun soybağı ile sonuçlandığında ve ayrıca çocuğu kendi çocuğu olarak tanıdığı herkesçe bilindiğinde doğrulanabilir. Evlilik dışı doğan bir çocuğun babalığının ancak çocuk doğduktan sonra mahkeme kararıyla belirlenebileceğini

³⁶⁹ Bkz. Alman Medeni Kanunu, Madde 1593; Arnavutluk Medeni Kanunu, Madde 180; Makedonya Aile Kanunu, Madde 50.

³⁷⁰ **Aliu/Gashi**, s. 216.

³⁷¹ **Podvorica**, s. 169.

³⁷² Kosova Aile Hukuku için temel bir referans noktası teşkil ettiği için Arnavutluk Aile Hukuku'ndan bahsediyoruz. Arnavutluk Aile Kanunu, Kosova'nın aile meselelerine ilişkin kendi hukuki mevzuatını üzerine inşa ettiği önemli bir çerçeve sunmaktadır.

belirtmek gerekir³⁷³. Babalığın kabulü, evlilik dışı doğan çocukların statüsüne ilişkin anlaşmazlıkların çözümünde kullanılan yöntemlerden biridir. LFK'ya göre, 103 madde, babalığın tespitine ilişkin yöntemler şunlardır:

- a) memurun huzurunda,
- b) vesayet makamı huzurunda,
- c) mahkeme ve,
- d) vasiyetle,

Evlilik dışı çocuğa sahip olan bir baba, çocuğunu yukarıda açıklanan yöntemlerle tanıyabilir. Baba, tanıma beyanını bir memur önünde teslim ettiğinde, durum yargılama sırasında çözümlenir. Tanıma beyanının vesayet makamı veya mahkeme huzurunda yapılması durumunda, bu kuruluşların onaylanmış kaydını çocuğun nüfus kütüğüne kaydettirmekle yetkili memura iletmeleri gerekmektedir. Gerçeğin bilindiğine dair beyan vekâlet yoluyla yapılamaz; beyanı veren kişi tarafından yapılmalıdır. Ayrıca, babalık yetkili makamlarca tanınmasının yanı sıra, babalık vasiyet yoluyla da tanınabilir³⁷⁴.

Kadının çocuğun babasını tespit edememesi halinde memur, kadına haklarını bildirecektir³⁷⁵. Çocuğun annesi, çocuğun babasını tanımlayan bir yeminli beyanda bulunduğu, memur bizzat o kişiye bir mektup yazacak ve ondan 30 gün içinde baba olduğunu doğrulayan bir beyan veya babalığın tanınmasını kanıtlayan bir belge sunmasını talep edecektir³⁷⁶. Davet edilen kişinin, çocuğun babası olmadığını beyan etmesi veya 30 günlük süre içerisinde gelmemesi durumunda görevli, durumu çocuğun annesine bildirir. Bu durumda çocuğun annesine, babalığın ispatı için mahkeme kararıyla dava açılması gibi diğer hukuki yollara başvurusu bildirilir³⁷⁷.

³⁷³ Podvorica, s. 169.

³⁷⁴ Aliu/Gashi, s. 216.

³⁷⁵ Aliu/Gashi, s. 217.

³⁷⁶ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 250.

³⁷⁷ Aliu/Gashi, s. 217.

2.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri

Ebeveyn haklarının kullanılması, ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmek için gerçekleştirdikleri tüm eylemleri kapsar. LFK'nın 137. maddesine göre, ebeveyn bakımı, ebeveynlerin çocuklarına karşı sahip oldukları ve kanunlarla düzenlenen tüm hak ve görevleri içerir. Ebeveyn hakları her iki ebeveyne de eşit derecede aittir. Sonuç olarak, ebeveynler ebeveynlik haklarını birlikte ve uyum içinde kullanırlar³⁷⁸. LFK'nın 137. maddesine göre, ebeveynlerden biri öldüyse veya öldüğü ilan edildiyse veya ebeveynlik hakları askıya alınmış veya iptal edilmişse, artık yaşamıyorsa ve ikamet ettiği yer bilinmiyorsa, diğer ebeveyn velayet hakkını kazanır. Ayrıca, velayet hakkını yalnızca bir ebeveyn kullanıyorsa, ayrılmaları durumunda çocuklar, ebeveyn haklarının "fiziksel kullanımı" yoluyla ona emanet edilecek³⁷⁹. Benzer şekilde, LFK'nın 139. maddesi, ebeveynlerin ayrı yaşaması durumunda, diğer ebeveynin kabul etmesi halinde çocuğun yanında kaldığı ebeveynin ebeveyn bakımından sorumlu olduğunu belirtmektedir. LFK'nın 139. maddesinin 2. paragrafına göre, ebeveynlerin anlaşamadığı durumlarda kararı mahkeme verir. Buna ek olarak, boşanma veya birlikte yaşamaya son verilmesi durumunda, mahkeme kararıyla çocukların kendisine teslim edildiği ebeveyn ebeveynlik haklarını kullanır³⁸⁰. Bununla birlikte, çocuklarına güvenilmeyen bir ebeveynin ebeveynlik haklarından mahrum bırakılmadığı unutulmamalıdır. Sadece fiziksel olarak ebeveynlik haklarını kullanmaz. Bununla birlikte, çocuklara bakma hakkını (örneğin, yiyecek, eğitim gibi unsurlardır) elinde tutar³⁸¹.

Bir mahkeme kararı, ebeveynlerin ayrılması durumunda ebeveyn haklarının nasıl kullanılacağını düzenler. Mahkeme, çocukların velayetinin hangi ebeveyne verileceğini ve diğer ebeveynin çocukla kişisel temasını nasıl sürdüreceğini belirleyecektir³⁸². Ebeveynlerden birinin ebeveynlik haklarını kullanması, diğer ebeveynin çocukla kişisel

³⁷⁸ **Aliu/Gashi**, s. 233.

³⁷⁹ Kosova hukuk doktrininde, 1. fiziksel bakım ve 2. hukuki bakım olmak üzere iki tür çocuk bakımı kabul edilmektedir. Fiziksel bakım, çocukların birlikte yaşadığı ebeveyn tarafından uygulanan bakım anlamına gelmektedir. Hukuki bakım ise çocukların birlikte yaşamadığı ebeveyn tarafından uygulanan bakım anlamına gelmektedir. Çocukların birlikte yaşamadığı ebeveyn, çocuklarla temas kurma, onları eğitim kurumlarına göndermeye özen gösterme, yiyecek sağlama yükümlülüğü gibi çocuklara yönelik ebeveynlik haklarına sahiptir.

³⁸⁰ **Aliu/Gashi**, s. 233.

³⁸¹ **Gashi/Aliu/Vokshi**, s. 319

³⁸² **Aliu/Gashi**, s. 234.

temas kurmasını yasaklıyorsa, mahkeme ayrıca ebeveyn ve çocuğun kişisel teması nasıl sürdüreceğini de kısıtlayacaktır³⁸³. Ebeveynlerden biri çocukların velayetine sahip olsa ve ebeveynlik haklarını kullansa da diğer ebeveynin babalığını veya anneliğini inkar edemez. Bu temel bir haktır. Ayrıca LFK 293. maddeye göre, ebeveynlik haklarından mahrum bırakılan bir ebeveyn hala çocuklara bakmakla yükümlüdür. Dolayısıyla çocuklar ebeveynleriyle kişisel temas kurma hakkına sahiptir. Makul koşullar gerektiriyorsa, mahkeme, ebeveynlerden birinin veya vesayet makamının talebi üzerine çocukların bakımına ilişkin kararı değiştirebilir³⁸⁴. LFK'nın 140. maddesinin 4. ve 5. fıkralarına göre, çocuğun menfaatlerini etkileyen tüm mahkeme kararlarında, çocuğun bakış açısı dikkate alınmalı ve yaşına ve anlama kapasitesine göre ağırlık ve uygunluk verilmelidir. Ebeveyn hakları çocukların yararı için kullanılmalıdır³⁸⁵. Ebeveyn haklarını kullanırken, her iki ebeveyn de çocuğun gelişimi için kritik olan konularda fikir birliğine varmalıdır. Bu durum, bir vesayet kararı veya mahkeme emri nedeniyle ebeveynlerden sadece birinin ebeveynlik haklarını kullanması durumunda da geçerlidir³⁸⁶. Ebeveyn haklarını kullanmayan ebeveyn, diğer ebeveynin kritik konulardaki faaliyetlerine katılmayabilir. Bunun için, LFK 141. maddeye göre, böyle bir önlemin veya eylemin çocuğun yüksek yararına olup olmadığına karar vermesi gereken ilgili mahkemeye bildirimde bulunabilirim. Bununla birlikte, LFK'nın 142. maddesi uyarınca, çocuğun yüksek yararı gerektiriyorsa, ebeveyn veya ebeveynler, vasi şartlarına uygun olması halinde, çocuğu bakım veya eğitim için geçici olarak üçüncü bir kişiye verebilir³⁸⁷. Bu durum, ebeveynlik haklarını kullanan ebeveynin geçici olarak ülke içinde veya dışında yer değiştirmesi halinde de geçerlidir³⁸⁸.

2.5.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Görünümleri

Ebeveynler tarafından bir çocuğa soyadı konulması, sıklıkla verilebilecek en önemli ve sembolik kararlardan biri olarak görülür³⁸⁹. LFK'nın 130. maddesinin 1. paragrafında

³⁸³ Bkz. Priştine Belediye Mahkemesinin C.nr. 20.12.2011 tarih ve 1239/2011 sayılı.

³⁸⁴ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 326.

³⁸⁵ Aliu/Gashi, s. 234.

³⁸⁶ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 322.

³⁸⁷ Aliu/Gashi, s. 234.

³⁸⁸ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 332.

³⁸⁹ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 304.

öngörüldüğü gibi, bu eylem ebeveynlerin bir yükümlülüğü ve ortak seçimidir; Ortak aile kimliğinin oluşmasına dayanan bir anlaşmadır. Çocuk ebeveynlerden birinin soyadını ya da her ikisinin soyadını taşıyabilir³⁹⁰. Ebeveynler çocuklarına aktaracakları ismi seçerken karşılıklı anlaşmaya dayalı olarak bir soyadı seçerler³⁹¹, çünkü LFK Madde 130'a göre ebeveynler soyadı konusunda anlaşamazlarsa vesayet makamı her iki ebeveyni de dinledikten sonra ben çocuğun soyadını atayacaktır, ancak her zaman ebeveynlerin ortak soyadı veya ebeveynlerden birinin soyadı kullanılacaktır.

Bazı durumlarda, ebeveynler arasındaki gerginlikler ve anlaşmazlıklar çocuğun soyadı konusunda bir anlaşmaya varılmasını imkansız hale getirmektedir. Bu zor dönemler genellikle birbiriyle çatışan duyguların, karşıt görüşlerin veya etkili iletişim eksikliğinin bir sonucudur³⁹².

Bildiğimiz gibi ebeveynlerden birinin hayatta olmadığı veya velayet hakkını kullanma imkanının bulunmadığı ya da bilinmediği hallerde çocuğun adı ve soyadı diğer ebeveyn tarafından belirlenir ancak TMK 131. maddeye göre ebeveynlerin her ikisinin de hayatta olmaması veya velayet hakkını kullanma imkanının bulunmaması ya da bilinmemesi halinde çocuğun adı ve soyadı vesayet makamı tarafından belirlenir. Babalığın tanınması, ebeveynler arasındaki evlilik, anneliğin doğrulanması gibi unsurlardır, nedenlerle aile statüsü değişen çocuklara, aile statüsünün değişmesinden sonraki iki aylık süre içinde yeni bir soyadı verilebilir³⁹³.

Sonuç olarak, LFK'ya göre, çocuk ebeveynlerden birinin soyadını veya her ikisinin soyadını alabilir, bu hüküm iki olasılığı açık bırakır ve anlaşmazlık durumunda soyadı konusu vesayet organı tarafından belirlenir.

³⁹⁰ Aliu/Gashi, s. 226.

³⁹¹ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 305-306.

³⁹² Aliu/Gashi, s. 226; Gashi/Aliu/Vokshi, s. 306.

³⁹³ Aliu/Gashi, s. 226.

2.5.2. Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Bakımından Görünümleri

2.5.2.1. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet kavramı, eşe yönelik kötü muamele, hakaret, güvenlik tehlikesi, fiziksel yaralanma, cinsiyete dayalı şiddet veya bu tür eylemlerin tehdidi de dahil olmak üzere güvensizlik, tehlike veya korku hissine neden olan diğer psikolojik, fiziksel ya da ekonomik şiddet anlamına gelir, failin mağdurla aynı konutu paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın, ebeveynlere veya çocuklara ya da evlilik içi veya evlilik dışı bir birliktelikte, ortak aile ekonomisinde yaşayan diğer kişilere ve ayrıca mevcut ya da eski eşe, evlilik dışı partnere veya ortak çocukları olan ya da yakın kişisel ilişki içinde olan kişilere³⁹⁴. Devlet, bireylerin haklarını korumakla yükümlüdür. Aile içi şiddet bu hakların ihlali olarak kabul edilmektedir³⁹⁵. Bu nedenle, devletin aile içi şiddet mağdurlarına yardım etme, devleti temsil eden kurum ve kişiler tarafından haysiyetli, özenli ve saygılı muamele görmelerini sağlama yükümlülüğü vardır.

Kosova Ceza Kanun'unun 248. maddesine göre, aile ilişkisi içinde başka bir kişinin onurunu ihlal etmek amacıyla şiddet uygulayan veya fiziksel, psikolojik ya da ekonomik istismarda bulunan herkes para cezası ve 3 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Aynı maddeye göre, Ceza Kanununda yer alan herhangi bir suçun aile içi ilişki içerisinde işlenmesi halinde, bunun ağırlaştırıcı sebep olarak değerlendirileceği değerlendirilmektedir.

2.5.2.2. Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Önlenmesi ve Bunlara Karşı Koruma İçin Kanun

İlk bölümde aile içi şiddet ve kadın hakları kavramlarından bahsettiğimizi akılda tutarak, bu bölümde Kosova Ceza Kanununun aile içi şiddet, kadınlara yönelik şiddet ve cinsiyet temelli şiddet'i nasıl öngördüğünden bahsedeceğiz. Aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet

³⁹⁴ **Ramani**, Edona, Dhuna Në Familje, Shkaqet E Paraqitjes Në Familjet Shqiptare Në Rajonin E Pollogut, Periudha Kohore 2013-2018, 2020, s. 18. https://repository.seeu.edu.mk/sites/thesis/ThesisSharedDocs/MA_122999.pdf (09 Nisan 2024).

³⁹⁵ **Avdiu**, Alban, Dhuna Në Familje Me Theks Të Veçantë Vitet 2016-2018, 2019, s. 2. <https://knowledgecenter.ubt-uni.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1329&context=etd> (09 Nisan 2024).

ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve korunmasına dair kanun'un 1. Maddesi, bu kanunun kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet ve cinsiyete dayalı şiddeti önlemeyi ve tedavi etmeyi, korumayı ve kadına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmayı, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi ve kadınları güçlendirmeyi ve bu kanunla düzenlenen her türlü şiddet mağduruna destek sağlamak için gerekli mekanizmaları oluşturmayı amaçladığını belirtmektedir.

Madde 3 ise Madde 1'de kullanılan tanımların kimler için geçerli olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Madde 1.1'e göre, aile ilişkisi ile, olmuş kişiler arasındaki ilişkileri kastediyoruz:

- Nişanlı
- Evli olan
- Evlilik dışı bir birliktelik içinde
- Ortak ekonomi içinde
- Bir veya daha fazla çocuğun ortak ebeveynleridirler
- Ebeveynler, büyükanne ve büyükbabalar, çocuklar, kız ve erkek yeğenler, erkek ve kız kardeşler, teyzeler ve amcalar, dayılar ve halalar, erkek ve kız kardeşlerden yeğenler, kuzenler dahil olmak üzere ortak bir ev kullanırlar ve kan, evlat edinme veya velayet yoluyla akrabadırlar.

Sonuç olarak, ayrımcılık yasağı ile ilgili olarak, 4. maddenin 2. paragrafında şöyle denmektedir: Bu kanun, ayrımcılık gözetmeksizin, tüm taraflara, özellikle de mağdurlara koruma sağlayarak uygulanır. Temel alınan ölçütler şunlardır: cinsiyet, ırk, renk, din, siyasi görüş, köken, azınlık üyeliği, mülkiyet, doğum, cinsel yönelim, kimlik, yaş, sağlık, engellilik, medeni hal, göçmenlik/mültecilik durumu ve diğer statüler.

3. BÖLÜM: EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA BAKIMINDAN TÜRK VE KOSOVA HUKUKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA AİLE KAVRAMI KARŞILAŞTIRILMASI

Aile kavramı ve türleri ile ilgili olarak, her iki metinde de aile kavramı farklı hukuki bağlamlarda tartışılmakta, ailenin tanımı, evlilik ve farklı aile türlerine odaklanılmaktadır. Temel olarak her iki metinde de aile, toplumsal örgütlenmenin temel birimi olarak görülmekte ve aile hukukunun zayıf olanı koruma ilkesi vurgulanmaktadır.

Türk Medeni Hukukunda³⁹⁶ aile hukukunun devlet müdahalesinin yoğun olduğu özel bir hukuk alanı olduğunu vurgulanmaktadır³⁹⁷. Böylece çocuğun korunması ilkesi, ailenin toplumun en eski hücreleri olarak görülmesi ve ailenin toplumsal örgütlenmedeki rolünün önemli konular olduğu vurgulanmaktadır³⁹⁸. Ayrıca farklı hukuk kuramlarının aileyi tanımlama ve toplumsal temellere oturtma çabaları üzerinde durulmaktadır. Ancak, fark ettiğimiz şey, Türk Aile Hukuku kitaplarında ailenin ayrılması daha basit ve daha az karmaşık, en önemli küçük ve büyük³⁹⁹ ailelerde ayrılmaktadır.

Öte yandan, Kosova Aile Hukukunda⁴⁰⁰ ise, Kosova'nın hukuki perspektifinden aileyi ele almakta, pozitif hukukta ailenin tanımını ve farklı aile türlerini açıklamaktadır. Aile, evlilik ve aile tiplerinin tanımı konusunda Türkiye'dekinden farklı bir açıklama sunulmaktadır. Ailenin bölünmesi ve türleri ile ilgili olarak, Kosova Aile Hukuku aileyi çok daha geniş bir şekilde sınıflandırmakta, tarihsel gelişimini, daha sonra oluşturulma şeklini ve son olarak aileyi oluşturan üyelerin çevresini de dahil etmektedir⁴⁰¹. LFK'nın aile ayrımını geniş tutmasının ve tarihsel kısmına önem vermesinin sebebi, başta aile

³⁹⁶ Bkz. 1.2. Türk Medeni Kanunu'na Göre Aile Kavramı ve Türleri.

³⁹⁷ Bkz. Türk Anayasasının "Ailenin Korunması" başlıklı 41. maddesine. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/> (26 Nisan 2024).

³⁹⁸ Serozan/Başoğlu/Kapancı, s. 557.

³⁹⁹ Bkz. 1.2. Türk Medeni Kanunu'na Göre Aile Kavramı ve Türleri.

⁴⁰⁰ Bkz. 2.2. Kosova Medeni Kanununa Göre Aile Kavramı ve Türleri.

⁴⁰¹ Aliu/Gashi, s. 43.

olmak üzere toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli rol oynayan "Kanunlar"⁴⁰²dır. Kosova'nın yakın zamana kadar bağımsız bir devlet olmadığı ve Yugoslavya'nın yargı yetkisi altında olduğu göz önüne alındığında⁴⁰³, bazı kırsal yerlerde, Kosova, "Kanunlar" olarak adlandırılan kurallarla işlemeye devam ettiği. Bugün bile, bu "Kanunlar" Kosova aile hukukunda resmi olarak tanınmasa da, Kosova da dahil olmak üzere Arnavutluk topraklarındaki bazı kırsal bölgelerde insanlar hala "Kanunlara" göre hareket etmektedir. Büyük ve küçük aile ayrımı ise hem Türk hem de Kosova hukukunda aynıdır.

Metinleri karşılaştırdığımızda, aile kavramı, evlilik birliği, eşler arasındaki ilişki, çocukların hakları ve sorumlulukları gibi pek çok unsuru kapsar anlıyoruz. Ayrıca, genel olarak, Medeni Kanun, aile içi ilişkilerde adaletin sağlanması ve aile bireylerinin haklarının korunması için belirli kurallar ve düzenlemeler getirir. Bu şekilde, Medeni Kanun tarafından tanımlanan aile kavramı, aile hukukunun ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturur.

3.2. TÜRK VE KOSOVA HUKUKUNDA EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI

3.2.1. Evlilik Dışı Doğan Çocuklar Bakımından Karşılaştırılması

3.2.1.1. Soybağı Bakımından Karşılaştırılması

Türk hukukuna ilişkin daha fazla materyal ve veriye sahip olduğumuzu göz önünde bulundurarak, diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de evlilik dışı doğan çocuklar ile evlilik içinde doğan çocukların geçmişte eşit haklara sahip olmadıklarını belirtmek isteriz⁴⁰⁴. Aynı durum Kosova Aile Hukuku için de geçerlidir⁴⁰⁵.

⁴⁰² Bkz. 2.4.1.1. Leke Dukagjini Kanununa Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama, ve 2.4.1.2. Dibra Kanununa göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama.

⁴⁰³ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 5

⁴⁰⁴ Altunkaya, Mehmet, Türk Özel Hukukunda Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuku Durumu, 2001, s. 390. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/262186> (26 Nisan 2024).

⁴⁰⁵ Gjeçovi, s. 21.

Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklikle, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar arasında hiçbir ayırım yapılmayacak şekilde bir düzenleme getirilmiş, çocuklara daha iyi bir statü kazandırılmıştır⁴⁰⁶. Halbuki, küçük ve yeni bir devlet olan Kosova, kendi kanunlarını henüz yeni oluşturmuş ve Kosova Medeni Kanunu'nu derleme sürecindeyken, daha önce "Kanunlar" olarak adlandırılan kurallar altında faaliyet göstermiş ve evlilik dışı ilişkilere veya bu ilişkilerin anlatıcılarına hiçbir tolerans gösterilmemiştir⁴⁰⁷.

3.2.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması

Hem Türk Medeni Kanununda hem de Kosova Aile Hukukunda, anne ile çocuk arasındaki soybağının ve babalığın tanınmasının doğal ve yapay yollarla nasıl kurulabileceği tartışılmaktadır. Her iki metin de nesebin hukuki ve biyolojik yönlerini tartışarak farklı hukuki ve kültürel bağlamları ele almaktadır. Dolayısıyla, anne ile çocuk arasındaki babalığın tanınmasına ilişkin olarak, doğum doğal olarak çocuk ile anne arasındaki soy ilişkisini kurar ve soy ilişkisi annenin tanınmasıyla belirlenir.

Evlat edinme yoluyla yaratılan bir soybağı da vardır⁴⁰⁸. Evlat edinme yoluyla oluşturulan soybağı yapaydır ve kan ilişkisine dayanmayan bir soyun oluştuğunu açıklar⁴⁰⁹. Yani Medeni Kanun'un belli şartlarını taşıyan bir kadın birini evlat edinirse bir soy oluşacağını ve bu durumun doğal olmadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca ebeveynler ile evlilik dışı ve evlilik devam ederken doğan çocuklar arasında da soybağı bulunmaktadır⁴¹⁰. Yukarıda söylediklerimizi⁴¹¹ ve annenin nesebini doğrulamanın babaninkine kıyasla daha kolay olduğunu ve ayrıca doğumun da çok önemli bir gerçek olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, evlilik yapanların veya evli olmayanların anneliğinin doğrulanması konusunda herhangi bir fark görmüyoruz. Kosova Aile Hukukunda, anneliğin kanıtlanması için genetik kriterlerin

⁴⁰⁶ **Külahçı**, s. 144.

⁴⁰⁷ Bkz. 2.4.1.1. Leke Dukagjini Kanununa Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama, ve 2.4.1.2. Dibra Kanununa Göre Evlilik Dışında Birlikte Yaşama.

⁴⁰⁸ **Akıntürk/Ateş**, Aile Hukuku, s. 328.

⁴⁰⁹ **Çilenti Konuralp**, s. 42.

⁴¹⁰ **Aliu/Gashi**, s. 193.

⁴¹¹ Bkz. 1.5.1.1.1. Soybağının Çocuk ile Ana Arasında Kurulması.

yanı sıra yargı kararları ve diğer delillerin de kullanılabilceği açıklığa kavuşturulmuştur⁴¹².

3.2.1.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması

Babalığın tanınması, anneliğin tanınmasından çok daha karmaşık bir konudur. Bu husus Türk Medeni Kanunu'nda da vurgulanmıştır⁴¹³. Türk Medeni Kanunu babalığın belirlenmesinin zorluğunu vurgulamaktadır. Bu metin, genetik babanın kim olduğunun belirlenmesinin bir gizem olarak kabul edilebileceğini ve araştırmaların bu gizemi çözmesi gerektiğini söylemektedir⁴¹⁴. Doğumdan sonra babanın hukuki olarak belirlenmesi için çeşitli yöntemlerden bahsetmekte ve babalık karinesinin sadece bir varsayım olduğunu, çocuğun ve babanın ebeveynliğinin farklı şekillerde belirlenebileceğini vurgulamaktadır⁴¹⁵.

Babalığın tanınmasında karşılaştığımız bir diğer sorun da çocuğun doğduğu ancak evlilik dışı doğduğu için erkek ebeveynin bilinmediği andır⁴¹⁶. Evlilik dışı doğan çocuklar hem Türk Medeni Kanunu'nda hem de Kosova Aile Hukuku'nda tanınmaktadır. Ancak, evlilik dışı birlikte yaşama söz konusu olduğunda, bu durum Kosova Aile Hukuku'nda belirtilmiştir⁴¹⁷. Orada babalığın tanınması süreci Kosova Medeni Hukuku'na dayanılarak açıklanmıştır. Evlilik içi veya evlilik dışı doğan çocukların babalığının tanınması sürecinin hukuki yönleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Babalık statüsünün mahkeme kararıyla tespit edilmesi ve evlilik dışı doğan çocukların evlilik içi doğan çocuklarla eşit haklara sahip olması öncelikli konulardır.

Türk Medeni Kanunu ve Kosova Aile Hukuku babalığın tanınması süreçlerine odaklansa da, Türk Medeni Kanunu genetik babalığın belirlenmesindeki karmaşıklıklara ve doğumdan sonra babanın tanınmasına odaklanırken, Kosova Aile Hukuku daha çok evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocukların hukuki eşitliğine ve mahkeme kararıyla

⁴¹² Podvorica, s. 169.

⁴¹³ Süleyman/İşleten, s. 114.

⁴¹⁴ Kılıçoğlu, s. 514.

⁴¹⁵ Bkz. 1.5.1.2. Soybağının Çocuk ile Baba Arasında Kurulması.

⁴¹⁶ Aliu/Gashi, s. 193.

⁴¹⁷ Bkz. 2.5.1. Evlilik Dışı Doğan Çocuklar Bakımından Görünümleri.

babalığın tanınmasına odaklanmaktadır. Bununla birlikte, her iki hukukun, babalığın hukuki süreçlerini anlamak için farklı hukuki ve biyolojik perspektiflerden bilgi sağlamaktadır.

3.2.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Karşılaştırılması

Türk Aile Hukuku ile Kosova Aile Hukuku'nu karşılaştırdığımızda, Türk Aile Hukuku'nun tüm davalar için daha özel ve detaylı düzenlemeler içerdiği, Kosova Aile Hukuku'nun ise daha genel ve kapsayıcı bir çerçeve sunduğu gözlemlenmektedir. Velayet hakları ile ilgili olarak, her iki hukukta, özellikle evlilik dışı doğan çocuklar bağlamında, ebeveyn hak ve yükümlülüklerinin farklı yönlerini düzenlenmiştir.

Türk Medeni Kanuna göre, ebeveynlerin evli olmadığı durumlarda çocuğun velayetinin hukuki yönlerine odaklanmaktadır⁴¹⁸. Türk Medeni Kanunu Madde 337'de yer alan özel düzenlemeleri ana hatlarıyla açıklamakta ve ebeveynlerin evli olmaması halinde velayetin anneye ait olduğunu belirtmektedir. Annenin genç, engelli, vefat etmiş veya velayetten yoksun olması gibi çeşitli örnekleri ve mahkemenin çocuğun yüksek menfaatlerine dayanarak nasıl bir vasi atayabileceğini veya velayeti babaya verebileceğini tartışmaktadır⁴¹⁹.

Öte yandan, farklı bir bağlamda yazılmış olan, Kosova Aile Hukuku, ebeveyn hakları ve bu hakların kullanımı ile ilgili daha geniş bir konuyu ele almaktadır⁴²⁰. Ebeveyn haklarının her iki ebeveyn tarafından eşit olarak sahiplenilmesine değinmekte ve ebeveynlerden birinin vefat ettiği veya haklarının askıya alındığı durumları ele almaktadır⁴²¹. Her iki ebeveynin de ebeveynlik haklarını işbirliği ve uyum içinde paylaşması ilkesinin altını çizmektedir. Ayrıca, ayrılma veya boşanma durumlarında velayet düzenlemelerinin belirlenmesinde mahkemenin rolünü tartışmakta ve Türk Medeni Kanunu gibi çocuğun yüksek menfaatlerine⁴²² öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kosova Aile Hukuku, ebeveynlerden biri velayete sahip olsa bile, diğer

⁴¹⁸ Karabacak, s. 1.

⁴¹⁹ Bkz. 1.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri.

⁴²⁰ Aliu/Gashi, s. 233.

⁴²¹ Bkz. 2.5.1.2. Velayet Hakkı Bakımından Görünümleri.

⁴²² Gashi/Aliu/Vokshi, s. 318; Üner Altuntaş, s. 389.

ebeveynin ebeveynlik kabulünü reddedemeyeceğini ve yine de çocuğun refahına katkıda bulunmakla yükümlü olduğunu vurgulamaktadır⁴²³.

Özetle, Türk velayet hakkı bakımından, ilk metin, özellikle Türk hukuku bağlamında, evli olmayan ebeveyn durumlarında çocuk velayetine ilişkin özel hukuki düzenlemeleri ele almaktadır. Buna karşılık, Kosova velayet hakkı bakımından, boşanma veya ebeveynlerden birinin ölümü gibi çeşitli örnekleri kapsayarak ebeveyn haklarına daha genel bir bakış sunmakta ve bu hakların işbirliğine dayalı olarak kullanılmasına ve çocuğun refahının büyük önem taşımaya odaklanmaktadır⁴²⁴.

3.2.1.3. Çocuğun Soyadı Bakımından Karşılaştırılması

İki Hukukun arasındaki karşılaştırma, hukuki çerçeveler ve ebeveyn kararları bağlamında çocuğun soyadının önemi ve belirlenmesine ilişkin farklı bakış açılarını ortaya koymaktadır. Türkiye’de, çocuğun soyadı bakımından, çocuğun soyadına ilişkin Türk Medeni Kanunu’nda yer alan düzenlemeleri ele almakta ve medeni durum ile baba soyunun etkisini vurgulamaktadır⁴²⁵. Çocuğun babanın soyadını varsayılan olarak miras aldığı senaryoları tanımlamakta, ancak evlat edinme veya tanıma gibi hukuki süreçler yoluyla babalık kurulması gibi istisnaları kabul etmektedir⁴²⁶. Ayrıca, ebeveyn hakları ve çocuk refahı ile ilgili toplumsal normlar ve hukuki yorumlardaki değişimlerin altını çizerek, çocuğun soyadının babalığını kanıtlamanın hukuki sonuçlarını vurgulamaktadır⁴²⁷.

Buna karşılık, Kosova Aile Hukukun, çocuğa isim vermenin daha geniş anlamlarını araştırmakta ve bunu ailevi bir kimliğin oluşumunu simgeleyen önemli ve sembolik bir karar olarak çerçevelemektedir⁴²⁸. Ebeveynlerin çocukları için bir soyadı seçerken karşılıklı olarak anlaşmalarının önemini vurgulamakta, bu da ortak bir sorumluluğu ve uyumlu bir aile birimi oluşturma taahhüdünü yansıtmaktadır⁴²⁹. Ayrıca, bu tür

⁴²³ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 322.

⁴²⁴ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 326.

⁴²⁵ Oktay -Özdemir, s. 2019.

⁴²⁶ Ayan, s. 27; Ergene, s. 146.

⁴²⁷ Başoğlu, s. 355.

⁴²⁸ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 304.

⁴²⁹ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 304.

anlaşmazlıkların çözümü için, özellikle çocuğun yüksek menfaatleri doğrultusunda karar vermekle görevli velayet makamlarının müdahalesi yoluyla, hukuki mekanizmalar getirmektedir⁴³⁰.

Kosova Aile Hukuku öncelikle hukuki düzenlemelere ve bunların çocuğun soyadının belirlenmesindeki uygulamalarına odaklanırken, Türk Medeni Kanun, tartışmayı ebeveynlerin karar verme sürecindeki duygusal ve ilişkisel dinamikleri de kapsayacak şekilde genişletmektedir. Hukuki çerçevelerin kişiler arası çatışmalarla kesişiminin ve aile uyumu ile çocuk refahı üzerindeki daha geniş etkilerinin altını çizmektedir. Her iki durum de konunun çok yönlü doğasına ışık tutarak, hukuki düzenlemeler, ebeveyn özerkliği ve çocuğun kimliği ve refahına ilişkin hususlar arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır.

3.2.2. Diğer Hukuki Düzenlemeler Bakımından Karşılaştırılması

3.2.2.1. 6284 Sayılı Kanunun Bakımından Evlilik Dışı Birlikte Yaşayanların Hak ve Yükümlülükleri

Evlilik dışı birlikte yaşama ilişkilerinin doğasında bulunan yakınlık ve samimiyet, birlikte yaşama ile aile içi şiddet arasındaki bağlantıya katkıda bulunabilir. Evlilik dışı birlikte yaşamak anlaşmazlık ve gerginlik olasılığını artırabilir ve potansiyel olarak istismara varan davranışlara yol açabilir⁴³¹. Bununla birlikte, birlikte yaşamamanın otomatik olarak aile içi şiddete yol açmadığını ve birçok birlikte yaşayan çiftin iyi, şiddet içermeyen ilişkilere sahip olduğunu vurgulamak çok önemlidir. İletişim becerileri, karşılıklı saygı, benzersiz kişilikler ve travma ya da istismar geçmişi, çiftler birlikte yaşasın ya da yaşamasın, her türlü ilişkide aile içi şiddet riskini artırabilir. Ancak, 6284 sayılı Kanun, medeni duruma veya istismarın aile içinde gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın tüm kadınlar için geçerlidir⁴³². Bununla birlikte, çocuklar ve ailenin geniş anlamda

⁴³⁰ Bkz. Kosova Aile Hukuku'nun 130 maddesi. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2410> (26 Nisan 2024).

⁴³¹ İbiloğlu, Aslıhan Okan, Aile İçi Şiddet, 2012, s. 206. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/115085> (26 Nisan 2024).

⁴³² Günay, Mehmet, 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, 2012, s. 652. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423934874.pdf>, (28 Mart 2024); Bölükbaşı, Özge:

kapsadığı tüm bireyler 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile korunmaktadır⁴³³.

Şöyle ki, bu hüküm, 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen koruyucu tedbirlerden, aile içi şiddet mağduru veya riski altında bulunan kadınlar, çocuklar ve aile bireyleri ile aile bağı bulunmayan başka bir kişi tarafından ısrarlı takip mağduru olan kişilerin yararlanabileceğini göstermektedir. Önemli olan, amansız takibin mağdura karşı saldırganlıkla sonuçlanması ve mağdurda huzursuzluğa neden olmasıdır⁴³⁴. Mağdurda önemli ölçüde korku veya endişeye neden olan ısrarlı takibin kabul edilebilmesi için, mağdurun bu faaliyetler sonucunda günlük yaşamın düzenli, tekrarlanan, rutin gerekliliklerini yerine getirmekte önemli ölçüde zorlanması gerekir⁴³⁵.

Aile içi şiddet, fiziksel zarar verme, mali durumu kontrol etme, cinsel saldırı veya duygusal manipülasyon gibi her türlü kötü muameleyi içeren geniş bir terimdir ve bu istismar bir aile içinde veya birlikte yaşamasalar bile kendilerini aile olarak gören kişiler arasında gerçekleşebilir⁴³⁶. Hukuki çerçeve, "aile" yerine "aile içi" terimini kullanarak, aile içi şiddet vakalarının yalnızca birlikte yaşayan bireyler arasında değil, aynı zamanda ortak yaşam düzenlemelerinin ötesine uzanan yakın ilişkiler içinde de meydana gelebileceğini kabul etmektedir ve bu, nişanlı bireyleri, boşanmış bireyleri veya ayrı yaşayanları kapsamakta, yakınlık ya da önceki ailevi bağların aile içi şiddetin meydana gelmesini zorunlu kılmadığını kabul etmektedir⁴³⁷.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddeti oldukça kapsamlı bir şekilde tanımlamıştır. Bu tanım, kanunun dayanak aldığı

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, 2015, s. 25.; **Yağcıoğlu**, Ali Haydar, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 2017, s. 919; **Lefkur**, Hilal: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, 2019, s. 119-120; **Öktem Songu/ Şahin Emir**, s. 1159

⁴³³ **Bölükbaşı**, s. 29.

⁴³⁴ **Bölükbaşı**, s. 30-31; **Yağcıoğlu**, s. 928; **Lefkur**, s. 119; **Öktem Songu/ Şahin Emir**, s. 1159.

⁴³⁵ **Doğan**, Recep, Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak, İsrarlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu, 2014, s. 140.

⁴³⁶ **Söylemez**, Sefanur Didar, Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, 2021, s. 111.

⁴³⁷ **Kandemir**, Süleyman, Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan Hukuki İmkanlar- İstanbul Sözleşmesi, (1. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 68; **Söylemez**, s. 111.

İstanbul Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler (BM) Bildirgesi'nde yer alan tanımlardan daha geniş kapsamlıdır⁴³⁸. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde ekonomik ve sözlü şiddete yer verilmemektedir, İstanbul Sözleşmesi'nde ise sözlü şiddet kapsam dışı bırakılmıştır⁴³⁹. Şiddete karşı koruma sağlayan mevzuat, şiddete maruz kalmamış ancak potansiyel olarak şiddete maruz kalabilecek bireyleri de kapsayarak sadece fiziksel eylemlerin ötesine geçmiştir⁴⁴⁰. Bu değişim, şiddetin sadece fiziksel zarar değil, çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceğini kabul etmekte ve zarar meydana gelmeden önce müdahale etmeyi amaçlamaktadır.

Hukuki olarak belirlenmiş şiddet davranışlarına maruz kalan/kalma tehlikesi bulunan veya bu davranışlardan etkilenen/etkilenme tehlikesi bulunan kişiler şiddet mağduru, bu davranışları sergileyenler ise şiddet uygulayan olarak tanımlanmaktadır⁴⁴¹. Hâkimler, kolluk kuvvetleri ve mülki amirler bu kişiler hakkında re'sen veya talep üzerine önleyici kararlar vermektedir. Kanun ayrıca önleyici tedbirlerin uygulanmasından sorumlu merkezleri de tanımlamaktadır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) olarak bilinen bu merkezler, destek ve izleme hizmetleri sunmak üzere 7/24 faaliyet göstermektedir. Amaçları şiddeti önlemek ve kanunda belirtilen koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır⁴⁴². Sonuç olarak, bu mevzuat, sadece mevcut zararları değil, aynı zamanda potansiyel riskleri de ele alarak müdahale etmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, toplumsal refahı artırmak ve herkesin sağlıklı ilişkiler içinde güvende hissetmesini sağlamak için önemli bir adımdır.

⁴³⁸ **Söylemez**, s. 111.

⁴³⁹ **Hilal**, Lefkur, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 24.

⁴⁴⁰ **Çakıroğlu**, Neslihan, Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2017, s. 100; **Söylemez**, s. 111

⁴⁴¹ **Söylemez**, s. 112.

⁴⁴² **Söylemez**, s. 112.

3.2.2.2. Kosova Evlilik ve Aile Hakları Düzenlemesinde Yer Alan Evlilik Dışı Birlikte Yaşayanların Hak ve Yükümlülükleri

Evlilik dışı birlikte yaşama, bu kanunda belirtilen bakım hakları ve yükümlülükleri, karşılıklı mali destek ve mülkiyet hakları bakımından medeni duruma eşittir⁴⁴³. LFK, evlilik dışı birlikte yaşama, evlilik ilan etmeden güçlü bir ilişki içinde yaşamayı amaçlayan bir erkek ve bir kadın arasındaki özel bir ilişki biçimi olarak korumaktadır. Evlilik dışı birlikte yaşama, birlikte yaşayan ancak hukuki bir evlilik yapmamış olan bir erkek ve bir kadının birlikte yaşamasıdır, aslında istedikleri zaman evliliğe dönüştürülebilirler, çünkü evlilik dışı birlikte yaşama sadece hukuki evlilik için gerekli olan evlilik engellerinin olmadığı durumlarda kanun tarafından kabul edilmektedir⁴⁴⁴.

Evlilik dışı birlikte yaşamamanın hukuki evlilik ile hem benzerlikleri hem de farklılıkları vardır. Birlikte yaşama, herhangi bir formaliteye tabi olmaksızın basit bir irade beyanı ile gerçekleşirken, evlilik resmi bir şekilde akdedilir ve iradelerinin LFK'nın 28. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında öngörülen şekil ve usulde devlet organı önünde beyan edilmesi gerekir. Evlilik ile evlilik dışı birlikte yaşamak arasındaki bir diğer fark ise, evliliğin kendisinden doğan tüm ilişkilerde hukuki sonuçlar doğurmasıdır, fakat evliliğin sona ermesi ve bu sona ermeden kaynaklanan sonuçlar, birlikte yaşamamanın sona ermesinden farklıdır⁴⁴⁵. Evlilik dışı birlikte yaşama yalnızca birlikte yaşayanların basit iradesi ile sona erdirilirken, evlilik yalnızca LFK tarafından öngörülen şekilde ve nedenlerle sona erdirilebilir.

Ortak yaşam, çocukların doğumu, ortak servetin yaratılması, bir ailenin kurulması, doğan çocukların bakımı, karşılıklı yardımlaşma, hem hukuki evlilik hem de evlilik dışı birlikte yaşama için ortak sevinçlerdir⁴⁴⁶. Bir erkek ve bir kadın arasındaki gündelik temaslar veya uzun vadeli ortak yaşamlarını hedeflemeyen geçici nitelikteki temaslar hukuki korumadan yararlanamaz ve LFK düzenlemesinin bir parçası değildir.

⁴⁴³ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 97.

⁴⁴⁴ Aliu/Gashi, s. 187; Gashi/Aliu/Vokshi, s. 97.

⁴⁴⁵ Aliu/Gashi, s. 190

⁴⁴⁶ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 97.

LFK'ya göre bir diğer koşul da, hukuki korumanın yalnızca evliliğe benzer şekilde evlilik dışı birlikte yaşamak amacıyla fiili bir topluluk oluşturan karşı cinsten kişiler için geçerli olmasıdır. Evlilik dışı birlikte yaşamada cinsiyet ayrımı, Kosova Hukukunun kabul etmediği aynı cinsiyetten kişiler arasında birlikte yaşamamanın varlığının yanlış anlaşılmasını önlemek amacıyla yapılmıştır⁴⁴⁷. Evlilik dışı birlikte yaşamamanın geçerli olabilmesi için, karşı cinsten iki kişinin istikrarlı ve sürekli bir ortak yaşam sürmesi gerekliliğinin yanı sıra, geçerli bir evliliğin akdedilmesi için kanun tarafından tanınan diğer engellerin bulunmaması ve reşit olmaları gerekmektedir⁴⁴⁸. Farklı evlilik dışı birlikte yaşama biçimlerinin varlığı dışlanmamaktadır, ancak hukuki bir evliliğin bağlanmasına, tam olarak fiili topluluğun hukuki bir evliliğe dönüştürülmesine izin vermeyen engeller olduğunda hukuki etkiler yaratmazlar. LFK'nın yalnızca tek eşli evliliği tanıdığını da belirtmek gerekir⁴⁴⁹.

Kosova Aile Kanunu'nun 39. Maddenin 2. paragrafı, evlilik dışı birlikte yaşamayı, bakım hakları ve yükümlülükleri, karşılıklı mali destek ve eşlerin LFK'da yer alan diğer mülkiyet hakları bakımından hukuki evliliğe eşit tutmaktadır. Diğer tarafta, evlilik dışı eşlerin mal rejimleri 58. maddenin 1. ve 2. fıkralarında düzenlenmiş olup, 1. fıkrada *burada evlilik dışı birlikte yaşama ilişkisinde kadın ve erkeğin ortak çalışmasıyla edinilen malların onların ortak mal sayılacağı*, 2. fıkrada ise *evlilik dışı birlikte yaşama sırasında edinilen ve paylaşmaya konu olan malların ortak mal sayılacağı* belirtilmiştir.

Madde 41, evlilik dışı birlikte yaşayan kişilerin menfaatlerini, yani birbirlerine karşı hukuki evliliğe dayalı olarak aynı saygı, karşılıklı anlayış ve yardımla yükümlü olduklarını ifade etmektedir. Evlilik dışı birlikte yaşama, hukuki bir evlilik olmasa da, evlilik dışı birlikte yaşayan kişiler için haklar ve yükümlülükler doğurur. Bu hak ve yükümlülükler hukuki evlilikten doğan hak ve yükümlülüklere dayanır, çünkü kanun bu birlikteliği karşılıklı saygı, karşılıklı anlayış ve karşılıklı yardım açısından hukuki evlilikle bir tutar⁴⁵⁰.

⁴⁴⁷ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 99.

⁴⁴⁸ Aliu/Gashi, s. 189.

⁴⁴⁹ Bkz. Ligji per Familjen i Kosoves (Kosova Aile Hukuku), m. 19.

⁴⁵⁰ Gashi/Aliu/Vokshi, s. 104 - 105.

3.3. EVLİLİK DIŞI BİRLİKTE YAŞAMA KAVRAMINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

3.3.1. Evlilik Dışı Birlikte Yaşamanın Diğer Hukuk Sistemlerindeki Durumu

Çeşitli ÷lkelerde, evlilik sınırları dışında bir çift olarak birlikte yaşamak, nispeten yakın zamana kadar genellikle sosyal ve hukuki olarak tartıŐmal olarak algılanıyordu⁴⁵¹. Bazı çiftler, birlikteliklerini evlilik yoluyla resmileŐtirmelerini engelleyen sosyal veya mali kısıtlamalar nedeniyle⁴⁵² birlikte yaşamayı tercih ederken, bu seım önemli hukuki sonuçlar doğurabiliyordu. Bazı yargı bölgelerinde bu tür davranıŐlar suç olarak bile kabul ediliyordu⁴⁵³; bu da hakim toplumsal normları ve kişisel ilişkilerin devlet tarafından katı bir şekilde düzenlenmesini yansıtıyordu.

Evli olmayan çiftlerin birlikte yaşamasını yasaklayan mevzuat öncelikle yirminci yüzyılın ortalarında revizyona uğramıŐ, İtalya'da 1968, Almanya'nın bazı bölgelerinde 1970 ve Norveç'te 1972⁴⁵⁴ gibi geç bir tarihte güncellemeler yapılmıştır. Bu değişim, kişisel ilişkilere yönelik değişen toplumsal tutumları ve bireylerin yaşam düzenlemelerini devlet müdahalesi olmadan seım haklarının tanınmasını yansıtıyordu. 1960'ların sonu ve 1970'lerin baŐından itibaren Avrupa'nın pek çok yerinde evlilik kurumunda önemli bir dönüşüm yaŐandı⁴⁵⁵. Bu dönem, giderek artan sayıda çiftin geleneksel evlilik sınırları dışında birlikte yaşamayı tercih etmesiyle temel bir değişime işaret etmiŐtir⁴⁵⁶.

Kuzey ve Batı Avrupa ile Kuzey Amerika ÷lkelerinin çoğunda birlikte yaşama uygulaması 1970'ler ve 1980'lerde önem kazanmaya baŐlamıŐtır⁴⁵⁷. Başlangıçta

⁴⁵¹ **Perelli-Harris**, Brienna/**Gassen**, Nora Sánchez, How Similar Are Cohabitation and Marriage? Legal Approaches to Cohabitation across Western Europe, 2012, s. 437. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2012.00511.x> (23 Mart 2024).

⁴⁵² **Ehmer**, Josef, Family Life in the Long Nineteenth Century, 2002 s. 1793; **Perelli-Harris/ Gassen**, s. 437.

⁴⁵³ **Perelli-Harris/Gassen**, s. 437.

⁴⁵⁴ **Bradley**, David, "Regulation of unmarried cohabitation in West-European jurisdictions– determinants of legal policy," International Journal of Law, Policy and the Family 15, 2001, s. 23. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/15.1.22> (23 Mart 2024); **Perelli-Harris/Gassen**, s. 437.

⁴⁵⁵ **Perelli-Harris/Gassen**, s. 437.

⁴⁵⁶ **Perelli-Harris/Gassen**, s. 437.

⁴⁵⁷ **Di Giulio**, Paola, **Impicciatore**, Roberto, **Sironi**, Maria, The changing pattern of cohabitation: A sequence analysis approach, 2019, s. 1212, <https://www.jstor.org/stable/26727031> (27 Mart 2024).

geleneksel normlardan bir sapma olarak görülen birlikte yaşama, özellikle ortak yaşam düzenlemelerine başlamak isteyen genç çiftler arasında giderek yaygın olarak kabul gören bir davranışa dönüştü. Zaman içinde, toplumsal tutumlardaki bu değişim, evlilik dışı birlikte yaşamayı marjinal bir olgudan, değişen kültürel değerleri ve istekleri yansıtan sıradan bir tercihe dönüştürdü.

Kuzey ve Batı Avrupa'nın aksine, Güney Avrupa ülkeleri birlikte yaşama konusunda benzer bir yayılmaya tanık olmamış, birlikte yaşayan çiftlerin oranı benzerlerine kıyasla nispeten düşük kalmıştır⁴⁵⁸. Buna karşılık, Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda, özellikle 1990 yılından sonra evlilik dışı doğumlarla birlikte birlikte yaşama yaygınlığında kayda değer bir artış olmuştur⁴⁵⁹. Bu belirgin artış, bu bölgelerdeki sosyal dinamiklerde ve ilişkilere ve aile yapılarına yönelik tutumlarda önemli bir değişime işaret etmektedir.

Araştırmalar İskandinav ülkelerinin birlikte yaşama konusunda öncü olduklarını göstermektedir. Bu ülkeler arasında özellikle Norveç, birlikteliğin ilk aşaması olarak birlikte yaşama deneyiminin yaygın olduğu öncü bir ülke olarak öne çıkmaktadır⁴⁶⁰. Norveç toplumunda evlilik dışı birlikte yaşama ile evlilik arasındaki ayırım asgari düzeydedir ve birlikte yaşayan çiftler genellikle evli partnerlerle benzer hak ve yükümlülükleri sahiptir. Dahası, Norveç'te birlikte yaşamının toplumsal kabulü evrenselliğe yaklaşmakta ve toplumdaki ilişki dinamikleri ve aile yapılarına yönelik ilerici bir tutumu yansıtmaktadır⁴⁶¹. Norveç hukukunda sonuç olarak, aile politikasının, en azından sonuçlarının veya yararlarının yeterince açık olması önemlidir⁴⁶². Başta

⁴⁵⁸ **Di Giulio/Impicciatore/Sironi**, s. 1212.

⁴⁵⁹ **Potârca, Gina/Mills, Melinda/Lesnard, Laurent**, Trajectoires de formation de la famille en Roumanie, en Fédération de Russie et en France: En direction de la seconde transition démographique? [Family formation trajectories in Romania, the Russian Federation and France: Towards the second demographic transition?]. *European Journal of Population* 29, 2013, s. 75. <https://www.jstor.org/stable/42636102?seq=9> (27 Mart 2024).

⁴⁶⁰ **Lappégard, Trude/Noack, Turid**, The Link Between Parenthood And Partnership In Contemporary Norway - Findings From Focus Group Research, 2015, s. 291. https://www.jstor.org/stable/26350115?casa_token=CrvES4zeej0AAAAA%3Agb2LvkJo1o3kWLOqIJOT1iEW0LiQyYZ5Bjy2zflcuiInA9y_mNMhAWHUSm9bQwV_NXpn0iDjijE1-sdUTSujuWqoNUTeEOFYI4TXWsWfgjN0as0a1SU&seq=1 (25 Nisan 2024).

⁴⁶¹ **Syltevik, Liv Johanne**, Sense and sensibility: Cohabitation in 'cohabitation land'. *Sociological Review* 58(3), 2010, s. 460. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2010.01932.x> (27 Mart 2024); **Di Giulio/Impicciatore/Sironi**, s. 1214.

⁴⁶² **Eriksen, John**, Unmarried cohabitation and family policy in Norway *International Review of Sociology* 11(1), 2001, s. 71. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1080/03906700020031009> (27 Mart 2024).

Fransa⁴⁶³ ve Hollanda⁴⁶⁴ olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri, evlilik dışı birlikte yaşamının hem yaygınlaşması hem de hukuki güvence altına alınması konusunda yansıtılmaktadır. Bu ülkeler, birlikte yaşayan çiftlerin haklarının tanınması ve korunmasına yönelik benzer yaklaşımlar benimsemiştir⁴⁶⁵. Bu, Avrupa genelinde geleneksel olmayan ilişki biçimlerinin tanınması ve meşrulaştırılmasına yönelik daha geniş bir eğilimi yansıtan, evli olmayan partnerlere belirli hak ve yükümlülükler veren mevzuatın uygulanmasını da içermektedir. Ayrıca, hem Birleşik Krallık'ta hem de Almanya'da, ilk ortaklık biçimi olarak evli olmayan birlikte yaşama, özellikle genç nesiller arasında popülerlik kazanmıştır⁴⁶⁶. Yaygınlığına rağmen, bu ülkelerdeki birlikte yaşama birliktelikleri, evlilik ilişkileriyle aynı hukuki korumalardan yararlanmamaktadır⁴⁶⁷.

Sonuç olarak, Avrupa'da, evlilik dışında birlikte yaşamının hukuki ve sosyal kabulü, zaman içinde önemli bir değişim göstermiştir⁴⁶⁸. Geçmişte tartışmalı olan bu konu, çeşitli ülkelerdeki mevzuat değişiklikleri ve toplumsal normlardaki evrimle birlikte giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Özellikle Kuzey ve Batı Avrupa'da, evlilik dışı birlikteliklerin yaygınlığı ve bunlara sağlanan hukuki koruma artmaktadır. Ancak, Güney Avrupa ülkelerinde ve Doğu Avrupa'da ise benzer bir yayılma ve hukuki korumanın sağlanması henüz aynı düzeyde değildir. Bu değişim, evlilik dışı ilişkilerin meşrulaşmasında ve bireylerin tercihlerine daha fazla saygı gösterilmesinde önemli bir adımdır. Bu nedenle, Avrupa genelinde evlilik dışı birlikteliklerin tanınması ve korunması için daha fazla adım atılması gerekmektedir.

⁴⁶³ **Martin**, Claude/**Thery**, İrene, The Pacs and Marriage and Cohabitation in France, 2001, s. 148. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/15.1.135> (12 Nisan 2024).

⁴⁶⁴ **Hogerbrugge**, Martijn J. A./**Dykstra**, Pearl A., The Family Ties of Unmarried Cohabiting and Married Persons in the Netherlands, 2009, s. 136. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2008.00585.x> (12 Nisan 2024).

⁴⁶⁵ **Perelli-Harris**/ Gassen,; **Di Giulio/Impicciatore/Sironi**, s. 1215.

⁴⁶⁶ **Di Giulio/Impicciatore/Sironi**, s. 1215.

⁴⁶⁷ **Kudret**, Hüseyin Ali, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yasaklanan Ayrımcılık Temeli Olarak Cinsel Yönelim, 2020, s. 1087. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1360989> (14 Nisan 2024).

⁴⁶⁸ **Perelli-Harris**, Brienna/ **Isupova**, Olga/**Mynarska**, Monika/**Keizer**, Renske/**Berrington**, Ann/**Klärner**, Andreas/**Berghammer**, Caroline/**Lappegård**, Trupe/**Evans**, Ann/**Vignoli**, Daniele, Towards a New Understanding of Cohabitation: Insights From Focus Group Research Across Europe And Australia, 2014, s. 1047.

Yukarıda bahsi geçen ülkeler arasında Norveç, İsveç ve Fransa da bulunmaktadır; bu ülkeler aynı zamanda bir arada yaşamayı hukuki olarak tanıyan ilk ülkeler arasındadır. Aşağıda, bu üç devleti biraz daha derinlemesine inceleyeceğiz.

3.3.1.1. Ülkeler Bazında İnceleme

3.3.1.1.1. Norveç'te Evlilik Dışı Birlikte Yaşama

Evlilik dışı birlikte yaşama, çağdaş İskandinavya'da tam anlamıyla bir yaşam düzenlemesi olarak yerleşmiştir⁴⁶⁹. Günümüzde İskandinav ülkelerinde yaygın bir ilişki türü haline gelmiştir ve diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha ön plandadır⁴⁷⁰. Norveç ve İsveç, evlilik dışı birlikte yaşamının diğer ülkelerin çoğundan daha yaygın olduğu ve bu yaşam düzeninin kamu politikası açısından esasen evlilikle eşit olduğu ve neredeyse tamamen sosyal olarak kabul edilebilir olduğu iki ülkedir⁴⁷¹. Norveç'te her on kişiden dokuzu ilk birliktelikleri olarak evlilik dışı birlikte yaşamayı seçmektedir⁴⁷². Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, 1970'li yıllara kadar Norveç'te bir erkek ve bir kadının resmi olarak evlenmeden birlikte yaşaması yasadışıydı⁴⁷³.

1902 tarihli Norveç Ceza Kanunu'nun 379. maddesi, evlilik dışı birlikte yaşamayı, kamuoyunda infial yaratması halinde yasaklamıştır. Bu hüküm, Norveç hukukunda 70 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır⁴⁷⁴. Evlilik dışı birlikte yaşamının düzenlenmesinden sonra, ortak çocukları olan ve daha önce birbirleriyle evli olan çiftler kanunen doğrudan evlilik ilişkisi kapsamında değerlendirilirken, ortak çocukları olmayan çiftler için 2 yıl birlikte

⁴⁶⁹ **Eriksen**, s. 64.

⁴⁷⁰ **Khrunyk**, Nataliia, Cohabitation or marriage? The role of family values in Norway in the beginning of 21st century, 2019, s. 27. <https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/bitstream/handle/11250/2672766/MGS-320%202019%20Khrunyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (14 Nisan 2024).

⁴⁷¹ **Wiik**, Kenneth Aarskaug/**Bernhardt**, Eva/**Noack**, Turid, A Study of Commitment and Relationship Quality in Sweden and Norway, 2009, s. 465. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00613.x> (12 Nisan 2024).

⁴⁷² **Wiik**, Kenneth Aarskaug, Socioeconomic differentials in the transition to first cohabitation in Norway, 2011, s. 533. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1080/03906701.2011.625662> (14 Nisan 2024); **Hansen**, Thomas /**Moum**, Torbjørn /**Shapiro**, Adam, Relational and Individual Well-Being Among Cohabitators and Married Individuals in Midlife, 2007, s. 913. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1177/0192513X07299610> (12 Nisan 2024).

⁴⁷³ **Eriksen**, s. 63; **Tekdoğan**, s. 45.

⁴⁷⁴ Ancak ilgili hükmün yürürlükte olduğu süre içerisinde cezayı gerektiren bir durum meydana gelmemiştir, bkz. **Noack**, s. 107.

yaşamak genellikle evli bir çift olarak muamele görmek için yeterli oluyordu, ancak bazı durumlarda 5 yıl birlikte yaşamak bile gerekebiliyordu⁴⁷⁵.

Norveç'te, evli çiftlerin mali ilişkileri hukuki düzenlemelerle sıkı bir şekilde kontrol altındayken, evlilik dışı birlikte yaşayan çiftler arasındaki temel prensip, ekonomik bağımsızlık ve karşılıklı mali yükümlülük yokluğudur⁴⁷⁶.

Velayetin alınması söz konusu olduğunda, evli olmayan baba otomatik olarak çocuğun ortak velayetini almaz, çünkü çocuğun resmi olarak tanınması için prosedürü tamamlaması ve bunun resmi makamlara bildirilmesi gerekir⁴⁷⁷. Ebeveyn haklarından yararlanmak için ebeveynlerin evlenmesine gerek yoktur, bu haklar ve görevler kendiliğinden ortaya çıkar⁴⁷⁸.

3.3.1.1.2. İsveçte Evlilik Dışı Birlikte Yaşama

İsveç de hukuk sistemlerinde evlilik dışı birlikte yaşamaya ilişkin kurallar bulunan ülkelerden biridir⁴⁷⁹. İsveç, evlilik dışı birlikte yaşamamanın neredeyse evlilikten ayırt edilemeyeceği son aşamaya ulaşmıştır⁴⁸⁰. İsveç'te evlilik dışı birlikte yaşamaya ilişkin mevcut en eski veriler 1969 ve 1970 yıllarına aittir⁴⁸¹.

Verilere göre, İsveç'te bugün çok az çift birlikte yaşamadan evlenmektedir, ancak diğer yandan evlilik dışı birlikte yaşama her zaman ve çoğu zaman evlilikle veya çocuk

⁴⁷⁵ Noack, s. 109; Tekdoğan, s. 45.

⁴⁷⁶ Tekdoğan, s. 45

⁴⁷⁷ Perelli-Harris/Gassen, s. 456; Noack, s. 110; Tekdoğan, s. 45.

⁴⁷⁸ Noack, s. 111.

⁴⁷⁹ Björnberg, Ulla, Cohabitation and Marriage in Sweden - Does Family Form Matter?, 2001, s. 351. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/15.3.350> (14 Nisan 2024); Tekdoğan, s. 43.

⁴⁸⁰ Lyngstad, Torkild Hovde /Noack, Turid /Tufte, Per Arne, Pooling of Economic Resources: A Comparison of Norwegian Married and Cohabiting Couples, 2011, s. 627. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/esr/jcq028> (14 Nisan 2024).

⁴⁸¹ Trost, Jan, Married and Unmarried Cohabitation: The Case of Sweden, With Some Comparisons, 1975, s. 678. https://www.jstor.org/stable/350532?casa_token=5jTRXSIUqPwAAAAA%3Ad9QML0X2LnTqlitZUuPXB42xk5-MpqAjBYSQ3gIsBww9Asw60l3WuZomjt7iAbKPN3k8CtCWeAkr-biOdV517rY7DbiEHjpA5YhWx44B0-RO0U2zQ&seq=2 (14 Nisan 2024).

doğumuyla sonuçlanmamaktadır⁴⁸². Söz konusu düzenleme, evlilik dışı birlikte yaşayan, belirli bir süre boyunca sürekli olarak birlikte yaşayan ve aynı evi ve günlük harcamaları paylaşan aynı veya farklı cinsiyetten çiftler için, ilişkinin kayıt altına alınmasını gerektirmeksizin uygulanmaktadır⁴⁸³. Küçük bir karşılaştırma yapacak olursak, evlilik dışı birlikte yaşamının tanınması için temel koşul olarak karşı cinsten iki kişi arasında bağ olması gereken LFK'nın aksine⁴⁸⁴, İsveç'te bu aynı cinsten kişiler için de geçerlidir⁴⁸⁵. Evlilik dışı birlikte yaşamının kurulması için herhangi bir ek koşul aramayan İsveç, Avrupa devletleri arasında evlilik dışı yaşayan çiftlere hak ve yasal çerçeve bakımından en geniş imkânları sunan ülke olarak bilinmektedir⁴⁸⁶.

Birçok genç çift için evlilik dışı birlikte yaşamak bekarlığa bir alternatif olarak görülebilir ve bu nedenle evlilik veya çocuk sahibi olmak için bir ilişkiyi test ederken olduğu kadar ciddiye alınmayabilir⁴⁸⁷. Örneğin İsveçli ve Norveçli çiftler arasında yapılan bir anket, birlikte yaşayanların evli katılımcılara kıyasla ilişkilerinde daha az ciddi olduklarını ve ilişkilerinden daha az memnun olduklarını ortaya koymuştur⁴⁸⁸.

Join Homes Act, bu çiftlere, ne kadar süredir evlilik dışı birlikte yaşadıklarına, ortak çocukları olup olmadığına ve ev harcamalarını paylaşıp paylaşmadıklarına bağlı olarak evlilikte tanınanlara eşdeğer ayrıcalıklar sağlamıştır. Evlilik dışı birlikte yaşama sona ermesi üzerine, her iki taraf da bir yıllık bir zaman dilimi içinde arabuluculuk kurumu aracılığıyla mal paylaşımı talep etme hakkına sahiptir⁴⁸⁹. Bu hüküm, ortaklık sırasında edinilen tüm varlıkların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayarak ilgili her iki taraf için de sorunsuz bir geçişi kolaylaştırır. Ayrılık, evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin ortak konutları ve ortak kullanım için satın alınan ev eşyaları için de geçerlidir, ancak evlilik dışı birlikte

⁴⁸² Thomson, Elizabeth/ Bernhardt, Eva, Education, Values, and Cohabitation in Sweden, 2010, s. 5. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1080/01494921003648431> (14 Nisan 2024).

⁴⁸³ Tekdoğan, s. 43.

⁴⁸⁴ Aliu/Gashi, s. 189.

⁴⁸⁵ Tekdoğan, s. 43.

⁴⁸⁶ Barlow, s. 63.

⁴⁸⁷ Thomson/Bernhardt, s. 5.

⁴⁸⁸ Wiik/Bernhardt/Noack, s. 466; Thomson/Bernhardt, s. 5.

⁴⁸⁹ Perelli Harris/Gassen, s. 450.

yaşayan bir çift, ilgili düzenlemenin kendileri için geçerli olmadığını kabul edebilir ve aralarındaki mülk paylaşımı konusunda bir anlaşma yapabilir⁴⁹⁰.

Miras hukuku açısından, hayatta kalan taraf hukuki mirasçıların miras taleplerine karşı korunmakta ve ölen kişinin malvarlığı üzerinde sınırlı bir hak iddiası mümkün kılınmaktadır⁴⁹¹. İsveç tarafından benimsenen bu yaklaşımda, evlilik dışı birlikte yaşayan çiftler evli çiftlerle eşit düzeyde değerlendirilmemektedir.

Çocuk bakımı alanında babalığın tespiti, tipik olarak evlilikle ilişkilendirilen doğrudan soybağından farklıdır. Evlilik otomatik olarak babalığın tanınmasını sağlarken, çocuk bakımı senaryolarında annenin çocuğun babası olduğunu kabul etmesi gerekli bir adımdır ve ayrıca Social Welfare Board tarafından babalığın resmi olarak onaylanması, babalık ilişkisini sağlamlaştırmak ve ilgili tüm taraflar için hukuki netlik ve koruma sağlamak için gereklidir⁴⁹².

3.3.1.1.3. Fransa'da Evlilik Dışı Birlikte Yaşama

Fransız Medeni Kanunu 515-8'de evlilik dışı birlikte yaşama, evliliğe herhangi bir atıfta bulunmaksızın, aynı veya farklı cinsiyetten bir çift olarak yaşayan kişiler arasında istikrar ve süreklilik gösteren ortak bir yaşam olarak tanımlanmaktadır⁴⁹³. Evlilik olmaksızın evlilik dışı birlikte yaşama kurumu hukuki olarak tanımlanmış olsa da, partnerler genel hukuki standartlara uymak zorundadır⁴⁹⁴. Böylece çiftler, kendilerine bazı sınırlı haklar tanınarak evlilik dışı birlikte yaşama ilişkilerini organize etmeye ve kayıt altına almaya teşvik edildi. Bir ilişkinin evlilik dışı birlikte yaşama olarak kabul edilebilmesi için, evli çiftlere benzer nitelikte duygusal, cinsel ve maddi bir birlikteliğin yanı sıra, istikrarlı, sürekli ve tüm taraflarca bilinen bir ilişkinin varlığı gereklidir⁴⁹⁵.

⁴⁹⁰ Tekdoğan, s. 44.

⁴⁹¹ Harnois/Hirsch, s. 18; Perelli Harris/Gassen s. 453.

⁴⁹² Perelli Harris/Gassen, s. 456.

⁴⁹³ Code Civil, Article 515- *Le concubinage est une union de fait, caractérisée par une vie commune présentant un caractère de stabilité et de continuité, entre deux personnes, de sexe différent ou de même sexe, qui vivent en couple* <https://www.legifrance.gouv.fr/> (15 Nisan 2024).

⁴⁹⁴ Tekdoğan, s. 47.

⁴⁹⁵ Favier, Yann, Dalloz Action, Droit de la Famille, 2010-2011, sous la direction de Pierre Murat, s. 441.

Sosyal güvenliği düzenleyen hukuki kurallarda öngörülen avantajlardan (çiftlerden birinin diğerinin sağlık sigortasından yararlanması gibi) yararlanmak için, süre veya istikrar özelliklerini kanıtlamaya gerek olmaksızın, belediye tarafından verilen evlilik dışı birlikte yaşama belgesi ya da birlikte yaşamanın varlığına veya yokluğuna ilişkin tanıklık yeterlidir⁴⁹⁶. Özel düzenlemelerde yer alan bazı haklardan yararlanabilmek için evlilik dışı birlikte yaşamanın aleni olması gerektiği de yine bu özel düzenlemelerde belirtilmiştir⁴⁹⁷.

Evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlere, bakım yükümlülüğü, aile içi şiddetten korunma ve çiftler arasındaki cinsel yükümlülük gibi konularda bazı hak ve yükümlülükler tanınmaktadır⁴⁹⁸. Mülkiyet söz konusu olduğunda, çift bunu kanıtlarsa, taşınır veya taşınmaz mülkü birlikte edinmiş gibi kabul edilir ve bu durumda söz konusu mülkün mahkeme kararıyla çift arasında paylaşılması gerekir⁴⁹⁹.

Genel kural olarak, evlilik dışı birlikte yaşama, çiftler arasında miras hukuku bakımından herhangi bir hak veya yükümlülük doğurmaz. Buna karşın, bu durum, çiftlerin aralarında yazılı bir miras sözleşmesi veya vasiyetname düzenlemelerine engel teşkil etmemektedir⁵⁰⁰. Buna karşın, bir yıldan fazla süredir aynı konutta ikamet eden çiftlerden, kira sözleşmesini akdeden tarafın vefat etmesi halinde, hayatta kalan eş, kira sözleşmesinin devamını talep etme hakkına sahiptir⁵⁰¹.

3.3.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Evlilik Dışı Birlikte Yaşama Kavramının Değerlendirilmesi

Bu toplumsal değişim, özellikle birçok Avrupa ülkesinde hukuki değişiklikleri de beraberinde getirmiş ve toplumda birlikte yaşamanın varlığını kabul eden hukuk

⁴⁹⁶ Favier, s. 446; Tekdoğan, s. 48.

⁴⁹⁷ Borrillo, Daniel, The "pacte Civil de Solidarité" in France: Midway Between Marriage and Cohabitation, 2015, s. 485. <https://hal.science/hal-01236230/document> (14 Nisan 2024); Tekdoğan, s. 48

⁴⁹⁸ Waaldijk, Kees, Levels of legal consequences of marriage, cohabitation and registered partnership for different-sex and same-sex partners: Comparative overview & Comparative analysis, 2003, s. 40.

⁴⁹⁹ Perelli Harris/Gassen, s. 450-451.

⁵⁰⁰ Favier, s. 449.

⁵⁰¹ Perelli Harris/Gassen s. 452; Tekdoğan, s. 49.

sistemleri bu kişiler için kapsamlı düzenlemeler oluşturmaya başlamıştır⁵⁰². Bazı ülkelerde aile modellerinin çeşitlenmesi nedeniyle hukuki boşluklara kendiliğinden çözüm üretilmiştir, diğer yandan, evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin evli çiftlere kıyasla farklı muamele görmesinin eşitlik gibi temel insan haklarını ihlal ettiğine dair yargı kararları verilmiştir⁵⁰³.

Birlikte yaşama, genç yetişkinlikte en yaygın aile deneyimi olarak evliliği geride bırakmıştır⁵⁰⁴. Bir arada evlilik dışı birlikte yaşama kavramını tanıyan birçok ülke vardır. Aralarında İsveç, Finlandiya, Norveç, Hollanda, Fransa, Almanya gibi unsurlardır çok sayıda ülkenin birlikte yaşayan çiftleri kayıt altına almak için bu yaklaşımı kabul etmesinin temel nedeni, eşcinsel çiftlerin evli çiftlerle aynı haklara sahip olmaları ve ilişkilerini bu çerçevede düzenlemeleri gibi görünmektedir⁵⁰⁵. Bu konudaki düzenlemeler ağırlıklı olarak eşcinsel çiftler için ortaya çıkmış olsa da heteroseksüel çiftler için de uygulama alanları olan ülkeler bulunmaktadır⁵⁰⁶. Örneğin Hollanda devletinin evli statüsünün getirdiği yükümlülükler nedeniyle evli olmayan kişilerin bundan kaçınmasına izin vermesi ve bir kez kayıt altına alındıktan sonra birlikteliğin kolay keşfedilebilir olması; ülkelerin bu konuda düzenleme yapmasının ve insanların bu durumu tercih etmesinin nedenleri arasında sayılabilir⁵⁰⁷. Bu nedenle, birlikte yaşayan kişiler, ilişkilerini ve birlikte yaşadıklarını yetkili kurumlara kanıtlamak zorunda kalmadan, kayıt yaptırarak kanunda öngörülen korumalardan yararlanabilirler⁵⁰⁸.

Diğer tarafta, evlilikle kıyaslanabilir koşullarda asgari bir süre boyunca kayıt gereksizdir birlikte yaşadıklarını göstermek gibi bazı temel kriterleri yerine getiren çiftlere, çeşitli hukuk sistemlerinde evliliğin sağladığı ayrıcalıklara eşdeğer ayrıcalıklar

⁵⁰² **Schrama**, W. M. The Dutch Approach to Informal Lifestyles: Family Function over Family Form?, 2008, s. 315. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/ebn010> (27 Mart 2024).

⁵⁰³ **Leckey**, Robert, Cohabitation and Comparative Method Modern Law Review, 2009, s. 48. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.2009.00733.x> (25 Kasım 2023); **Tekdoğan**, s. 11

⁵⁰⁴ **Maning**, Wendy D. “Young Adulthood Relationships in an Era of Uncertainty: A Case for Cohabitation”, 2020, s. 5. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1007/s13524-020-00881-9> (21 Kasım 2023).

⁵⁰⁵ **Woods**, Una, Rights For Cohabitees - Who Should Qualify?, Northern Ireland Legal Quarterly, 2004, s. 10. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nlq55&div=8&id=&page=> (25 Kasım 2023); **Sutherland**, s. 144; **Tekdoğan**, s. 12.

⁵⁰⁶ **Tekdoğan**, s. 12.

⁵⁰⁷ **Woods**, s. 11-12; **Tekdoğan**, s.12.

⁵⁰⁸ **Woods**, s. 10.

tanınmaktadır⁵⁰⁹. Bu strateji, kayıt yaptırma zorunluluğu bulunmadığından, hem kayıt yaptırma imkanına veya isteğine sahip olmayan hem de ilişkilerini gizli tutmayı tercih eden çiftler için faydalı olarak değerlendirilmektedir⁵¹⁰. Öte yandan, çiftlerin belirli bir süre boyunca evlilik dışı ilişkisi içinde birlikte yaşadıklarının tespit edilmesi zorunluluğu, ilişkinin tanımının nüfus sayımı yönteminde olduğu kadar net olmadığını göstermektedir. Keza, bu yaklaşımı benimseyen ülkelerde, başka bir kişiyle evlilik ilişkisi içinde olan kişiler tarafından yapılan bağılıklar korunabilir⁵¹¹.

Evlilik dışı birlikte yaşamının düzenlenmesi konusunda hukuk sistemlerinin benimsediği diğer yaklaşımda ise taraflar aralarındaki ilişkiyi anlaşma yoluyla düzenlerler. Çocukların bakımı, ev işlerinin yapılması, cinsel ilişkilerin kontrolü ve ilişkinin sona erdirilmesi, aynı konutta yaşama durumunda birlikte yaşayan kişiler tarafından çözülmesi önemli olduğu düşünülen konulardan bazılarıdır⁵¹². Dolayısıyla birlikte yaşayan iki kişi arasında sözleşmesel bir bağ kurulmuş olur. Bu yaklaşımda, mahkemenin boşanma davasında birlikte yaşayan kişilerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen sözleşme maddelerini öncelikli olarak değerlendirmesi gerekir. Mesela, böyle bir sözleşmenin meşruiyetinin Norveç hukuku tarafından tanındığı görülmektedir. Evli olmayan çiftler eskiden Norveç kanunları kapsamında çok az hukuki korumaya sahipti; Ancak 1889 yılının başlarında İsveçli-Norveçli bir çift, evlilik dışı birliktelikleri temelinde, birliktelikleri sırasında doğan çocuklardan her iki tarafın da sorumlu olacağını ve erkeğin çocukların babası olarak kabul edileceğini, birliktelikleri sona erse bile karşılıklı olarak geçerliliğini koruyacak bir sözleşme imzalamıştır. Bu sözleşme, İsveç ve Norveç'te hukuken geçerli kabul edilmiştir⁵¹³. Taraflar bir ilişki içinde olduklarını ve birlikte yaşadıklarını kanıtlayamazlarsa, sözleşme gelecekteki koşulları yansıtacak şekilde değiştirilebilir ve mahkemeye gitme konusunda zaman ve para tasarrufu sağlanabilir. Öte yandan, bu tekniğin dezavantajı, sözleşmenin

⁵⁰⁹ Sutherland, s. 144; Woods, 10,14; Tekdoğan, s. 12.

⁵¹⁰ Woods, s. 14.

⁵¹¹ Tekdoğan, s. 12.

⁵¹² Özkaptan, Elif Erol, s. 33.

⁵¹³ Noack, Turid, Cohabitation in Norway: An Accepted and Gradually More Regulated Way of Living, International Journal of Law, Policy and the Family, 2001, s. 103. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1093/lawfam/15.1.102> (27 Mart 2024); Syltevik, Liv, Johanne. : Sense And Sensibility: Cohabitation in 'Cohabitation Land', The Sociological Review, 2010, s. 447. <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2010.01932.x> 27 Mart 2024; Tekdoğan, s. 14.

imzalanmaması halinde taraflar hukuki korumadan mahrum kalacağı için tam koruma sağlanamamasıdır.

Evlilik dışı birlikte yaşama, bazı ülkelerde, evliliğin geleneksel olarak sahip olduğu ailevi fonksiyonların çoğunu üstlenerek, aile hukukunun yapısında önemli bir değişime yol açmıştır⁵¹⁴. Öte yandan, bu yaşam tarzlarını ele almayan veya bu konuda düzenleme ihtiyacını henüz tartışmamış hukuk sistemleri de bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye gibi bazı ülkelerde hukuki düzenlemelerde, bu tür birlikteliklere hukuki bir statü kazandırma eğilimi gösterilmemektedir. Sonuç olarak, evlilik uzun zamandır aile yaşamının kurulmasında temel aile kurumu olarak kabul edilmiştir. Geleneksel aile anlayışı korunarak, evlilik dışı birliktelikler, aile hukuku kuralları çerçevesinde değerlendirilmemektedir⁵¹⁵. Bu bağlamda, 4721 sayılı Türkiye Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku başlıklı ikinci kitabında evlilik dışı birlikte yaşama ile ilgili herhangi bir kural içermediği için Türkiye'de sadece evlilik hukukunun kabul edildiği görülmektedir.

AİHM kararlarının yıllar içindeki gelişimi ve ulusal düzenlemeler incelendiğinde, aile kavramının geniş yorumlanmasının desteklendiği görülmektedir⁵¹⁶. Nitekim AİHM, AİHS'nin 8. maddesinde güvence altına alınan "aile hayatı" kavramını genişleten ilk

⁵¹⁴ **Tan**, Yvette, “New Forms of Cohabitation in Europe; Challenges for English Private International Law”, 2003, s. 439.

https://books.google.com.tr/books?hl=en&lr=&id=f2DY1BbXGVYC&oi=fnd&pg=PA437&dq=New+Forms+of+Cohabitation+in+Europe%3B+Challenges+for+English+Private+International+Law&ots=BEYUg3c4sS&sig=0C06ze03w0WdjY_nVYwxqUfvr4&redir_esc=y#v=onepage&q=New%20Forms%20of%20Cohabitation%20in%20Europe%3B%20Challenges%20for%20English%20Private%20International%20Law&f=false (25 Mart 2024).

⁵¹⁵ **Tekdoğan**, s. 17.

⁵¹⁶ **Kaba**, Ladji, Aihm Kararlarında Aile Hayatına Saygı Hakkının Uygulanmasında Devletin Yükümlülükleri, 2018, s. 1.
https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/442502/yokAcikBilim_10189838.pdf?sequence=-1&isAllowed=y (14 Nisan 2024); **Dericiler**, Özge Yücel, AİHM İçtihatları Çerçevesinde Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı Bağlamında Sağlık Hakkının Korunması, 2014, s. 374.
<https://ereseach.ozyegin.edu.tr/bitstream/handle/10679/5414/dericiler.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (14 Nisan 2024).

düzenlemeyi 1979 tarihli Marckx/Belçika kararı⁵¹⁷ ile yapmıştır⁵¹⁸. Söz konusu davada, evlilik dışı doğan Alexandra Marckx'ın doğumunun resmi makamlara bildirildiği ve anne tarafından tanındığı, velayetin de anneye verildiği görülmektedir⁵¹⁹. Belçika'da evlilik dışı doğan bir çocukla ebeveyn bağı kurmak için, annenin çocuğu tanınması veya babalığının bir mahkeme tarafından onaylanmış olması ve annenin adının doğum belgesinde yer alması gerekir⁵²⁰. Fakat, evlilik dışı doğan çocuk ile anne soyundan gelenler arasındaki soy bağının kurulması ve miras haklarının düzenlenmesi için özel bir prosedüre gereklidir. Dolayısıyla, AİHM, söz konusu düzenlemenin evlilik dışı doğan çocuklara karşı ayrımcılık yaptığı ve AİHS'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) 8. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle yaptığı başvuruya, AİHS'nin 8. maddesinin hangi aileden olursa olsun tüm aileleri koruyan hükmünün "yasal" veya "yasadışı", geniş olarak yorumlanmalıdır⁵²¹. Mahkeme, geleneksel aileleri teşvik etmek ve desteklemek amacıyla, geleneksel olmayan ailelere zarar verecek hiçbir tedbir alınmaması ve "kanun dışı" aile üyelerinin de 8. maddenin sağladığı olanaklardan geleneksel aile üyeleriyle eşit şekilde yararlanabilmesi gerektiğine karar vermiştir. AİHS'nin 8 maddesi aile hayatına saygıyı güvence altına almak için bir ailenin varlığını gerekli kıldığı ve evli olmayan bir anne ile çocuk arasındaki bağın, hatta büyükanne ve büyükbabalar ile torunlar arasındaki bağın da bu aile tanımına dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

AİHS'nin 8. maddesi kapsamında getirilen babalık şartının etkilerine ilişkin söz konusu kararda, “..böyle bir ilişki için birlikte yaşam kuralı olarak gerekli olsa da, istisna olarak başka unsurlar da de facto aile ilişkisi kurulduğuna dair yeterli kanıt

⁵¹⁷ Evlilik dışı doğan çocukların, evlilik içinde doğan çocuklarla karşılaştırıldığında, anneleri ile ebeveynlik ve miras haklarının kurulması açısından tabi oldukları hukuki rejimin Sözleşme'nin 8. ve 14. maddeleri bağlamında tartışıldığı Marckx/Belçika davasında, savunmacı Hükümet, anne ve çocuk arasındaki doğal bağın aile hayatı kavramına girmediğini belirtmiş ve bu kavramın bir evliliğin varlığını gerektirdiğini iddia etmiştir. Öte yandan Mahkeme, 8. maddenin “meşru” ve “doğal” aileler arasında bir ayrım yapmadığını, böyle bir ayrımın Sözleşme'de kullanılan “herkes” terimine aykırı olacağını ve 14. maddenin doğuma dayalı ayrımcılığı yasakladığını belirterek bu görüşü reddetmiştir.

https://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/kitaplar/aihmkararlarindanornekler.pdf

⁵¹⁸ Tekdoğan, s. 17.

⁵¹⁹ Özman, Aydoğan, Avrupa İnsan Hakları Divanı'nın 1979 Yılında Verdiği Kararlar, 1979, s. 126-127. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/630564> (13 Nisan 2024).

⁵²⁰ Doignon, Yoann/Eggerickx, Thierry/Rizzi, Ester, The spatial diffusion of nonmarital cohabitation in Belgium over 25 years, 2020, s. 1415.

https://www.jstor.org/stable/pdf/26967845.pdf?casa_token=mmWpR9awqUUA AAAA:O7XUuszZBoSjH3cYcD41v_JjqKGSNPCGIuLyhl7BQeRpLJNakhLo2tiJyBIMMidKXhs6-0d4IV9jdgmla9DWlxIjL0ZHqc0HODU_c-cnCR4HWncQ (14 Nisan 2024).

⁵²¹ Tekdoğan, s. 18.

oluşturmaktadır...” biçiminde belirleme yapılmıştır. Bu anlamda anılan kararda⁵²², çiftin dört çocuk sahibi olması bu istisnalardan biri sayılarak AİHS'e göre aile yaşamının oluşturulmasında ve bu ailenin korunmasında etkili olmuştur.

Bu bağlamda doktrin, AİHS'nin 8. maddesi kapsamındaki “aile” ve “aile koruması” kavramlarının sadece gelenek ve toplumda esas olarak kabul edilen ailenin korunması anlamına gelmediği için önemli olduğunu vurgulamaktadır, aynı zamanda evlilik dışı ortak yaşam biçimlerinin korunması anlamına da gelmektedir⁵²³. Öte yandan, AİHM'nin kararında tanımladığı şartlara göre ilişkinin süresinin önemli bir unsur olduğu ve kısa süreli ve geçici ilişkilerden ziyade, uzun süreli veya potansiyel olarak uzun süreli ilişkileri kapsadığı görülmektedir⁵²⁴.

⁵²² Bkz. AİHS'nin 8. Maddesi.

⁵²³ Barlow, s. 64; Tekdoğan, s. 20

⁵²⁴ Goldstein, s. 36.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında, Türkiye ve Kosova'da evlilik dışı birlikte yaşama kavramı ele alınmış, aile, şiddet, dini nikah, hukuki statü gibi unsurlardır açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmada, Türkiye'de evlilik dışı birlikte yaşamanın hukuki bir tanıma sahip olmadığı, ancak giderek yaygınlaşan bir olgu olduğu ortaya konmuştur. Buna karşılık, Kosova'da evlilik dışı birlikte yaşama, Medeni Hukuk kapsamında belirli haklara sahip olarak tanınmaktadır.

Her iki ülkede de geleneksel olarak çekirdek aile yapısı öne çıksa da, sosyoekonomik gelişmeler aile yapıları üzerinde etkili olmaktadır. Türkiye'de boşanma oranlarının artması, evlilik yaşının yükselmesi ve birlikte yaşamanın tercih edilmesi gibi eğilimler görülmüştür. Kosova'daki ekonomik zorluklar ve savaş sonrası göçler aile yapılarını değiştirmekte ve birlikte yaşamayı daha kabul edilebilir hale getirmektedir.

Evlilik dışı birlikte yaşamanın hukuki olarak tanınmadığı Türkiye'de, geleneksel aile ve evlilik kavramları derinlemesine yerleşmiş durumdadır. Genellikle dini ve kültürel uygulamalarla iç içe geçmiş olan evlilik kurumu, aile oluşumu için birincil çerçeve olarak hizmet etmeye devam etmektedir. Evlilik dışı birlikte yaşayan çiftler için hukuki korumaların olmaması, özellikle istismar veya ilişkinin sona ermesi durumlarında bireyleri savunmasız bırakabilir.

Buna karşılık, evlilik dışı birlikte yaşamanın kanunen tanındığı Kosova'da aile yapıları ve ilişkilerine dair daha incelikli bir anlayış mevcuttur. Evlilik dışı birlikte yaşamanın hukuki olarak tanınması, farklı aile biçimlerinin daha geniş bir kabulünü ve aile meşruiyetinin tek temeli olan geleneksel evlilik modelinden uzaklaşmayı yansıtmaktadır. Bu tanıma birlikte yaşama gerçeğini kabul etmekte ve birlikte yaşayan çiftler için hukuki koruma sağlamaktadır.

Durumu analiz ettiğimizde, evlilik dışı birlikte yaşamanın hukuki olarak tanınmasının hem avantajları hem de dezavantajları olduğunu anlıyoruz. Avantajlara göre mülkün daha net bölünmesini düşünebiliriz. Evlilik dışı birlikte yaşama kanunları, ilişkinin sona ermesi halinde mal ve mülklerin nasıl paylaşılacağına dair bir çerçeve sağlayacaktır. Bu da masraflı ve stresli hukuki mücadelelerden kaçınmaya yardımcı olabilir. Ayrıca miras

hakları bakımından yararlı olabilir. Bazı durumlarda, eşlerden biri öldüğünde diğerinden miras almak isteyebilir. Evlilik dışı birlikte yaşama kanunları evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlere evli çiftlerinkine benzer miras hakları tanıyabilir. Önemli olan bir diğer husus da mali destektir. Belirli kanunlara bağlı olarak, evlilik dışı birlikte yaşama anlaşmaları, özellikle birlikte çocukları varsa, eşler arasında mali destek yükümlülükleri oluşturmak için kullanılabilir.

Evlilik dışı birlikte yaşamının kanunlarca tanınmasının dezavantajları olduğunu da unutmamalıyız. Ayrıca, en önemli dezavantajlardan biri, evlilik oranlarında azalma olmasıdır. Bazı kişiler evlilik dışı birlikte yaşama kanunlarının evliliği daha az gerekli göstererek, evlilik oranlarında düşüşe yol açabileceğini savunmaktadır. Ancak, evlilik dışı birlikte yaşama kanunlarının geliştirilmesi ve uygulanması da karmaşık olabilir, çünkü bireysel haklarla çiftlerin hakları arasında bir denge kurulması gerekir. Araştırmalara göre, bazı insanlar evlilik dışı birlikte yaşamaya dair kanunlarının özel hayatlarına istenmeyen bir müdahale olduğunu ve bu tür anlaşmaların çiftlerin kendi aralarında çözmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Genel olarak, evlilik dışı birlikte yaşamının hukuki olarak tanınması, hem potansiyel faydaları hem de dezavantajları olan karmaşık bir konudur. Belirli kanunların, bireylerin ve çiftlerin haklarını dengeleyecek şekilde dikkatlice hazırlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Kosova'da evlilik dışı birlikte yaşama olgusu giderek yaygınlaşmaktadır. Ancak, her iki ülkede de bu olguya yönelik farklı yaklaşımlar görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de birlikte yaşayan çiftlerin haklarını koruma konusunda ciddi sorunlar yaratmaktadır. Gelecekte, Türkiye'de de evlilik dışı birlikte yaşamının hukuki olarak tanınması, bu tür ilişkileri düzenlemek ve birlikte yaşayan çiftlerin haklarını korumak açısından faydalı olabilir. Ancak, bu düzenlemelerin toplumsal değerlerle uyumlu bir şekilde oluşturulması önemlidir.

KAYNAKÇA

- ADAK**, Nurşen, “Evlilik veya Evlilik Dışı Birlikte Yaşama: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Sosyoloji Dergisi*, S.: 1 özel, 2016, s. 23-40.
- AĞDEMİR**, Sürmeli, “Aile ve Eğitim”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, S.: 1, 1991, s. 1-3.
- AKÇAAL**, Mehmet, “Velâyetin Değiştirilmesi”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 13, S.: 1, 2022, s. 190-205.
- AKIN**, Adnan, “Babalık Davası”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2006.
- AKINTÜRK**, Turgut, *Medeni Hukuk*, B.: 21, 2008.
- AKINTÜRK**, Turgut/**ATEŞ**, Derya, *Aile Hukuku*, C.: 2, B.: 24, 2021.
- AKINTÜRK**, Turgut/**ATEŞ**, Derya, *Medeni Hukuk*, B.: 25, 2019.
- AKKAŞ**, İbrahim/**UYANIK**, Zeki, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, C.: 6, S.: 1, 2016, s. 32-42.
- AKTAŞ**, Eda/**TEKSÖZ**, Emel/**OCAKÇI**, Ayşe Ferda, “Ailede Kadınının Değişen Rolünün Çocuk Sağlığına Etkisi ve Aile Merkezli Bakımın Önemi”, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, C.: 28, S.: 1, 2012, s. 73-80.
- ALTUNKAYA**, Mehmet, “Türk Özel Hukukunda Evlilik Dışı Doğan Çocukların Hukuku Durumu, 2001, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi”, C.: 9, S.: 1-2, s. 390-434.
- APAYDIN**, Eylem, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 9, S.: 1, 2018, s. 445-476.
- ARDIÇ**, Oğuzhan, *Medeni Hukuk*, B.: 5, İstanbul, 2011.
- ATAR**, Fahrettin, “Nikah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi*, S.: 33, 2007, s. 112-117.
- ATILA DEMİR**, Sevim/**GENÇ ÇELEBİ**, Şaziye, “Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C.: 8, S. 13, 2017, s. 111-128.

- AVDIU**, Alban, “Dhuna Në Familje Me Theks Të Veçantë Vitet 2016-2018”, Kolegji UBT, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 1-45.
- AYAN**, Dursun, “Aile ve Hukuk”, Aile Sosyolojisi (içinde), Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2011.
- AYAN**, Serkan, “Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar İle Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 16, S.: 4, 2012, s. 19-90.
- AYDEMİR CANTEKİN**, Kübra, “Bazı İslam Ülkelerindeki Mevzuat Işığında Boşanmanın Hukuki Sonuçları”, Erzincan Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- AYİTER**, Nuşin, “Evlilik Dışı Birleşmeden Doğan Çocuklar”, Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984, s. 37-49.
- AYİTER**, Nuşin, “Türk Medenî Kanunu Öntasarısı ve Gerekçesinin Nesebe İlişkin Hükümleri Hakkında Görüşler”, 1973, s. 145-167.
- BAHÇEKAPILI**, Nedim, “İslam ve Kilise Hukuku Açısından Aile ve Evlilik”, Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları, C.: 1, S.: 1, 2008, s. 29-38.
- BAKKALOĞLU**, M. K. Abdüssamet, “Cahiliyye Dönemi, Aile Hukuku”, Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- BALMER**, Nigel J. “Ignorance in Bliss: Modeling Knowledge of Rights in Marriage and Cohabitation”, Law and Society Association, C.: 46, S.: 2, 2012, s. 221-462.
- BALOĞLU**, Nuri/**BULUT**, Meryem Berrin, “Aile Liderliği”, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, C.: 6, S.: 18, 2015, s. 185-197.
- BARLOW** Anne/**DUNCAN**, Simon/**JAMES**, Grace/**ALISON**, Park, Cohabitation, Marriage and The Law, Social Change and Legal Reform in the 21st Century, 2005.
- BARLOW**, Anne, “Regulation of Cohabitation, Changing Family Policies and Social Attitudes: A Discussion of Britain Within Europe”, University of Denver, C.: 26, S.: 1, 2004, s. 57-86.
- BAŞ**, Seda/**BAŞ**, Sezgin, “Anayasa Mahkemesi’nin Tmk M. 187 Hükümüne İlişkin İptal Kararından Sonra Evlenen Kadının Soyadı”, Kırıkkale Hukuk Mecmuası, C.: 4, S.: 2, s. 493-526.

- BAŞOĞLU**, Başak, “Soybağının Çocuğun Soyadına Etkisi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 8, S.: 1, 2017, s. 351 – 378.
- BAYER**, Ali, “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.: 4, S.: 8, 2013, s. 101-129.
- BAYER**, Ali, “Modernleşme Sürecinde Aile: Değişen Annelik ve Babalık”, Tevilat, C.: 1, S.: 1, 2020, s. 85-95.
- BAYGIN**, Cem, “Tanzimattan Günümüze Aile Hukukunun Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 22, S.: 3, 2016, s. 453-462.
- BAYGIN**, Cem/**DOĞAN**, Murat, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 1-2, 2005, s. 379-427.
- BEINAROVİČA**, Olga, “The Historical Development of Regulation of Non-Marital Cohabitation of Heterosexual Couples and Its Effect on the Creation of Modern Family Law in Europe”, Vilnius University, 2013.
- BEŞPINAR**, Lütfiye Zeynep, “Family Background, Family Processes, Women's Feelings, Attitudes, And Self - Evaluations In Relation To Family Roles”, Orta Doğu Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- BİRİNCİ UZUN**, Tuba, “Türk Medenî Kanunu’na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 6, S.: 1, 2016, s. 137-159.
- BJÖRNBERG**, Ulla, “Cohabitation and Marriage in Sweden - Does Family Form Matter?”, International Journal of Law, Policy and the Family, C.: 15, S.: 3, 2001, s. 350-362.
- BÖLÜKBAŞI**, Özge, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, B.: 4, 2015.
- BORRILLO**, Daniel, “The ‘Pacte Civil de Solidarité’ in France: Midway Between Marriage and Cohabitation”, Hart Publishing, 2015, s. 475-492.
- BRADLEY**, David, “Regulation of Unmarried Cohabitation in West-European Jurisdictions– Determinants of Legal Policy,” International Journal of Law Policy and the Family, C.: 15, S.: 1, 2001, s. 20-50.

- BULUKRAQI**, Loreta, “Procedurat Për Lidhjen e Martesës”, UBT University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 1-23.
- BUMPASS**, Larry L./**SWEET**, James A./**CHERLIN**, Andrew, “The Role of Cohabitation in Declining Rates of Marriage”, Journal of Marriage and Family, C.: 53, S.: 4, 1991, s. 913-927.
- BURÇ**, Pınar Ezgi, “Evlilik ve Aile Olguları Üzerinden Gündelik Hayata Sosyo-Kültürel Bir Bakış”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.: 5, S.: 13, 2018, s. 135-141.
- ÇAKIROĞLU**, Neslihan, “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- ÇALIK**, Bünyamin, “Kur’an ve Sünnetin Aileye ve Evliliğe İlişkin Tavsiyeleri ve ‘Dini Nikâh’ Olgusunun İslam Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi”, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.: 15, 2015, s. 115-134.
- ÇELİKEL**, Serdar, “Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukuki Sonuçları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2006.
- ÇETİN**, Ayşe Gül, Aile Hukuku, B.:4, İstanbul, 2017.
- ÇETİN**, Ensar, “Türkiye’de Modernleşme ve Nikâh İkilemi”, Toplum Bilimleri Dergisi, C.: 8, S.: 15, 2014, s. 29-38.
- CHERLIN**, Andrew, J. “The Deinstitutionalization of American Marriage. Journage of Marriage and Family”, Journal of Marriage and Family, C.: 66, S.:4, 2004, s. 848-861.
- ÇİLENTİ KONURALP**, Ayşen, “Evlat Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku İle Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C.: 80, S.: 1, 2022, s. 41-80.
- CİVELEK**, Yaprak/**KOÇ**, İsmet, “Türkiye’de ‘İmam Nikahi’, İslami İlimler Araştırmaları Dergisi”, S.: 10, 2007, s. 1-15.
- COŞKUN**, Güleray, “İslam Aile Hukukunda Nikâh Akdinin Dini ve Hukuki Boyutları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2009.
- ÇUHADAR**, Bekir, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Birlikte/Bir Arada Yaşama Kültürü”, Hitit Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

- DE WAAL**, Anastasia, “Cohabitation”, *The Family Today*, C.: 97, S.: 385, 2008, s. 47-58.
- DEMİR**, Zekiye, “Değişen Toplumlarda Ailenin Değişmeyen Özellikleri”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.: 21, S.: 2, 2021, s. 770-791.
- DEMİRBAŞ**, Feride, “Baba İle Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.: 22, S.: 3, 2018, s. 3-36.
- DERİCİLER**, Özge Yücel, “AİHM İçtihatları Çerçevesinde Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı Bağlamında Sağlık Hakkının Korunması”, *Özyeğin Üniversitesi*, C.: 119, 2014, s. 367-384.
- DI GIULIO**, Paola/**IMPICCIATORE**, Roberto/**SIRONI**, Maria, “The Changing Pattern of Cohabitation: A Sequence Analysis Approach”, *Demographic Research*, C.: 40, S.: 42, 2019, s. 1211-1248.
- DOĞAN**, Recep, “Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak, Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, S.: 2, 2014, s. 135 – 154.
- DOIGNON**, Yoann/**EGGERICKX**, Thierry/**RIZZI**, Ester, “The Spatial Diffusion of Nonmarital Cohabitation in Belgium Over 25 Years”, *Demographic Research*, C.: 43, S.: 48, 2020, s. 1413-1428.
- DURAL**, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, Alper, *Türk Özel Hukuku*, B.: 19, C.: 3, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.
- EHMER**, Josef, “Family Life in the Long Nineteenth Century”, 2002 s. 1789–1913.
- ELEZI**, Ismet, *Njohuri Per Te Drejten Zakonore Mbareshqiptare*, 2003.
- ERCOŞKUN** Şenol/Hatice Kübra, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S.: 13, 2019, s. 423 – 459.
- ERDEM**, Jülide Gül, “Yargı Kararlarında Kanun Önünde Eşitlik İlkesi ve Kadın Erkek Eşitliği”, *Akademik Hassasiyetler*, C.: 4, S.: 8, 2017, s. 19-44.
- ERGENE**, Deniz, “İnsan Hakları Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Kadının ve Çocuğun Soyadı Meselesi ve Medenî Kanun’da Değişiklik Önerisi”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C.: 31, S.: 2, 2012, s. 123 – 176.

ERGÜN, Mustafa, “Eğitim Sosyolojisi”, 1994.

ERIKSEN, John, “Unmarried Cohabitation and Family Policy in Norway. International Review of Sociology / Revue Internationale de Sociologie”, International Review of Sociology, C.: 11, S.: 1, 2010, s. 63-74.

ERLÜLE, Fulya, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Velayetin Kullanılması Kendisine Bırakılmayan Tarafın Çocuğu Ziyaret Hakkı”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 2, 2018, s. 259-284.

FAVIER, Yann, Droit de la Famille, Sous La Direction de Pierre Murat, 2010-2011.

GASHI, Haxhi/**ALI**, Abdulla/**VOKSHI**, Adem, Komentar – Ligji per Familjes i Kosoves, (Şerhi - Kosova Aile Hukuku), B.: 1, 2012.

GENÇCAN, Ömer Uğur, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Amaç ve Kapsamı”, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C.: 8, S.: 97-98, 2012, s. 89- 96.

GJEÇOVI, Shtjefan, Kanuni i Leke Dukagjinit, Lezhe (Kuvendi), 2015.

GÖKCE, Hatice “Dünü, Bugünü, Yarını İle Aile”, Sosyoloji Notları, C.: 1, S.: 1, 2017, s. 50-63.

GÖKÇEN, Ahmet, Aile Hukuku, B.:6, Ankara, 2018.

GOLDSTEIN, Gordon, “La Condition des Couples Cohabitant Hors Mariage” La Cohabitation Hors Mariage en Droit International Privé, Collected Courses of the Hague Academy of International Law 320, Leiden/Boston, 2007.

GÜNAY, Mehmet, “6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.: 3, S.: 10, 2012, s. 647-686.

HANSEN, Thomas /**MOUM**, Torbjørn /**SHAPIRO**, Adam, “Relational and Individual Well-Being Among Cohabitators and Married Individuals in Midlife”, Sage Journals, C.: 28, S.: 7, 2007, s. 910-983.

HARNOIS, Caroline/**HIRSCH**, Juliane, “Note Sur les Développements en Droit Interne et Droit International Privé Sur la Cohabitation Hors Mariage, y Compris les Partenariats Enregistres”, C.: 11, 2008.

HATCH, Alison, “Saying ‘I Don’t’ to Matrimony: An Investigation of Why Long-Term Heterosexual Cohabitators Choose Not to Marry”, Sage Journals, C.: 38, S.: 12, 2015, s. 1651-1674.

HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, B.:8, İstanbul, 2020.

HİLAL, Lefkur, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

HOGERBRUGGE, Martijn J. A./**DYKSTRA**, Pearl A., “The Family Ties of Unmarried Cohabiting and Married Persons in the Netherlands”, Journal of Marriage and Family, C.: 71, S.: 1, 2009, s. 135-145.

HUDSON, Valerie/**BOWEN**, Donna Lee/**NIELSEN**, Perpetua Lynne, “What is the Relationship Between Inequity in Family Law and Violence Against Women? Approaching the Issue of Legal Enclaves”, Cambridge University Press, C.: 7, S.: 4, 2011, s. 453-492.

İBİLOĞLU, Aslıhan Okan, “Aile İçi Şiddet”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, C.: 4, S.: 2, 2012, s. 204-222.

İMBER, Colin, Zina in Otoman Law, İfea İstanbul, 1983.

JANJİC-KOMAR, Marina/**KORAC**, Radoje/**PONJAVİC**, Zoran, Porodieno Pravo, Homoc, Beograd, 1999.

KABA, Ladji, “Aihm Kararlarında Aile Hayatına Saygı Hakkının Uygulanmasında Devletin Yükümlülükleri”, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

KAFESOĞLU, İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul, Ötüken, B.: 46, 1997.

KANDEMİR, Süleyman, “Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan Hukuki İmkanlar- İstanbul Sözleşmesi”, B.: 1, Ankara, 2020.

KARABACAK, Ayşegül, “Eşlerin Çocuk Üzerindeki Velayet Hakkı”, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.

KARABİYİK, Muhammed Sinan, “Bir Çocukluk Sosyolojisi Araştırması: Koruma Altındaki Çocukların Çocukluk Deneyimleri”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

KARAN, Uraş, “Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi”, Anayasa Yargısı, C.: 31, S.: 1, 2015, s. 235- 306.

KARİMOVA, Laman, “Kadına Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Yönelik Düzenlemelerin Azerbaycan ve Türk Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2023.

- KARSLI**, Emine, “Modernleşme Sürecinde Çözülen Aile Yapısı ve Kadının Yeniden İnşası”, Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi, C.: 1, S.: 1, 2019, s. 1- 14.
- KAYİHAN**, Şaban/**ÜNLÜTEPE**, Mustafa, Medeni Hukuk Bilgisi, Seçkin Yayınlar, B.: 4, 2016.
- KAYİHAN**, Şaban/**ÜNLÜTEPE**, Mustafa, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, Seçkin Yayınlar, B.:4, İstanbul, 2019.
- KHRUNYK**, Nataliia, “Cohabitation or Marriage? The Role of Family Values in Norway in The Beginning of 21st century”, VID Specialized University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, “2526 Sayılı Kanuna Göre Fiili Birleşmelerin Evlilik Olarak Tescili ve Evlilik Dışı Doğan Çocukların Neseplerinin Düzeltilmesi”, 1981, s. 165-207.
- KILIÇOĞLU**, Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, B.: 3, 2017.
- KIRAL**, Ersin, “Avrupa Birliği Ülkelerinin Boşanma Oranı Analizi”, Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, C.: 4, S.: 1, 2018, s. 19-38.
- KOÇTÜRK**, Nilüfer/**ULUKOL**, Betül, Aile İçi Şiddet, Nobel Akademik Yayıncılık, B.: 1, 2020.
- KÖKNEL**, Özcan, Bireysel ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yayınevi, B.: 1, 1996.
- KUDAY**, Fatma Servet, “Aile Destekli Kurum Merkezli Eğitim Alan ve Hiç Okul Öncesi Eğitim Almayan 3–6 Yaş Çocukların Bilişsel Gelişimlerinin Karşılaştırılması”, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- KUDRET**, Hüseyin Ali, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yasaklanan Ayrımcılık Temeli Olarak Cinsel Yönelim”, Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 26, S.: 2, 2020, s. 1079-1110.
- KÜLAHÇI**, Şölen, “KKTC Hukuku’nda Evlilik Dışı Çocuğun Soybağı İle İlgili Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, C.: 75, S.: 4, 2017, s. 141-161.
- KURT**, Leyla Müjde, “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velâyet”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 9, S.: 2, 2018, s. 157-186.

- LAPPEGARD, Trude/NOACK, Turid**, “The Link Between Parenthood And Partnership In Contemporary Norway - Findings From Focus Group Research”, *Demographic Research*, C.: 32, S.: 9, 2015, s. 287-310.
- LECKEY, Robert**, “Cohabitation and Comparative Method”, *Modern Law Review*, C.: 72, S.: 1, 2009, s. 48-72.
- LUARASI, Aleks**, *Marredheniet Familjare*, Tirane, 1999.
- LYNGSTAD, Torkild Hovde /NOACK, Turid /TUFTE**, “Per Arne, Pooling of Economic Resources: A Comparison of Norwegian Married and Cohabiting Couples”, *European Sociological Review*, C.: 27, S.: 5, 2011, s. 624-635.
- MANING, Wendy D.** “Young Adulthood Relationships in an Era of Uncertainty: A Case for Cohabitation”, *Demography*, C.: 57, S.: 3, 2020, s. 1-21.
- MENASCE HOROWITZ, Juliana/GRAF, Nikki/LIVINGSTON, Gretchen**, “Marriage And Cohabitation In The U.S.”, Pew Research Center, 2019.
- MYRADOV, Diyar**, “Türk Aile Yapısında Aile İçi İletişim Doyumu ve Aile Aidiyetinin İncelenmesi (Malatya Örneği)”, *International Academic Social Resources Journal*, C.: 6, S.: 27, 2021, s. 1177-1190.
- NOACK, Turid**, “Cohabitation in Norway: An Accepted and Gradually More Regulated Way of Living”, *International Journal of Law, Policy and the Family*, C.: 15, S.: 1, 2001, s. 102-117.
- NYGREN, Karina/NAUJANIENE, Rasa/NYGREN, Lennart**, “The Notion of Family in Lithuanian and Swedish Social Legislation”, Cambridge University Press, C.: 17, S.: 4, 2018, s. 651-663.
- OĞUZMAN, Kemal/DURAL, Mustafa**, *Aile Hukuku*, Filiz Kitabevi, 2001.
- ÖKSÜZLER CABILAR, Başak/ESİN YILMAZ, Adviye**, “Boşanma ve Boşanma Sonrası Uyum: Tanımlar, Modeller ve Uyumun Değerlendirilmesi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, C.: 14, S.: 1, 2022, s. 1-11.
- OKTAY -ÖZDEMİR, Saibe**, “Soyadı ve İle İlgili İsviçre Medeni Kanunu’nda 2013 Yılında Yürürlüğe Giren Değişiklikler İle Türk Hukukundaki Durumun Karşılaştırılması”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C.: 22, S.: 3, 2016, s. 2017 - 2032.

ÖKTEM SONGU, Sezgi/ **ŞAHİN EMİR**, Asiye, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Çalışma İlişkilerine Etkisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.: 26, S.: 2, 2020, s. 1157-1178.

OMARI, Sonila, E Drejta Familjare, B.: 1, Tiranë, 2010.

ÖZER TAŞKİN, Özden, “Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 6, S.: 1, 2020, s. 239-262.

ÖZKAPTAN, Elif Erol, Çocuk Destek Merkezlerinde Görev Yapan Meslek Elemanlarının Çalışma Koşulları ve Aileye Dönük Sosyal Algıları Üzerine Bir İnceleme : Karma Yöntem Çalışması, İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

ÖZKİRAZ, Ahmet/İŞÇİ BAŞ, Gül, “Osmanlıdan Günümüze Türk Toplumunda Aile Yapısı ve Boşanma, 2016”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, C.: 18, S.: 30, s. 87 – 95.

ÖZKORKUT, Nevin Ünal, Türk Hukuk Tarihinde Zina Suçu, Siyasal Kitabevi, B.: 1, Ankara, 2009.

ÖZMAN, Aydoğan, “Avrupa İnsan Hakları Divanı'nin 1979 Yılında Verdiği Kararlar”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1979, s. 121-146.

ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, B.: 6, 2015.

PERELLİ-HARRİS, Brienna/ **ISUPOVA**, Olga/**MYNARSKA**, Monika/**KEİZER**, Renske/**BERRINGTON**, Ann/**KLÄRNER**, Andreas/**BERGHAMMER**, Caroline/**LAPPEGÅRD**, Trupe/**EVANS**, Ann/**VIGNOLİ**, Daniele, “Towards a New Understanding of Cohabitation: Insights From Focus Group Research Across Europe and Australia”, Demographic Research, C.: 31, 2014, s. 1043–1078.

PERRELLİ-HARRİS, Brienna/**SANCHEZ GAZEN**, Nora, “How Similar Are Cohabitation and Marriage? Legal Approaches to Cohabitation across Western Europe”, Population and Development Review, C.: 38, S.: 3, 2012, s. 435-467.

PODVORICA, Hamdi, E drejta trashegimore, Prishtinw, 2010.

POTÂRCĂ, Gina/**MILLS**, Melinda/**LESNARD**, Laurent, “Trajectoires de formation de la famille en Roumanie, en Fédération de Russie et en France: En direction de la seconde transition démographique?”, European Journal of Population, C.: 29, 2013, s. 69-101.

- RAMANİ**, Edona, “Dhuna Në Familje, Shkaqet E Paraqitjes Në Familjet Shqiptare Në Rajonin E Pollogut, Periudha Kohore 2013-2018”, Universiteti I Evropës Juglindore, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- RUTTEN**, Susan/**TAŞKIN**, Ahmet, “Gayriresmi Evliliklerde, Eşlerin İnsan Hakları Yoluyla Korunması”, Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, C.: 1, S.: 1, 2011, s. 193-214.
- SARİFİDAN**, Özlem, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, Adalet Dergisi, C.: 1, S.: 70, 2023, s. 121-143.
- SARİBAŞ**, Azime, Soybağının Kurulması ve Hükümleri, Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- SARİBAY GÖÇER**, Hilal, Boşanmış Bireylerin Evlilik Öncesi, Evlilik Süreci ve Evlilik Sonrası Deneyimleri (Elaziğ Örneği), 2022.
- SAYAN KARAHAN**, Ayşegül, “Boşanma Sürecinde Ortak Ebeveynlik ve Ortak Velayete İlişkin Bir Derleme”, OPUS International Journal of Society Researches, C.: 18, S.: 44, 2021, s. 8500-8523.
- SCHRAMA**, Wendy M., “Registered Partnership in the Netherlands, International Journal of Law, Policy and the Family”, International Journal of Law Policy and the Family, C.: 13, S.: 3, 1999, s. 315-327.
- SCHRAMA**, Wendy M., “The Dutch Approach to Informal Lifestyles: Family Function over Family Form?”, International journal of Law Policy and the Family, C.: 22, S.: 3, 2008, s. 311-332.
- ŞENTÜRK**, Ekin, “Türk Hukukunda Babalık Davası ve Babalık Hükümünün Sonuçları”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 27, S.: 2, 2023, s. 351-391.
- SEROZAN**, Rona, “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam İlişkisi”, İstanbul Barosu Dergisi, 2004.
- SEROZAN**, Rona/**BAŞOĞLU**, Başak/**KAPANCI**, Berk, “Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 15, S.: 2, 2016, s. 531-560.
- SÖYLEMEZ**, Sefanur Didar, “Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu ve Önleyici Tedbirler”, Bayburt Üniversitesi Adalet Dergisi, C.: 1, S.: 1, 2021, s. 91 – 151.
- STEINER**, Eva, “Spirit of the New French Registered Partnership Law - Promoting Autonomy and Pluralism or Weakening Marriage?”, 2000.

- SÜLEYMAN**, Mortaş, “Evlenen Kadın İle Velayeti Kadına Bırakılan Çocuğun Soyadının Belirlenmesinde ‘Kocanın Soyadı’ Parametresi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 20, S.: 2, 2016, s. 311 – 370.
- SÜLEYMAN**, Sirac/**İŞLETEN**, Mehtap İpek, “Türk Hukukunda Soybağının Kurulması”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.: 4, S.: 1, 2018, s. 105-120.
- SUTHERLAND**, Elaine E., “From ‘Bidie-In’ To ‘Cohabitant’ In Scotland: The Perils Of Legislative Compromise”, International Journal of Law Policy and the Family, C.: 27, S.: 2, 2013, s. 143-175.
- SYLTEVIK**, Liv, Johanne, “Sense And Sensibility: Cohabitation in ‘Cohabitation Land’, The Sociological Review”, The Sociological Review, C.: 58, S.: 3, 2010, s. 444-462.
- TAN**, Yvette, “New Forms of Cohabitation in Europe; Challenges for English Private International Law”, 2003, s. 439-461.
- TAŞATAN**, Caner, “Velayetin Değiştirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2022, s. 387-406.
- TEKDOĞAN BAHÇIVANCI**, Işıl Selin, “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.: 33, 2018, s. 623-684.
- TEKDOĞAN**, Işıl Selin, “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk”, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- TEZEL ŞAHİN**, Fatma/**Özbey**, Saide, “Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi”, Toplum ve Sosyal Hizmet, C.: 18, S.: 1, 2007, s. 39-48.
- THOMSON**, Elizabeth/ **BERNHARDT**, Eva, “Education, Values, and Cohabitation in Sweden”, Marriage & Family Review, C.: 46, 2010, s. 1-21.
- TROST**, Jan, “Married and Unmarried Cohabitation: The Case of Sweden, With Some Comparisons”, Journal of Marriage and the Family, C.: 37, S.: 3, 1975, s. 677-682.
- TURAN BAŞARA**, Gamze, “Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017. s. 211- 238.
- TURAN**, Güler, Aile Hukuku, B.:6, Ankara, 2018.
- TUSHI**, Gezim, Martesa, Familja, Seksualiteti, Shtepia Botuese Natyra, 2012.

- ÜNİER ALTUNTAŞ**, Güliden Elçim, “İstanbul Fatih Adliyesi 1. Aile Mahkemesi’nde 2005- 2007 Yılları Arasında Verilen Velayet Kararlarında Yer Alan Uzman Raporlarının Değerlendirilmesi”, Yetişkin Bildirileri Kitabı, 2010, s. 141-158.
- WAALDIJK**, Kees, “Levels of Legal Consequences of Marriage, Cohabitation and Registered Partnership For Different-Sex and Same-Sex Partners: Comparative Overview & Comparative Analysis”, 2003, s. 36-48.
- WIİK**, Kenneth Aarskaug, “Socioeconomic Differentials in The Transition to First Cohabitation in Norway”, International Review of Sociology, C.: 21, S.: 3, 2011, s. 533-548.
- WIİK**, Kenneth Aarskaug/**BERNHARDT**, Eva/**NOACK**, Turid, “A Study of Commitment and Relationship Quality in Sweden and Norway”, Journal of Marriage and Family, C.: 71, S.: 3, 2009, s. 465-477.
- WOODS**, Una, “Rights For Cohabitees - Who Should Qualify?, Northern Ireland Legal Quarterly”, 2004, s. 8-32.
- YAĞCIOĞLU**, Ali Haydar, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlemesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.: 19, 2017, 19, 913-966.
- YAKUT**, Esra, “Tanzimat Dönemi’nden Önce Osmanlı Hukuku’nda Evlilik Dışı İlişkilere Verilen Cezalar”, 2011, s. 261-274.
- YAŞAR EKİCİ**, Fatma, “Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi”, The Journal of Academic Social Science Studies, S.: 30, 2014, s. 209-224.
- YILDIRIM**, Ayşenur, “Sendikali Kadınların Gündelik Yaşam Pratikleri ve Sendikal Faaliyetlere Katılımları Arasındaki İlişki: Eğitim Sen Örneği”, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- YILMAZ KAÇMAZ**, Özgül, “Türk Hukukunda Velayet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İle Anayasa Mahkemesi Kararlarına Yansıyan Problemler”, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- ZAÇE**, Valentina, Marredheniet Martesore Sipas Legjislacionit Shqiptar, Tirane, 1999.
- ZEVKİLİLER**, Aydın/**HAVUTÇU**, Ayşe/**ERTAŞ**, Şeref/**GÜRPINAR**, Damla, Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk, Turhan Kitabevi, 2015.
- ZEYTİN**, Zafer/**ERGÜN**, Ömer, Türk Medeni Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2020.